UČITEĽSKÉ NOVINY

53/2014, 1. október 2014 | Dvojtýždenník o školstve a vzdelávaní | Rozširované bezplatne, Ročník LXI

Informačná rovnosť

Analytici hovoria, že najdrahším tovarom dneška nie je ani zlato, ani diamanty či ropa. Najdrahším tovarom sú informácie. Presné, správne a komplexné informácie o oblastiach, v ktorých pôsobíme. Jedným z vážnych problémov slovenského školstva, ktorý je možno aj jedným zo zdrojov určitého medzinárodného i národného zlyhávania školského systému, je informačná rovnosť pre učiteľov, riaditeľov, žiakov i rodičov. Presnejšie – problémom je nerovnosť v prísune a dostatku komplexných informácií.

Musíme si povedať, že sa týka všetkých úrovní riadenia a komunikácie. Rezervy a nízka kvalita informácií a informačná nerovnosť sa objavuje tak na úrovni učiteľ – žiak, ako aj na úrovni riaditeľ – učiteľ, zriaďovateľ – riaditeľ, ministerstvo – zriaďovateľ, ministerstvo – škola, ministerstvo – riaditeľ i ministerstvo – učiteľ. Potom sú tu ešte mimoriadne dôležité úrovne učiteľ – rodič či zamestnávateľ – žiak, zamestnávateľ – rodič a zamestnávateľ – učiteľ.

S príchodom trhového mechanizmu si niektorí vysvetľujú situáciu v školstve tak, že nech sa každý stará, ako vie! Na nejednom mieste sa už trhový mechanizmus premieta do spoplatňovania základných informácií, ktoré sú nevyhnutné na dobrú prácu učiteľa, vedenia školy i zriaďovateľa.

Výsledkom je, že náš školský systém vo viacerých rovinách nefunguje optimálne či efektívne, lebo komunikácia na niektorej z úrovní je slabá či dokonca celkom chýba.

Ak chceme mať dobré školstvo, musí jestvovať informačná rovnosť a základné informácie musia v systéme putovať v rovnakej kvalite ku všetkým. Neplatí zásada a nová mantra, že všetko je na webe. Na webe je síce mnoho informácií, ale nie vždy majú dostatočnú a jednoznačnú výpovednú hodnotu. Na kľúčové informácie chýba hlavný informačný kanál. Ukazuje sa, že bude potrebné prehodnotiť informačné systémy na azda všetkých úrovniach – od tried cez vedenia škôl, zriaďovateľov, zamestnávateľov, sociálnych partnerov vzdelávania až po ministerstvo.

Voľakedy plnili kľúčovú informačnú i vzdelávaciu funkciu pedagogické časopisy a pravidelné porady s vedúcimi odborov školstva okresov a krajov, ktorí následne urobili porady s riaditeľmi škôl a tí so svojimi učiteľmi. Niektoré informácie sa šírili metodickými listami, odporučeniami či pokynmi. S príchodom internetu sa systém akosi mimovoľne rozpadol. Informácie smerom k učiteľom sú strohé, málo obsažné, heslovité. Na tlačové konferencie boli pozývané zvyčajne súkromné a verejné médiá, ktoré majú záujem iba o škandály a konfliktné momenty – a ak náhodou nie sú naporúdzi, rýchlo ich vyrobia. To zrejme nemožno považovať za serióznu mediálnu odbornú službu. Tak vzniká v systéme množstvo poloprávd, zavádzania, informácií typu „jedna pani". Škoda, lebo dobrá a správna informácia je stále najdôležitejším fenoménom nielen vo vzdelávaní žiakov, ale aj v riadení školstva a vyučovacieho procesu.

(pokračovanie na strane 2)

Informačné technológie si v našich školách získavajú stále väčšiu popularitu. **Foto Ľubomír PAJTINKA**

Slovensko má novú informačnú stratégiu

Viac digitálnych technológií a obsahu v školách, zlepšenie prípravy učiteľov v oblasti IKT, elektronizácia služieb rezortu školstva na centrálnej i regionálnej úrovni, ako aj lepšia spolupráca s ostatnými rezortmi a praxou. To všetko prináša Koncepcia informatizácie a digitalizácie rezortu školstva s výhľadom do roku 2020, ktorú minulý týždeň na svojom rokovaní schválila vláda SR.

Dokument vychádza z programového vyhlásenia vlády SR a nadväzuje na materiál Digipedia 2020 z roku 2013. Pri tvorbe koncepcie sa zohľadnili najnovšie trendy využívania digitálnych technológií vo vzdelávaní, ktoré majú byť v prvom rade nástrojom pre žiaka na učenie sa a až potom nástrojom pre učiteľa na vyučovanie. Koncepcia sa zameriava na zvýšenie kvality vzdelávania a jeho atraktivity, ako aj na zvýšenie motivácie a dôvery žiakov vo formálne vzdelávanie prostredníctvom integrácie digitálnych technológií do výchovno-vzdelávacieho procesu, kontinuálneho vzdelávania pedagogických a odborných zamestnancov a zavedenia motivačných nástrojov pre nich.

Materiál definuje päť prioritných strategických oblastí rozvoja:

- infraštruktúra a súvisiace vybavenie na informatizáciu a digitalizáciu rezortu školstva,
- elektronické služby rezortu na centrálnej a regionálnej úrovni,
- digitálny edukačný (vzdelávací) obsah,
- digitálne zručnosti a kompetencie,
- medzisektorová, medzirezortná a medzinárodná spolupráca.

Vytvorenie koncepcie privítal aj prezident IT Asociácie Slovenska (ITAS) Mário Lelovský. „Ide o podrobne spracovaný materiál na veľmi dobrej úrovni," konštatoval a súčasne ocenil, že zástupcovia ITAS ako profesijného združenia najvýznamnejších domácich a zahraničných spoločností pôsobiacich v oblasti informačno-komunikačných technológií (IKT) mali možnosť spolupracovať na vzniku koncepcie.

Predpokladané náklady na naplnenie cieľov uvedených v dokumente sa odhadujú na 100 – 140 miliónov eur ročne. Finančné prostriedky by mali okrem rozpočtovej kapitoly Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR pochádzať aj zo štrukturálnych fondov a ďalších finančných mechanizmov Európskej únie, súkromného sektora i z medzinárodných zdrojov. Koncepcia sa bude realizovať prostredníctvom akčných plánov.

(min)

Dištančné vzdelávanie z pohľadu túlora

(II. časť)

Pedagógovia majú záujem o vzdelávanie k tvorbe školských vzdelávacích programov. Pozitívne hodnotia jeho dištančnú formu v rámci národného projektu *Vzdelávanie učiteľov v súvislosti s tvorbou školských vzdelávacích programov*. Pedagógovia, ktorí sa stali túlormi, súhlasili, aby sa podelili o svoje cenné skúsenosti zo zabezpečovania poradenstva v rámci tohto dištančného vzdelávania s ďalšími učiteľmi.

Ing. Rastislav Hreško, túlor za stredné odborné školy, zdôrazňuje, že ide o zaujímavú a atraktívnu formu získavania nových vedomostí. V čom je teda jej benefit?

Dištančné vzdelávanie treba chápať ako jednu z možností moderných foriem vzdelávania pre učiteľov základných a stredných škôl. Toto vzdelávanie v rámci národného projektu bolo zavedené ako alternatíva pre učiteľov, ktorí už síce školské vzdelávacie programy tvorili, ale v komplexnej tvorbe školského vzdelávacieho programu nie sú ešte úplne zorientovaní. Z pozície túlora hodnotím toto vzdelávanie jednoznačne pozitívne. To, že frekventanti majú počas vzdelávania k dispozícii túlora, je pre nich výhodou, pretože je tu niekto, kto im vie zodpovedať prípadné nejasnosti v rámci samoštúdia. V každom prípade sa ukazuje, že nie každý učiteľ pochopil zmysel reformy a naďalej chce pracovať tak ako doteraz. To sa však už dnes jednoducho nedá. Preto si myslím, že by bolo vhodné aj naďalej v tomto vzdelávaní pokračovať za súčasnej revízie obsahu vzdelávania podľa aktuálnych zmien v štátnych vzdelávacích programoch.

Prečo bola táto forma vzdelávania podľa vás zaujímavá?

Práca túlora ma naučila napríklad odpovedať na otázky niekomu na druhom konci Slovenska aj bez toho, aby som ho poznal osobne. Je to v podstate anonymné poradenstvo, čo je z hľadiska následného hodnotenia frekventanta žiadané, ale z ľudského hľadiska sa niekedy nedá jednoznačne určiť, s akými problémami sa pri vzdelávaní frekventant stretáva, čo môže mať negatívny vplyv na jeho konečný výsledok. Žiada sa mi ešte povedať, že v samotnom projekte vysoko pozitívne hodnotím prácu realizačného tímu, lebo aj túlor sa často potrebuje poradiť, ako vyriešiť nepredvídané situácie. Komunikácia prostredníctvom internetu je síce neosobná, ale pre tento druh vzdelávania vhodná a postačujúca.

(pokračovanie na strane 2)

Operačný program VZDELÁVANIE

Európska únia
Európsky sociálny fond

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ
Kód ITMS: 26110130085

Dobré čítanie o výchove a vzdelávaní — Strana 4

Netrestajme sa odňatím lásky

Strana 5

Lepšie vyučovanie

Strana 7

Trpia najmä deti
Školstvo na vojnou zmietanej Ukrajine

Strana 8

SÚŤAŽ

Staň sa aj ty tvorcom digitálneho objektu

Národný projekt *Moderné vzdelávanie – digitálne vzdelávanie pre všeobecnovzdelávacie predmety* vyhlasuje 1. októbra 2014 novú súťaž pre žiakov základných a stredných škôl pod názvom *Staň sa aj Ty tvorcom DO*. Cieľom súťaže je zapojiť žiakov do tvorby scenárov k digitálnym objektom (DO), podobných, aké už dnes realizuje 900 učiteľov zapojených do projektu.

Všetky zaslané scenáre posúdi interný tím metodikov, grafikov a odborníkov na danú oblasť a najlepšie budú aj vyrobené a následne publikované na webovom sídle projektu.

Žiaci sa do projektu môžu zapojiť individuálne alebo skupinovo (maximálny počet žiakov v skupine je sedem). Vedúcim skupiny môže byť žiak alebo učiteľ, ceny však môžu získať len žiaci.

Podrobné informácie o súťaži nájdete na webovom sídle projektu v časti *Súťaže* i v profile projektu na sociálnej sieti Facebook. Tešíme sa, že sa do súťaže aktívne zapojíte. Prípadné otázky radi zodpovieme na e-mailovej adrese: sutaze@digitalnevzdelavanie.sk.

(av)

O ČOM PÍŠE

Septembrová Rodina a škola

- Školská hasičská služba
- Ako zvýšiť schopnosť učiť sa
- Rozhovor s ministrom školstva z roku 1994 Ľubomírom Harachom
- Dieťa v predškolskom veku
- Desatoro rastu lásky v rodine
- Charlie Chaplin: Najlepší prejav sveta
- V cele som bol s vrahom – skutočný príbeh
- My a naša sebadôvera

Informačná...

(dokončenie zo strany 1)

Niektoré nástroje na zlepšenie vzájomnej informovanosti a komunikácie tu však stále sú – napríklad pedagogická tlač, Učiteľské noviny, webové stránky, ďalšie by možno mohli vďaka novým technológiám pribudnúť. Vieme si celkom dobre predstaviť vznik „učiteľského“ rádia či internetovej televízie. Nadovšetko sa však môže zlepšiť osobná komunikácia na všetkých spomenutých úrovniach. A na to netreba žiaden príkaz zhora, ale len a len dobrú vôľu a záujem. Na mnohých úrovniach je to dokonca celkom pragmatická povinnosť.

Informácie sú najdrahší tovar, tie v obsahu vzdelávania, ale aj tie podporujúce dobré fungovanie celého procesu, v rámci ktorého sa už po stáročia odohráva ten čarovný proces ich osvojovania a zveľaďovania.

Ľubomír PAJTINKA

Slovenská delegácia pred bránami prestížnej Európskej organizácie pre jadrový výskum.

Zaslúžená exkurzia pre víťazov

CERN

Celkovo sedemnásti žiaci základných škôl zo Slovenska navštívili svetoznáme laboratóriá Európskej organizácie pre jadrový výskum (CERN) vo Švajčiarsku. Exkurzie, ktorá sa konala v dňoch 14. – 16. septembra, sa zúčastnili víťazi odborných súťaží Stavebníctvo rukami našich žiakov, ZENIT, Mladý ekofarmár, Mladý mechatronik a Základoškolská odborná činnosť realizovaných v školskom roku 2013/2014.

Ide o novodobé súťaže v oblasti fyziky, techniky, biológie a chémie, v ktorých žiaci základných škôl spolupracujú v tíme so žiakmi stredných odborných škôl. Cieľom je nielen podpora ich talentu v danom odbore, ale aj zvýšenie ich záujmu a motivácie ísť študovať na stredné školy odborného zamerania.

Súťaže sa uskutočnili v rámci národného projektu *Podpora profesijnej orientácie žiakov základnej školy na odborné vzdelávanie a prípravu prostredníctvom rozvoja polytechnickej výchovy zameranej na rozvoj pracovných zručností a práca s talentami*, ktorý realizuje Štátny inštitút odborného vzdelávania ako priamo riadená organizácia Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR.

„Všetky zúčastnené strany v procese vzdelávania by mali vidieť v centre pozornosti samotného žiaka a jeho ďalšie uplatnenie v praxi. O to viac nás teší, ak mladí ľudia prejavia záujem o technické smery a majú možnosť už v mladom veku spoznať i svetové kapacity v tejto oblasti,“ podporil význam aktivity i štátny tajomník ministerstva školstva Juraj Draxler.

CERN, ktorý v súčasnosti oslavuje 60 rokov od svojho založenia, je najväčšie laboratórium na fyziku vysokých energií na svete. Žiakov počas celej exkurzie sprevádzal Ing. Daniel Valúch, PhD., pracovník tejto organizácie, ktorý sa podieľa na stavbe vysokofrekvenčných systémov pre urýchľovač častíc. Účastníci si prezreli riadiace centrá, technologické strediská a haly, kde sa testujú supravodivé magnety a urýchľovacie dutiny. Žiakov najviac zaujala exkurzia do podzemia experimentu ATLAS, ktorý prebieha na veľkom hadrónovom urýchľovači, najväčšom a najvýkonnejšom urýchľovači častíc na svete, bežne nie prístupnom návštevníkom.

Všetci účastníci získali účastnícke certifikáty, informačné materiály a odborné publikácie o CERN-e.

„Exkurzia priniesla žiakom veľké množstvo zážitkov a skúseností, ktoré, veríme, radi využijú i v ďalších odborných súťažiach. Tie sa začínajú už koncom novembra v bratislavskom Národnom tenisovom centre na podujatí JUVYR,“ doplnila Lenka Horáková zo Štátneho inštitútu odborného vzdelávania.

(msl)

Foto archív

Dištančné vzdelávanie z pohľadu...

(dokončenie zo strany 1)

Ďalšou tútorkou dištančného vzdelávania za gymnáziá je PaedDr. Tatiana Novotná.

V rámci spomínanej dištančnej formy vzdelávania môžem hovoriť len o pozitívach. Páčilo sa mi, že vzdelávanie bolo zabezpečené on-line formou, kde frekventanti mali „zdolať“ tri etapy – testy, záverečnú prácu a záverečnú skúšku. Mojou úlohou bolo viesť s frekventantmi on-line diskusie počas testovania, zodpovedať na ich prípadné otázky, teda vždy som bola „v obraze“ ohľadom problematiky tvorby školských vzdelávacích programov. Práve to bolo pre mňa najväčším prínosom – nevypadnúť z odbornej problematiky. V druhej fáze sme prešli s frekventantmi záverečné práce, vysvetlili si zadania, ktoré vygeneroval systém. A v poslednej fáze sme taktiež on-line formou viedli záverečnú skúšku.

V čom boli pre vás prínosom samotní frekventanti dištančného vzdelávania?

Vďaka tejto práci som bola neustále v kontakte s učiteľmi z rôznych častí Slovenska. Niekedy mali frekventanti zaujímavé otázky, postrehy, zistenia, a musím povedať, že ma nimi aj obohacovali. Získala som touto cestou v rámci vzdelávania cenné informácie. Taktiež čo sa týka času vyhradenému tejto práci, bola som spokojná, pretože som sa tútorstvu mohla venovať v mnou zvolenom čase a doma. Viem, že aj frekventanti si túto formu vzdelávania chválili najmä kvôli pohodliu vzdelávať sa doma a vo svojom voľnom čase.

Pokiaľ ide o prístup frekventantov k vzdelávaniu, bol rôzny. Musím však povedať, že väčšinou som mala šťastie na pedantných a pracovitých ľudí. Boli chvíle, keď to pre nich bolo veľmi náročné, najmä pri záverečnom teste, avšak práve vďaka dištančnej forme sme to zvládli a dotiahli do úspešného konca. Pri on-line diskusiách mi kládli rôzne otázky, týkali sa kompetencií žiakov, profilu absolventa, charakteristiky absolventa, učebných osnov, učebného plánu, narábania s disponibilnými hodinami... Každá on-line diskusia v spojení s frekventantom bola zameraná na inú tému. Bola som spokojná aj s tým, že táto forma vzdelávania neskĺzla do stereotypu.

S frekventantmi ste viedli diskusiu najmä ohľadom školských vzdelávacích programov. Bola to téma, ktorá rezonovala a aj dnes rezonuje medzi učiteľmi najviac?

Sama som prešla takýmto školením, len prezenčnou formou, takže problematiku som ovládala a taktiež základné záväzné právne normy. Dištančné vzdelávanie sa uskutočňovalo v programe Moodle. Používam ho v práci dennodenne, takže to bolo pre mňa veľkým plusom a mala som v podstate zjednodušený začiatok vzdelávania, pretože som sa v tomto systéme vyznala. Prostredníctvom Moodle som prišla do kontaktu s množstvom učiteľov z celého Slovenska, touto formou nám bol poskytnutý priestor na komunikáciu. S učiteľmi-frekventantmi sme sa zaoberali problematikou tvorby školských vzdelávacích programov, čo pri tejto forme vyžadovalo odo mňa byť neustále v „centre“ problematiky. Ak by sa ma niekto pýtal na prínos dištančnej formy vzdelávania, odpovedala by som, že som určite za jej zachovanie aj v budúcnosti. Má množstvo výhod, a to tak pre školiteľa, ako aj pre školiaceho. Kto môže a naskytne sa mu príležitosť, určite by ju mal využiť.

Čomu by ste sa chceli venovať v budúcnosti, ak by vám bola ponúknutá opätovná účasť v podobnom národnom projekte?

Som naklonená akýmkoľvek aktivitám, ktoré mi budú ponúknuté. Narýchlo mi teraz prišla na um napríklad tvorba multimediálneho vzdelávacieho DVD. Som mladý človek, ktorý sa rád naučí aj to, čo nevie, a je pripravený s čímkoľvek sa popasovať. Určite by som veľmi rada pokračovala v projekte, o ktorom spolu hovoríme.

Mgr. Beáta REPÍKOVÁ, manažérka publicity národného projektu

PRIHLÁSTE SA

Festival vedy a techniky 2014

Asociácia pre mládež, vedu a techniku (AMAVET) organizuje v dňoch 13. – 15. novembra 2014 v priestoroch Prírodovedeckej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave celoštátnu súťažnú prehliadku vedecko-technických projektov žiakov základných a stredných škôl Festival vedy a techniky. Tento rok sa festival stal jedným z hlavných podujatí Týždňa vedy a techniky na Slovensku.

Zúčastnení žiaci predstavia svoju výskumno-vedeckú činnosť cez panelovú prezentáciu. Ich projekty hodnotí komisia zložená z odborníkov z radov vedcov či vysokoškolských pedagógov. Záštitu nad podujatím prevzal prof. RNDr. Juraj Hromkovič, DrSc., slovenský informatik, expert na počítačové vedy, matematiku a teoretickú informatiku zo Švajčiarskeho federálneho technologického inštitútu (ETH) v Zürichu.

Registrácia žiackych vedeckých projektov je otvorená do 20. októbra 2014 na webovom sídle Festivalu vedy a techniky. Záujemcovia tam nájdu bližšie informácie i súťažné kritériá. Pred tohtoročným celoštátnym kolom sa uskutoční 5 krajských kôl Festivalu vedy a techniky, konkrétne v Bratislave, Nitre, Banskej Bystrici, Martine a Košiciach. Najlepší z krajských kôl postupujú priamo na celoslovenské kolo súťaže. Ostatné projekty prihlásené na krajské kolá alebo priamo do celoslovenského kola prechádzajú výberom.

Atraktívne sú aj ceny, o ktoré budú mladí bádatelia súťažiť, okrem iného o účasť na medzinárodnej vedecko-technickej súťaži Intel ISEF, na medzinárodnej projektovej olympiáde udržateľného rozvoja I-SWEEEP či ďalších prestížnych národných výstavách a súťažiach v Česku, Belgicku, Španielsku, Rusku a Poľsku.

Možnosť zúčastniť sa na Festivale vedy a techniky je silnou motiváciou a príležitosťou pre mladých autorov projektov otvoriť sa novým inšpiráciám, priateľstvám a tvorivosti. Pomáhame im naplniť ich predstavy, pretože veríme, že podporovať rozvoj vzdelávania a záujem o vedu sa oplatí.

Bc. Bronislava CZINEGEOVÁ, AMAVET

UČITEĽSKÉ NOVINY

Dvojtýždenník o školstve a vzdelávaní

Vydáva Štátny inštitút odborného vzdelávania pod poradovým číslom 16/2014.

Adresa vydavateľa:
Bellova 54/a, 833 63 Bratislava,
IČO: 17314852

Učiteľské noviny vychádzajú ako súčasť národného projektu *Vzdelávanie učiteľov v súvislosti s tvorbou školských vzdelávacích programov*.

Adresa na doručovanie pošty:
Vydavateľstvo Parentes
P. O. Box 17, 902 01 Pezinok
e-mail: uciteliazneba@gmail.com

Šéfredaktor:
PhDr. Ľubomír Pajtinka, PhD.,
tel.: + 421 904 700 570,
e-mail: uciteliazneba@gmail.com

Redakčný tím:
prof. PhDr. Miron Zelina, DrSc.,
e-mail: zelina@fedu.uniba.sk

Dušan Mikolaj,
e-mail: dusanmikolaj@gmail.com

Mgr. Milan Soukup,
e-mail: mgr.milan.soukup@gmail.com

Mgr. Tomáš Mikolaj,
e-mail: mykolight@gmail.com

Design:
Branislav Malík, ARTWORK

Nevyžiadané rukopisy nevraciame.

Redakcia si vyhradzuje právo upraviť titulok príspevku a vykonať v rukopise potrebné štylistické, jazykové a ďalšie úpravy, ako aj rozhodnúť o jeho nezaradení.

Redakcia sa nemusí stotožňovať s obsahom príspevkov.

Forma zverejnenia:
internetová stránka vzdelávacieho portálu ŠIOV: http://distancne.vzdelavanie.siov.sk/mod/folder/view.php?id=25.

Informačné technológie vo vyučovaní

ASFEU

Agentúra Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR pre štrukturálne fondy EÚ

Operačný program VZDELÁVANIE

Európska únia
Európsky sociálny fond

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

Informačné technológie, cudzie jazyky, odborné zručnosti. Aj to sú požiadavky trhu práce, na ktoré musia školy pripraviť žiakov. Vďaka projektom financovaným v rámci operačného programu Vzdelávanie majú školy k dispozícii odborné učebne, laboratóriá, moderné didaktické prostriedky či inovované učebné materiály, ktoré prispievajú nielen k efektívnejšiemu, ale pre žiakov aj zaujímavejšiemu vyučovaniu. Aktivity boli často zamerané na zavádzanie nových predmetov do učebných osnov, zmeny metód a obsahu vyučovania, a v neposlednom rade aj na vzdelávanie pedagógov. Modernizácia vyučovacieho procesu s dôrazom na rozvoj čitateľskej gramotnosti, jazykových znalostí i odborných zručností vytvára pre žiakov dobré predpoklady na úspešné pokračovanie v štúdiu a uplatnenie sa na trhu práce. Príkladom inovácie vyučovacieho procesu sú aj dva projekty financované z Európskeho sociálneho fondu prostredníctvom Agentúry Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR pre štrukturálne fondy EÚ (ASFEU).

Moderné vyučovanie vo Vrútkach.

Projekt Zelinnova

S cieľom vzdelávania pedagógov a aplikácie nových metód výučby realizovala Základná škola Hany Zelinovej vo Vrútkach v rokoch 2012 až 2014 projekt *Zelinnova*. Pedagógovia sa v ňom sústredili predovšetkým na podporu čitateľskej gramotnosti žiakov a na rozvoj jazykových zručností so zameraním na anglický jazyk. Vďaka projektu je takmer každá trieda vybavená interaktívnymi tabuľami a projektormi, k dispozícii je aj mobilná mininotebooková učebňa a digitálne jazykové laboratórium s videokonferenčnou miestnosťou, ktorá umožňuje komunikáciu aj s inými školami. Žiaci v rámci vlastivedno-jazykovej exkurzie navštívili aj partnerskú školu v anglickom meste Exeter či iné zaujímavé miesta v Anglicku. Získali tak príležitosť spoznať krajinu a zlepšiť si komunikáciu v anglickom jazyku v prirodzenom prostredí. Počas trvania projektu absolvovali pedagógovia vzdelávanie, kde sa okrem iného venovali aj rozvíjaniu digitálnych zručností, práci na interaktívnych tabuliach či rozvíjaniu komunikačných kompetencií v anglickom jazyku. Na základe získaných zručností vytvorili učebné materiály v rôznych počítačových programoch, interaktívne cvičenia a ďalšie učebné materiály, ktoré prispievajú k zatraktívneniu a zároveň zefektívneniu vyučovacieho procesu. Škola získala na projekt nenávratný finančný príspevok vo výške viac ako 380-tisíc eur.

Prírodovedné laboratóriá

Pedagógovia z Gymnázia Viliama Paulinyho-Tótha v Martine sa prostredníctvom svojho projektu *Učíme sa nielen z učebníc, učíme sa pre život* rozhodli inovovať obsah, metódy a modernizovať vybavenie vyučovacieho procesu na efektívny rozvoj kompetencií uplatniteľných pre život. Moderné vyučovanie je pre žiakov nielen zaujímavejšie z obsahovej aj technickej stránky, ale zohráva dôležitú úlohu aj v ich príprave na vysokoškolské štúdium či uplatnenie sa na trhu práce. S týmto zámerom boli v škole vytvorené a inovované odborné učebne aj laboratóriá. V dvoch odborných učebniach je k dispozícii interaktívna pomôcka Planéta vedomostí, ktorú žiaci aj pedagógovia využívajú pri výučbe novovytvoreného predmetu energia a tiež pri výučbe biológie. Zmodernizované boli aj učebne geografie a meteorológie vrátene vizualizačnej techniky, ktorá žiakom spestrí štúdium týchto predmetov. V rámci projektu v škole pribudlo nové laboratórium fyziky, biológie a tiež informatiky, tzv. lego laboratórium, v ktorom je informatický odbor robotizácia podporený šiestimi robotizovanými pracoviskami. Dvojročný projekt práve prebieha a škola naň získala nenávratný finančný príspevok vo výške 187-tisíc eur.

Robotizované laboratórium a interaktívne vyučovanie v Martine.

Odbor informovania a publicity ASFEU
Foto archív škôl

Elektráreň otvorená aj pre školy

EXPOZÍCIA

Spoločnosť Západoslovenská energetika (ZSE) v utorok 9. septembra slávnostne otvorila priestory národnej kultúrnej pamiatky Elektráreň Piešťany, ktorá bude slúžiť verejnosti ako interaktívne centrum vedy a techniky. Rekonštrukciu tejto pôvodne mestskej elektrárne realizovala spoločnosť ZSE od roku 2009 s cieľom ponúknuť širokej verejnosti priestor na vzdelávanie, ale aj organizovanie kultúrnych a umeleckých podujatí.

„Prostredníctvom zrekonštruovanej elektrárne chceme poskytnúť školám, študentom, pedagógom i vzdelávacím inštitúciám miesto, kde si môžu prakticky overiť teoretické poznatky získané na vyučovaní. Som presvedčený, že kombinácia stálej expozície s meniacim sa obsahom seminárov a podujatí bude lákať na opakované návštevy tohto zaujímavého miesta," uviedol pri slávnostnom otvorení elektrárne predseda predstavenstva spoločnosti ZSE Jochen Kley.

Piešťanská elektráreň v čase rekonštrukcie.

Elektráreň Piešťany je navrhnutá ako interaktívne vzdelávacie centrum pre študentov aj pedagógov. Celá expozícia je postavená na princípe „dotýkať sa je nutné", návštevníci môžu samostatne objavovať energetické javy a vyskúšať si, ako prezentované veci fungujú. Študenti sa tu hravou formou dozvedia odpovede napríklad na otázky, prečo elektrina „kope", ako by fungovalo auto na slnečný pohon či koľko elektriny je v kilograme uhlia. Pedagógovia môžu spoznať inovatívne spôsoby vyučovania technických a prírodovedných predmetov, prípadne sa vzdelávať v oblasti energetickej efektívnosti.

Časť expozície slúži ako múzeum, ktoré poskytne pohľad na inventár a technické zariadenia pôvodnej elektrárne, ako aj spôsob výroby elektrickej energie pred sto rokmi. Návštevníci tak budú môcť porovnať nové spôsoby výroby, využívania a šetrenia energie s tými, ktoré sa používali v minulosti.

S rekonštrukciou budovy sa začalo roku 2009 na základe návrhu vtedajších študentov 4. ročníka Fakulty architektúry Slovenskej technickej univerzity Michala Ganobjaka a Vladimíra Haina, ktorí vyhrali študentskú architektonickú súťaž vyhlásenú spoločnosťou ZSE. Súčasná podoba piešťanskej elektrárne predstavuje zároveň aj najnovšie trendy z oblasti efektívneho využívania energie v architektúre.

Pôvodná budova bola odovzdaná do užívania roku 1906, od roku 1996 je zapísaná v zozname národných kultúrnych pamiatok.

(md), foto archív ZSE

DIGIPEDIA

Ako využiť nové technológie vo vyučovaní?

Projekt *Škola na dotyk* sa v uplynulom školskom roku predstavil ako pilotný projekt zameraný na využitie tabletov a ďalších digitálnych technológií vo výučbe na desiatich školách na Slovensku. Zúčastnené školy v rámci neho získali nielen technické vybavenie v podobe približne 300 tabletov, 10 notebookov a 10 veľkoplošných dotykových displejov (tabúľ), ale aj softvér na správu tabletov a softvérovú a didaktickú podporu od organizátora projektu, neziskovej organizácie Edulab.

Výstupom projektu bol sociologický výskum, ktorého výsledky dopadli nad očakávanie. S výnimkou matematiky vo všetkých meraných kategóriách mierne stúpla úroveň vlastného vnímania školskej úspešnosti zo strany žiakov. Najvýznamnejšie sa to ukázalo pri všeobecných schopnostiach a čítaní. Podľa štúdie až 100 zo 103 žiakov by si želalo naďalej sa učiť pomocou tabletov a až 98 zo 103 žiakov by tablety chcelo na všetkých predmetoch. Pozitívne názory na prítomnosť technológií vo výučbe vyjadrili v štúdii aj samotní pedagógovia. Podľa nich mali tablety na žiakov jednoznačne pozitívny vplyv, predovšetkým na ich motiváciu, kreativitu, zodpovednosť, ale aj na rozvoj spôsobilostí pri práci s technológiami. Učitelia ocenili na tabletoch aj možnosť práce individuálnym tempom.

Keďže v rámci projektu *Škola na dotyk* nadobudli desiatky učiteľov cenné skúsenosti s výučbou pomocou dotykových technológií, o ktoré by bolo škoda nepodeliť sa, nezisková organizácia Edulab sa podujala zorganizovať pre učiteľov z ostatných škôl v poradí už druhú konferenciu. Pod názvom *Škola na dotyk LIVE 2* sa uskutoční 16. októbra 2014 v Poprade.

Pre pedagógov, ktorí nemajú možnosť zúčastniť sa tejto konferencie, vzdelávacie centrum Edulab prináša zoznam škôl, ktoré budú pracovať ako školiace centrá pre ostatné školy so záujmom o výučbu s tabletmi a o digitálne technológie. Školenia pod názvom *Škola na dotyk AKADÉMIA* budú prístupné zdarma, miesta a termíny školení budú uvedené na stránke vzdelávacieho centra Edulab, ako aj v ďalších číslach Učiteľských novín.

Sekcia informatiky MŠVVaŠ SR
Ilustračné foto archív MŠVVaŠ SR

KONKURZ

Voľné pracovné miesto v zahraničí

Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR vypisuje výberové konanie na voľné pracovné miesto učiteľa slovenského jazyka a akademických predmetov v zahraničí na školský rok 2014/2015.

I. Učitelia slovenského jazyka a akademických predmetov v školách s vyučovaním slovenského jazyka v zahraničí

A. všeobecné kritériá:

- vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa podľa požiadaviek jednotlivých škôl,
- dosiahnutie kariérového stupňa pedagogický zamestnanec s prvou atestáciou,
- najmenej 5 rokov pedagogickej praxe, z toho minimálne 2 roky na základnej alebo strednej škole s vyučovacím jazykom slovenským v Slovenskej republike v priebehu posledných piatich rokov (k termínu vypísania výberového konania),
- organizačné schopnosti, flexibilita, ovládanie práce s PC,
- zdravotná spôsobilosť,
- bezúhonnosť.

B. špecifické kritériá – Teoretické lýceum Jozefa Gregora Tajovského v Nadlaku, Rumunsko (1 miesto učiteľa pre II. stupeň základnej školy a strednú školu):

- vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa, študijný odbor učiteľstvo pre školy I. cyklu so zameraním na 5. – 9. ročník základnej školy s aprobačným predmetom matematika v kombinácii s iným prírodovedným predmetom, vítaná je informatika; alebo študijný program v odbore učiteľstvo akademických alebo všeobecnovzdelávacích predmetov s aprobáciou matematika v kombinácii s iným prírodovedným predmetom, vítaná je informatika,
- skúsenosti s mimoškolskou činnosťou a vedením krúžkov.

II. Zoznam dokumentov požadovaných od uchádzačov

1. Prihláška do výberového konania.
2. Osobný dotazník.
3. Profesijný štruktúrovaný životopis.
4. Zoznam publikačnej činnosti v prípade, ak uchádzač publikoval.
5. Neoverené fotokópie dokladov o vzdelaní (k diplomu je potrebné priložiť kópiu vysvedčenia o štátnej záverečnej skúške, u učiteľov aj osvedčenie o prvej atestácii).
6. Doklad o jazykových znalostiach (diplom, certifikát, vysvedčenie, osvedčenie alebo čestné vyhlásenie) v prípade, ak uchádzač uvádza ovládanie cudzieho jazyka.
7. Čestné vyhlásenie o bezúhonnosti (u úspešných uchádzačov sa bude vyžadovať výpis z registra trestov nie starší ako 3 mesiace).

Podmienkou prihlásenia sa do výberového konania je vyplnenie elektronickej prihlášky na stránke www.lektoriucitelia.sk, kde je potrebné priložiť všetky požadované dokumenty. **Najneskorší termín na odoslanie elektronickej prihlášky je 7. október 2014 do 24.00 hod.**

Elektronicky nezaregistrované prihlášky a prihlášky, ktoré nebudú mať priložené všetky požadované dokumenty, budú z výberového konania vyradené.

Termín a miesto výberového konania budú uchádzačom oznámené písomne.

(min)
Ilustračné foto stock.xchng

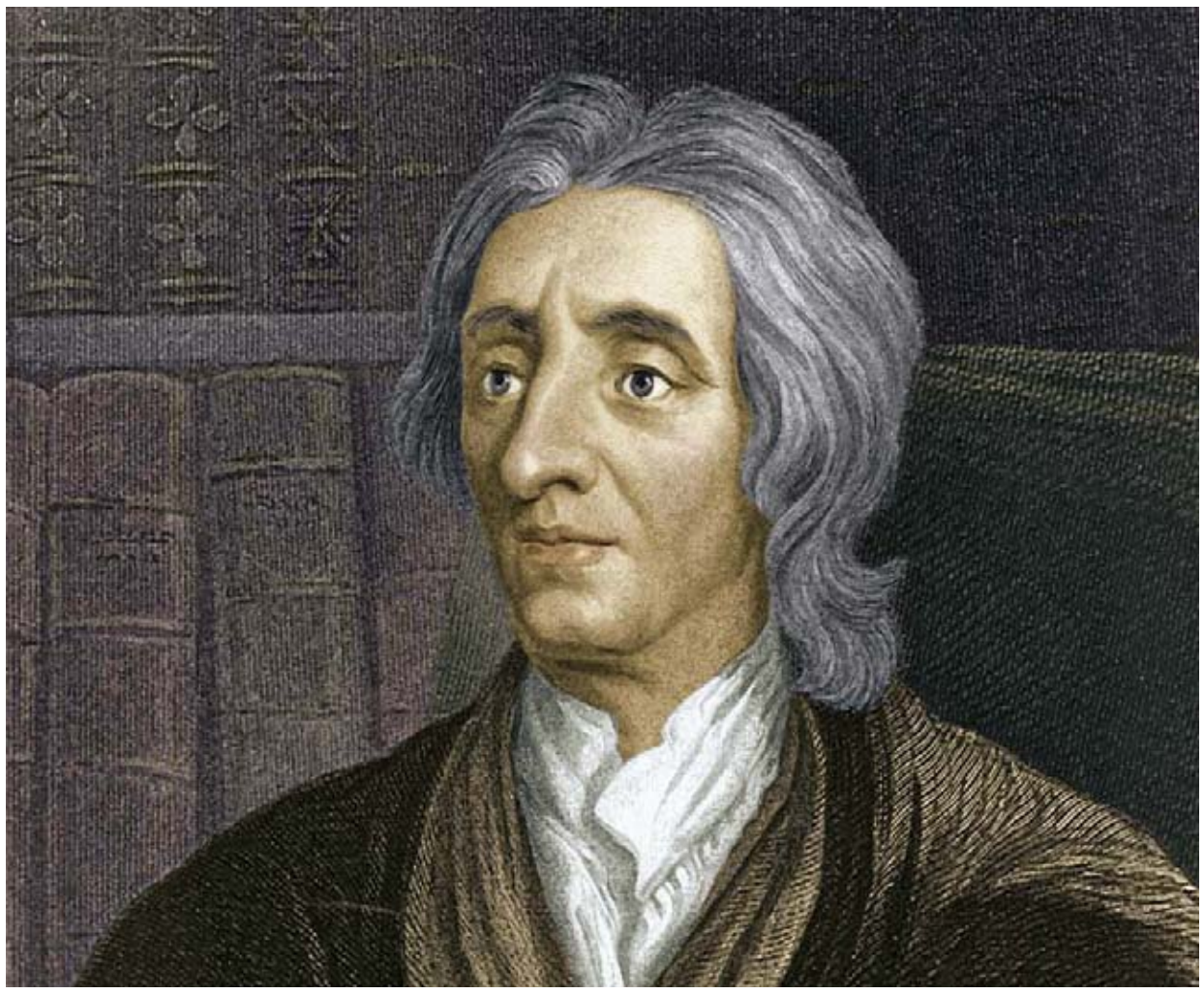

Dobré čítanie o výchove a vzdelávaní

JOHN LOCKE (1632 – 1704)

Jeden z najväčších európskych mysliteľov John Locke bol vo svojom živote univerzitným učiteľom, lekárom, vychovávateľom, diplomatom, politikom i ekonómom. Aj keď jeho pedagogické názory nevzbudili takú pozornosť ako jeho názory a práce z oblasti filozofie a teórie štátu, s odstupom času je dnes isté, že Lockovo pedagogické dielo zohralo vo vývoji školstva v Európe veľmi dôležitú úlohu. Spolu s Janom Amosom Komenským, Jeanom-Jacquom Rousseauom a ďalšími tvorí aj tento Angličan jeden z pilierov novodobej pedagogiky. Svoje názory na výchovu podrobne rozpracoval najmä v diele *Úvahy o výchove*. Uverejňujeme z neho nasledujúce myšlienky. Možno len preto, aby sme sa krátko skonfrontovali s tým, či a ako sa za tristo rokov zmenilo (či nezmenilo) naše myslenie a názor na to, ako vychovávať a vzdelávať deti.

Význam výchovy

V zdravom tele zdravý duch – to je stručné a výstižné vyjadrenie podstaty šťastia na tomto svete. Kto má oboje, nemá si čo ďalšie želať. Komu z toho chýba jedno, sotva by mu to mohlo nahradiť niečo iné. Šťastie alebo bieda človeka sú väčšinou jeho vlastným dielom. Koho nevedie múdro vlastné myslenie, ten nikdy nepôjde správnou cestou. A ten, kto má slabé a chatrné telo, nikdy nebude schopný zájsť po nej ďaleko. Pripúšťam, že sú ľudia, ktorí sú telesne i duševne takí zdatní a prírodou obdarení, že nepotrebujú príliš pomoc druhých a na základe vlastností svojej šťastnej konštrukcie sú schopní robiť divy. Ale príkladov tohto druhu je len málo. Myslím si, že môžem povedať, že zo všetkých ľudí, s ktorými sa stretávame, sa deväť z desiatich stalo tým, čím sú (dobrými alebo zlými, prospešnými alebo neužitočnými), svojou výchovou. Tá vytvára oné veľké rozdiely medzi ľuďmi. Nepatrné alebo skoro nepostrehnuteľné vplyvy v našom útlom detstve majú veľmi významné a trvalé dôsledky. Je to tak ako s prameňmi niektorých riek, kde nepatrný zásah ruky obracia ešte slabé toky do korýt, ktoré majú celkom opačný smer. A týmto usmernením, ktoré na ne zapôsobilo hneď pri prameni, prijímajú odlišné zameranie a dospejú napokon na veľmi odľahlé a vzdialené miesta.

Telesná výchova

Domnievam sa, že detská myseľ sa dá tak ako voda obrátiť tým alebo oným smerom. A napriek tomu, že vnútorná stránka ľudskej bytosti je hlavnou a že naša starostlivosť by mala byť zameraná predovšetkým na ňu, predsa nesmie byť zanedbaná ani telesná schránka. Začnem teda ňou a budem sa zaoberať telesným zdravím. Na jednej strane s ohľadom na štúdium, ktorému som sa zvlášť venoval, ale aj preto, že to môže byť dosť rýchlo objasnené, lebo, ak sa nemýlim, nie je toho tak veľa.

Tak ako je nutné pre naše skutky a šťastie zdravie, je potrebná aj silná telesná konštrukcia schopná znášať ťažkosti a únavu pre toho, kto chce vo svete niečo dokázať. To je všeobecne známe aj bez toho, aby to potrebovalo ďalšie dôkazy.

Úvahy, ktoré tu povediem o zdraví, sa nebudú dotýkať toho, čo by mal robiť lekár s chorým alebo so slabým dieťaťom, ale toho, čo by mali robiť rodičia, aby bez pomoci medicíny uchovali alebo posilnili zdravú alebo aspoň nie chorú konštrukciu svojich detí. A to by sa azda dalo zhrnúť v tomto jedinom stručnom pravidle: Gentlemani by mali so svojimi deťmi zaobchádzať tak, ako robia so svojimi deťmi poctiví sedliaci a zámožní slobodní roľníci. Keďže to však môžu považovať matky za dosť tvrdé a otcovia za príliš stručné, vyjadrím sa podrobnejšie.

Zatiaľ však dám ženám na uvažovanie túto všeobecnú a jasnú poznámku: Telesná konštrukcia detí sa väčšinou kazí alebo aspoň poškodzuje rozmaznávaním.

Predovšetkým sa treba starať o to, aby deti neboli v zime ani v lete príliš teplo oblieka-né a zakrývané. Ľudská tvár nie je pri narodení chúlostivejšia než ktorákoľvek časť nášho tela. Návyk ju však otužuje a dáva jej schopnosť znášať chlad. Preto veľmi správne odpovedal skýtsky filozof Aténčanovi, ktorý sa čudoval, že môže chodiť nahý v mraze a snehu. „Ako môžeš zniesť," povedal Skýt, „že tvoja tvár je vystavená ostrému zimnému vetru?" „Moja tvár je na to zvyknutá," povedal Aténčan. „Tak si mysli, že ja celý som tvárou," odpovedal Skýt. Naše telo znesie všetko, čomu ho od počiatku privykáme.

Vynikajúci príklad toho, čo dokáže zvyk (i keď sa týka, naopak, tepla), podávam slovami autora, s ktorými som sa stretol v jednej nedávno popísanej plavbe. „Horúčavy na Malte," hovorí, „sú prudšie ako v ktorejkoľvek inej časti Európy. Predstihujú aj horúčavy v samotnom Ríme a sú naozaj veľmi úmorné, o to viac, že sa tu zriedkakedy vyskytujú osviežujúce vánky. To vedie k tomu, že jednoduchí ľudia sú tam čierni ako Cigáni. Ale vidiečania slnku predsa vzdorujú. Pracujú bez prestávky počas najväčších denných horúčav bez toho, aby hľadali ochranu pred horúcimi slnečnými lúčmi. To ma priviedlo k názoru, že mnohé, čo sa zdá ako nemožné, sa môže stať bežným, ale len vtedy, ak si na to privykáme od detstva. To tiež robia Malťania. Otužujú telá svojich detí a zvykajú ich na horúčavy tým, že ich nechajú behať od kolísky až do desať rokov celkom nahé bez košele, nohavíc, pokrývky hlavy."

Otužovanie

Preto mi tiež dovoľte vám poradiť, aby ste príliš nechránili svoje deti pred chladom v našom klimatickom pásme. V Anglicku sú ľudia, ktorí bez akýchkoľvek ťažkostí nosia tie isté šaty v zime aj v lete a nie je im chladnejšie ako iným. Ak si však matka zo strachu z choroby a otec z obáv, že mu to budú vyčítať, myslia, že niečo musia urobiť proti snehu a mrazu, nech aspoň určite nedopustia, aby zimné šaty chlapcov boli príliš teplé. Okrem iného uvážte, keď príroda tak dobre zaopatrila hlavu chlapca vlasmi a otužila ich v priebehu jedného, dvoch rokov tak, že môžu cez deň pobehovať bez čapice, že bude lepšie, aby dieťa spalo bez nej aj v noci. Nič nevytvára väčšiu náchylnosť na bolesti hlavy, nachladenie, zápaly, kašeľ a na celý rad iných ochorení, ako keď držíme hlavu príliš v teple.

Hovoril som tu o chlapcovi, lebo hlavným cieľom mojej úvahy je výchova mladého gentlemana. To sa všetko nebude presne hodiť na výchovu dcér, avšak nebude ťažké rozlíšiť, kde odlišovať pohlavie, z čoho vyplýva rozdielne zaobchádzanie.

Radil by som tiež, aby ste chlapcom umývali nohy každý deň v studenej vode a aby mali tenké topánky, ktoré by prepúšťali vodu, kedykoľvek sa chlapec do nej dostane. Obávam sa, že v tom budú matky a vychovávateľky proti mne. Jedni to budú považovať za príliš nezdravé, pre druhé bude asi príliš namáhavé prať jeho pančuchy. Predsa však je pravda, že jeho zdravie je oveľa cennejšie ako všetky takéto úvahy. A kto uváži, aké škodlivé a zhubné je premočenie nôh pre tých, ktorí boli vychovávaní mäkko, bude si želať, aby chlapec behával bosý, ako deti chudobných, ktoré si takto navykajú mať mokré nohy a už z toho neprechladnú ani inak neochorejú, iba ak by si premáčali ruky. A čo, prosím, u nich spôsobuje tento veľký rozdiel medzi rukami a nohami, ak nie zvyk? Nepochybujem, že keby niekto od kolísky mal vo zvyku vždy chodiť naboso, zatiaľ čo by jeho ruky boli stále navlečené v rukaviciach, premočenie rúk by bolo preňho rovnako nebezpečné, ako je teraz pre väčšinu ostatných premočenie nôh. Predídeme tomu tým, že chlapcom necháme urobiť topánky, ktoré prepúšťajú vodu, a budeme mu denne umývať nohy v studenej vode. Odporúča sa to kvôli čistote, ja však pri tom myslím na zdravie. A preto to prísne neobmedzujem na nejaký denný čas. Poznal som však takých, ktorí tak robievali s veľmi dobrými výsledkami každý večer, a to počas celej zimy, aj za mimoriadne chladného počasia. Myslím si však, že sa môže ponechať na úvahe a možnostiach rodičov, aby si na to vybrali večer alebo ráno. Veď hlavným cieľom je otužovať končatiny častým a trvalým používaním studenej vody a tým zabrániť nepríjemným následkom, ktoré sa obvykle dostavia, keď si tí, čo sú vedení inak, náhodou premočia nohy. Zdravie a nadobudnutá otužilosť by sa vyplatili aj za omnoho vyššiu cenu. Ak k tomu dodám, že tak zabránime aj kurím okám, dostanú tým mnohí veľmi cenný prídavok. S otužovaním začínajte na jar s vlažnou vodou a používajte následne deň odo dňa studenšiu, až sa po pár dňoch dostanete k úplne studenej vode. A potom v tom pokračujte v zime aj v lete. Súčasne s tým musíte zmeniť aj spôsob života – tieto zmeny sa musia uskutočňovať pomaly a nenápadne. Tak môžete privykať svoje telo čomukoľvek bez bolesti a nebezpečenstva.

Pozor na rozmaznávanie

Nie je ťažké predstaviť si, ako asi prijmú tieto poučenia matky naklonené rozmaznávaniu. Čo iné môže pre ne znamenať takéto zaobchádzanie, ako vraždenie ich útlych batoliat? Čože, strkať ich nohy za mrazu a snehu do studenej vody, keď všetko, čo môžeme urobiť, sotva stačí, aby sme ich udržali teplé? Aby som rozptýlil ich obavy, uvediem niekoľko príkladov. Seneca o sebe hovoril, že sa kúpaval v studenej pramenitej vode uprostred zimy. Keby to nepovažoval nielen za znesiteľné, ale tiež zdravé, sotva by to bol robil pri svojom obrovskom bohatstve, s ktorým si mohol dovoliť náklady na teplý kúpeľ, a vo veku, ktorý by ospravedlňoval väčšiu zhovievavosť. Ak sa domnievame, že ho k tejto prísnosti k sebe viedli jeho stoické zásady, potom mu zrejme studenú vodu robila prijateľnou príslušnosť k tejto filozofickej škole. Čo však ju urobilo prospešnou pre jeho zdravie? Veď to týmto otužovaním neutrpelo.

Čo však povieme Horáciovi, ktorý nezískal povesť, že by patril k nejakej škole, a najmenej na neho pôsobila prísnosť stoikov? A predsa nás ubezpečuje, že bol zvyknutý kúpať sa v zime v studenej vode. Možno namietnete, že v Taliansku je oveľa teplejšie ako v Anglicku a že zimná teplota ich vôd sa nedá porovnávať. Ak sú talianske rieky teplejšie, potom rieky v Nemecku alebo v Poľsku sú omnoho, omnoho chladnejšie ako ktorákoľvek u nás. A predsa sa tam všetci židia – muži aj ženy – kúpu po celý rok bez akejkoľvek ujmy na zdraví.

Keby sa niekto domnieval, že tieto príklady dospelých nie sú vhodné pre deti, lebo sú ešte chúlostivé a nemôžu znášať takú záťaž, nech sa presvedčia, čo robili s deťmi starí Germáni a čo dnes robia Íri. Nech už sú deti považované za akokoľvek chúlostivé, môžu bez akéhokoľvek nebezpečenstva znášať kúpanie v studenej vode, a to nielen nôh, ale celého tela.

Nemusím tu pripomínať význam plávania, keď je chlapec vo veku, že si ho môže osvojiť, a má niekoho, kto by ho vyučoval. Zachráni mnohým ľuďom život. Rimania ho považovali za také nevyhnutné, že na jeho ovládanie kládli rovnaký dôraz ako na čítanie a písanie. A bolo dokonca bežným príslovím, keď sa hovorilo o niekom málo vzdelanom, ktorý sa na nič nehodil, že sa nenaučil čítať ani plávať – *Nec literas didicit nec natare*. A tak povedľa toho, že sa získa zručnosť, ktorá v prípade potreby môže byť užitočná, je z častého kúpania v studenej vode taký veľký prínos, že už azda nemusím uvádzať ďalšie argumenty, aby som to dokazoval. To všetko však za predpokladu, že budeme dbať na jedinú podmienku: dieťa nepôjde nikdy do vody, keď je zahriate cvičením, lebo sa ním rozprúdila jeho krv.

Ďalšia vec, ktorá prospieva zdraviu každého, osobitne detí, je častý pobyt na čerstvom vzduchu, a pokiaľ možno čo najmenšie vysedávanie pri kachliach, a to aj v zime. Tým si dieťa zvykne na teplo i chlad, na slnko aj dážď, skrátka na všetko, čo mu v živote veľmi málo poslúži, keď to jeho telo nebude znášať. A keď vyrastie, bude príliš neskoro si začať zvykať. Musí sa to dosiahnuť skoro a postupne. Tak môžeme vycvičiť telo, že bude znášať skoro všetko. Keby som radil, aby sa chlapec hral na vetre a slnku bez klobúka, pochybujem, že by som to dosiahol. Proti tomu by sa zdvihlo tisíc námietok, ktoré by sa napokon sústredili na to, že by sa opálil. A keby mal byť môj mladý pán stále držaný v tieni a nikdy by nebol vystavený slnku a vetru, zo strachu o pleť, mohol by to byť dobrý spôsob, ako z neho urobiť krásavca, ale nie aktívneho človeka. A aj keď sa u dievčat musí viac dbať na krásu, predsa si dovoľujem povedať, že čím viac sa budú pohybovať na vzduchu bez obáv z poškodenia pleti, tým budú zdravšie a silnejšie. A čím viac sa priblížia svojou výchovou k otužilosti svojich bratov, tým väčší prospech z toho nadobudnú pre svoj ďalší život.

Z diela *Úvahy o výchove* preložil a upravil (lupa), ilustračná kresba internet

Netrestajme sa odňatím lásky

ŽIVOTNÝ ŠTÝL

V závere minulého školského roka sme na stránkach Učiteľských novín priniesli desatoro rastu lásky v rodine, ktoré sformulovala nemecká psychologička českého pôvodu Jiřina Prekopová. Štrnásteho októbra sa táto úžasná pani v zdraví a vitalite dožíva krásnych 85 rokov. Aj to je dôvod, aby sme čitateľom v rozhovore priblížili základy a východiská jej profesijnej filozofie, s ktorou už roky dosahuje na poli terapie a prevencie pozoruhodné výsledky. Dnes dokonca možno hovoriť o novom životnom štýle lásky v rodine, ktorý neúnavne hlása cez semináre v najrôznejších častiach sveta.

Preslávila vás kniha, ktorá nazerala na výchovu detí trochu inak, ako bolo dovtedy zaužívané...

Roku 1989 som napísala knihu *Malý tyran*, ktorá bola za krátky čas preložená do dvadsiatich štyroch jazykov. Táto kniha sa stala bestsellerom, pretože v tých časoch sa ako protipól niekdajšej autoritatívnej výchovy vo veľkom rozširovala antiautoritatívna výchova. Výchova, v ktorej sa rodičia pýtali dieťaťa, čo chce a čo nechce, čo došlo až tak ďaleko, že deti prevzali vládu v rodine. Rodičov trestali, bili, hádzali po nich hrnčeky, nepočúvali – jednoducho v rodinách nastal úplný rozvrat. A vtedy som pochopila starodávne pravidlo, ktoré je obsiahnuté aj vo štvrtom Božom prikázaní, že sa má ctiť otec aj matka, aby človek dlho žil a dobre mu bolo na zemi.

Takže ono som nič nové nepriniesla. Len som si uvedomila, že rodičia majú byť skutočne dospelí a majú dať dieťa výživu, bezpečnosť, lásku – tú v prvom rade... A vzor, ukázať im, ako sa ľudia k sebe v láske správajú. Že sa nebijú, nefackujú, nekričia po sebe, neurážajú sa, ale tvárou v tvár sa emočne konfrontujú. Tento princíp bol na svete vždy prítomný.

Prečo je vo vzťahoch dôležitá práve emočná konfrontácia?

Hovorí sa, že oči sú okno do duše. Treba do tej duše nakuknúť, nech už je to dieťa, mama, stará mama... Je dôležité pozrieť sa, prečo je taká smutná, prečo je nahnevaná... A tiež nech sa ona opýta mňa, nech sa pozrie do mojich očí, vcíti sa do mňa, prečo som ja taká rozčarovaná alebo znepokojená. Takto si vzájomne vymeníme city, vžijeme sa do seba, pochopíme a snažíme sa problém, ktorý máme, vyriešiť. To je starodávne životné pravidlo. Dokonca vždy vo všetkých národoch sa hovorilo, že hnev sa musí premeniť na lásku, skôr ako zapadne slnko. A na to sa v modernom svete akosi zabudlo. Dnes je veľa filozofií, ktoré hovoria o slobode, ale akosi opomínajú lásku v rodinách...

Možno práve preto môžeme dnes hovoriť o kríze rodiny?

Áno, v dnešnom bohatom technokratickom svete si mnohí ľudia berú slobodu sami pre seba, nechcú sa o ňu deliť s druhými, takže radšej sa ani nebudú brať, ani nebudú mať deti, ale budú si žiť vlastný život, užívať si svoje auto, svoj počítač, pozerať sa viac do obrazoviek ako do ľudských tvárí... S počítačom predsa nemám žiadne emočné problémy. Keď ma otravuje, vypnem ho. Alebo vyberiem iný program... A to sa v sociálnej dimenzii nedá uskutočňovať.

Napríklad v Nemecku je dnes najmenšia pôrodnosť v Európe, počet úmrtí prevyšuje pôrodnosť, inými slovami, Nemecko de facto vymiera. A iba preto, že každý tam má rád svoju osobnú slobodu a budovanie si kariéry – hovorím za ženy, ktoré sa už ako mladé rozhodli, že deti nechcú, že ich vlastná pozícia vo svete je pre ne dôležitejšia...

A aj v existujúcich rodinách pod vplyvom tejto novodobej filozofie nie sú vzťahy najideálnejšie.

Čo by sa s tým dalo robiť?

Ja osobne som pozbierala všetky svoje skúsenosti, ktoré som za celý život získala, vrátane skúseností z rodičovského domu, a dohodla sa s ľuďmi, ktorí majú o to záujem a ktorí prídu ku mne vyhľadať radu, na istom životnom štýle. A tento hlásam po celom svete.

Na čom je založený?

Tento štýl nie je nový, vychádza z dávnych čias. Prvoradé v ňom je, že rodina má svoje pravidlá, ktoré dodržiavajú všetci jej členovia. Teda nielen deti, ale aj dospelí. Dospelí musia dať deťom vzor, aby dodržiavali pravidlá, ktoré sa od nich vyžadujú. Keď napríklad hocikoho z rodiny zavolám, aby prišiel, že potrebujem pomôcť, musí okamžite reagovať. Deti musia vidieť, že keď mamička poprosí otca, aby jej pomohol, ten všetko nechá a príde jej pomôcť. Alebo povie, že čas bude mať o pol hodiny, ale musí na to reagovať, musia sa navzájom dohodnúť.

Ďalej som zásadne proti tomu, aby sa dieťa trestalo telesne alebo izoláciou. Po anglicky sa tomu hovorí *time out* – že sa dieťa pošle za dvere alebo do kúta. Alebo že manžel urazene opustí rodinu a ide si sadnúť k počítaču alebo do krčmy. Alebo že rodičia prestanú spolu hovoriť... Všetko toto je trestanie izoláciou.

Dôležité je, aby sa rodičia konfrontovali medzi sebou, aby sa pozerali jeden druhému do očí – čo nie je možné ani pri telesných trestoch, ani pri izolácii. Treba, aby spracovali problém v láske a pre lásku a zmierili sa, skôr než zapadne slnko.

Toto je vlastne celá moja filozofia – staronová, ktorú sa snažím raziť počas celej svojej dráhy psychologičky. A snažím sa pre túto filozofiu získavať ľudí, získavať rodiny. Ale tá rodina sa toho musí zúčastniť celá – buď sú všetci jej členovia ochotní prijať tento nový životný štýl, alebo sa to nedá realizovať. Nemôže jeden z rodičov nechcieť.

Väčšinou je dôležité získať pre náš nový životný štýl otcov, pretože tí v rodinách emočne často chýbajú. A bez nich to nejde. Dieťa musí vidieť – otec a mama ťahajú za jeden povraz. Ale v poslednom čase sa k nám, vďakabohu, muži pridávajú stále viac a viac, čomu som veľmi rada a koniec koncov sú tomu radi aj samotní muži, že ešte nestratili svoje miesto v rodine, že majú význam. Vtedy sa dieťa teší, že má oboch rodičov. Chlapec sa správa podľa vzoru otca a bude z neho chlap a dcéra sa správa podľa vzoru mamy a bude z nej žena. Je ťažké pre chlapca stávať sa chlapom, keď ho vychováva iba žena. Čo bude z neho?

Hovoríte, že svoje učenie hlásate po celom svete...

So svojou praxou som začala v Nemecku a postupne som ju rozšírila do mnohých krajín. Samozrejme, že do Čiech, na Moravu a na Slovensko, ale tiež do Poľska, Ruska, Rakúska, Švajčiarska, Talianska, Španielska i Južnej Ameriky. Tu všade máme vytvorené inštitúty, ktoré organizujú pre záujemcov semináre a terapie. Tieto inštitúty, ktoré sú pomenované po mne, zakladajú moji žiaci, ktorí u mňa absolvovali dlhodobý výcvik v terapii pevným objatím. Práve z tejto terapie vznikol nový životný štýl lásky v rodinách, ktorý dnes razíme a pri ktorom už vlastne nemôžeme hovoriť o terapii, ako tomu bolo v mojich profesionálnych začiatkoch, ale skôr o prevencii.

Zaujímavú historku mám z Južnej Ameriky. Keď pracovníci nášho mexického inštitútu robili nábor na výcvik terapie pevným objatím v Peru, ľudia tam hovorili: Ale veď na to nemusíme robiť školenia, prečo za to platiť, veď my toto isté robíme sami doma. A je to pravda. Dnešní Peruánci zažili to, čomu sa hovorí pevné objatie, prvé tri roky v šatke pri maminke. Vedia, čo to je – byť pevne objatý matkou, byť zaistený šatkou, nemôcť odtiaľ nikde odbehnúť, udrieť niekoho či biť sa s ním. Len sa odtiaľ pozerať, ako sa dospelí správajú, a prežiť tam aj prvé obdobie vzdoru... Potom už aj peruánske dieťa behá samostatne, ale počas prvých rokov sa naučilo v „pevnom objatí" šatky na matke premeniť svoje adrenalínové búrky – áno, majú ich už aj malé deti – nie hneď na živelnú agresivitu. A tiež sa v šatke cíti bezpodmienečne milované, pretože aj keď napríklad uhryzne toho, kto ho nosí, nikto ho za to netrestá odňatím lásky, len sa mu priamo emočne povie, že to bolí, že to nemôže robiť. Čiže v tomto prostom spôsobe starostlivosti o dieťa sa akosi samočinne dostavuje bezpodmienečná láska, geniálny program výchovy skutočne ľudského človeka. Človeka, ktorý má bezpodmienečne rád seba, a teda aj druhých.

Čiže v týchto krajinách sa nestretávate s takým veľkým záujmom o váš výcvik?

Ale áno, len sme si museli vysvetliť, že terapia pevným objatím sa používa aj v krízových situáciách človeka, vtedy už ako skutočná terapia, nielen ako prevencia. Napríklad práve tento rok som bola na kongrese v Dominikánskej republike, kde juhoamerickí terapeuti hovorili, že terapia pevným objatím sa v posledných rokoch s úspechom používa pre ľudí, ktorí prežili rôzne masakry a traumy. Bežné je, že v týchto krajinách sú znásilňované ženy, podpaľované ranče, deti vidia násilne zomrieť svojich rodičov... Tamojší psychoterapeuti dokonca tvrdia, že terapia pevným objatím je v takýchto prípadoch jedinou účinnou metódou. Vyplakať, vykričať svoje trápenie, pripustiť si ho, aj keď veľmi bolí, jednoducho zveriť sa s tým, spracovať to a ísť ďalej...

Ako vidíte vy dnešné ľudstvo? Dostaneme sa ešte ku kvalitnejšiemu spoločenskému prežívaniu života, ak možno hovoriť v takýchto širších a všeobecných termínoch?

Ja zásadne myslím a aj sa správam pozitívne, a teda mám nádej, že kríza rodiny a hodnôt je len momentálna. Zaujímavé je, že pre náš nový životný štýl získavame najmä ľudí srdca, a to sú slovanské národy a juhoamerické národy. Tieto majú logiku srdca, nie rozumu, a majú k môjmu učeniu veľmi pozitívny vzťah. Zatiaľ čo Severná Amerika, severná a západná Európa je chladnejšia, je rozumová, počítačová, technicky síce na výške, ale nie taká spontánna, otvorená. A aj prístup k deťom v týchto krajinách je často vyfilozofovaný, rozumársky. Mnohokrát sú to pseudovedecké názory, pod vplyvom ktorých sa človek čím ďalej, tým viac izoluje – napríklad keď sa rodičia nemôžu dotknúť dieťaťa, ak ono nechce, a podobné zvláštne príklady. Pritom človek potrebuje práve možno len to objatie, aby vyplakal svoj strach, odpor a znovu sa napojil na ľudí...

Aj preto je azda nie až taká nereálna jedna moja apokalyptická myšlienka, že „rozumárske" národy postupom času zaniknú. Ich pôrodnosť je totiž veľmi nízka a nenahráva jej ani súčasný spôsob života príslušníkov týchto národov. A na druhej strane sa možno budú rozvíjať národy, kde určujúcim spôsobom myslenia je ešte logika srdca. Dnes sme totiž v období, že niečo zaniká a niečo nové sa rodí. Apokalypsa nie je koniec sveta. Je to len určitý kritický čas, ktorý sa na našej zemeguli v pravidelných cykloch opakuje. Aj Mezopotámia, Babylon, starý Egypt, Grécko – všade tam boli na vrchole slávy a hmotného blahobytu, a práve v tomto bode začali zanikať. Keď hmota a peniaze získali väčšiu hodnotu ako láska. Vtedy to šlo s týmito národmi dolu kopcom.

Zhováral sa Tomáš MIKOLAJ
Foto prekopova-pevneobjeti.cz

AKO HODNOTIŤ?

Pätnásť našepkaní začínajúcemu učiteľovi

1. Už na prvých hodinách žiakom povedz, čo, prečo a ako budeš hodnotiť. Stanov zrozumiteľné kritériá „čo a za čo".
2. Nikdy nezabudni, čomu má tvoje hodnotenie poslúžiť.

3. Hodnotiacimi výrokmi nikdy neponižuj.
4. Ak je čo pochváliť, pochváľ.
5. Ak „hovoríš do duše", vyčítaj konkrétne veci konkrétnemu žiakovi.
6. Uč seba i žiakov vecne pomenovať, v čom je práca dobrá a v čom sa treba zlepšiť.
7. Oceňuj konkrétne výkony. Hodnoť nielen výsledok, ale aj cestu k nemu.
8. Ak hodnotíš, porovnávaj výkon žiaka s jeho predchádzajúcimi výkonmi.
9. Daj žiakom možnosť, aby hodnotili sami seba a aj oceňovali spolužiakov.
10. Ceň si pokrok, ktorý žiak dosiahne. Uznanie meraj aj podľa predpokladov a možností žiaka.
11. Nikdy nehodnoť unáhlene ani emocionálne.
12. Nezabúdaj hodnotiť každého žiaka.
13. Uč deti stanoviť si cieľ a cestu k nemu. Nauč ich zhodnotiť si, aký kus cesty prešli.
14. Umožni žiakom hodnotiť aj tvoju prácu.
15. Spolupracuj s rodičmi, zoznám ich s pravidlami a postupmi svojho hodnotenia. Nauč ich rozumieť zmyslu hodnotenia a umožni im, aby sa na ňom zúčastnili.

(do)

Ilustračné foto stock.xchng

NA PREMÝŠĽANIE

Ako na žiakov?

Označte z nasledujúcich viet tie, ktoré sa vo vašich rozhovoroch so žiakmi nevyskytujú.

- ☐ Aj doma mávaš také hlúpe otázky?
- ☐ Doparoma, prečo sa neučíš aspoň tak dobre ako Zuzka?
- ☐ Keď začneš zase niečo robiť, daj pozor, aby si aj to nepokazil.
- ☐ Ach, ach, na teba by už hádam ani bitka neplatila.
- ☐ Ak sa budeš stále vrtieť, budeš týždenníkom aj na budúci týždeň.
- ☐ Čo len z teba vyrastie, ty decko nemožné?!
- ☐ Mamka určite nebude mať radosť, keď jej poviem, čo si zase vykonala.
- ☐ Od teba som ani iné nečakala, ty vždy všetko domotáš.
- ☐ Uvidíš, ako sa ti kamaráti vysmejú, keď im poviem, aký si.
- ☐ Dočerta, všetko ti treba stokrát vysvetľovať?
- ☐ Prečo nesmieš? Lebo nesmieš! A dosť!

Iste nepochybujete, že čo príklad, to výchovný prehrešok. Ale ruku na srdce – nepoužívate, hoci len občas, takéto alebo podobné vety aj vy?

(do)

Prvé roky dieťaťa v škole

RECENZIA

Do bohatej bibliografie prof. PhDr. Ľudmily Belásovej, PhD., pribudlo ďalšie dielo z palety základných tém vzdelávania: *Elementárna gramotnosť – história a súčasnosť* (Prešov: Pedagogická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove 2013, 85 str.). Venované je podstate elementárnej gramotnosti, v tradičnom ponímaní spájanej s individuálnou schopnosťou čítania a písania, a teda logicky tým, ktorí kladú jej základy: budúcim pedagógom, ako aj učiteľom predškolskej výchovy a školského vzdelávania v základných ročníkoch našich škôl, a to aj v prípade ich úspešnej dlhoročnej praxe.

Dielo je teda adresované všetkým, pre ktorých je šírenie elementárnej gramotnosti životným poslaním a ktorí, podobne ako autorka, chápu kultúrny a spoločenský kontext elementárnej gramotnosti v širších súvislostiach. (Pojem gramotnosti sa totiž v dôsledku medzinárodných meraní čitateľskej gramotnosti PISA a PIRLS, ktoré odhaľujú problémy žiakov porozumieť čítanému textu napriek dobre zvládnutej technike čítania, nielen osvetľuje, ale aj mení.)

Prístup k problému

Autorka sa postupne od úvodnej definície gramotnosti a jej historicko-teoretickej analýzy v jednotlivých častiach práce venuje všetkým aspektom elementárnej gramotnosti, čím sa jej darí poskytnúť ucelený obraz o jednotlivých problémoch procesu formovania elementárnej gramotnosti nielen u nás, ale v celom rade nám kultúrne blízkych krajín. Neuspokojuje sa len s podaním analýzy súčasného stavu, ale poskytuje tiež pohľad na vývin pojmu i samotnej histórie gramotnosti. Pritom jej neschádza z mysle realita – vymedzenie gramotnosti Organizáciou pre hospodársku spoluprácu a rozvoj, podľa ktorého čitateľská gramotnosť znamená nielen schopnosť porozumieť prečítanému textu, ale aj tvorivo ho použiť na dosiahnutie ďalších cieľov, na rozvinutie vlastných schopností, vedomostí, na premenu reality, na aktívne začlenenie sa do života spoločnosti.

Obsah pojmu gramotnosť sa totiž neustále obohacuje o nové obsahy, a tak je ten, kto sa gramotnosťou zaoberá, ale predovšetkým ten, koho poslaním je elementárnu gramotnosť rozvíjať, a to v prvom rade učiteľ základnej školy (ZŠ), neustále konfrontovaný s pribúdajúcimi novými vymedzeniami tohto pojmu (matematická, prírodovedná, zdravotná, chemická, občianska, mediálna, prosociálna, atď.). Ich vývoj sa už nezastaví, a preto je potreba,

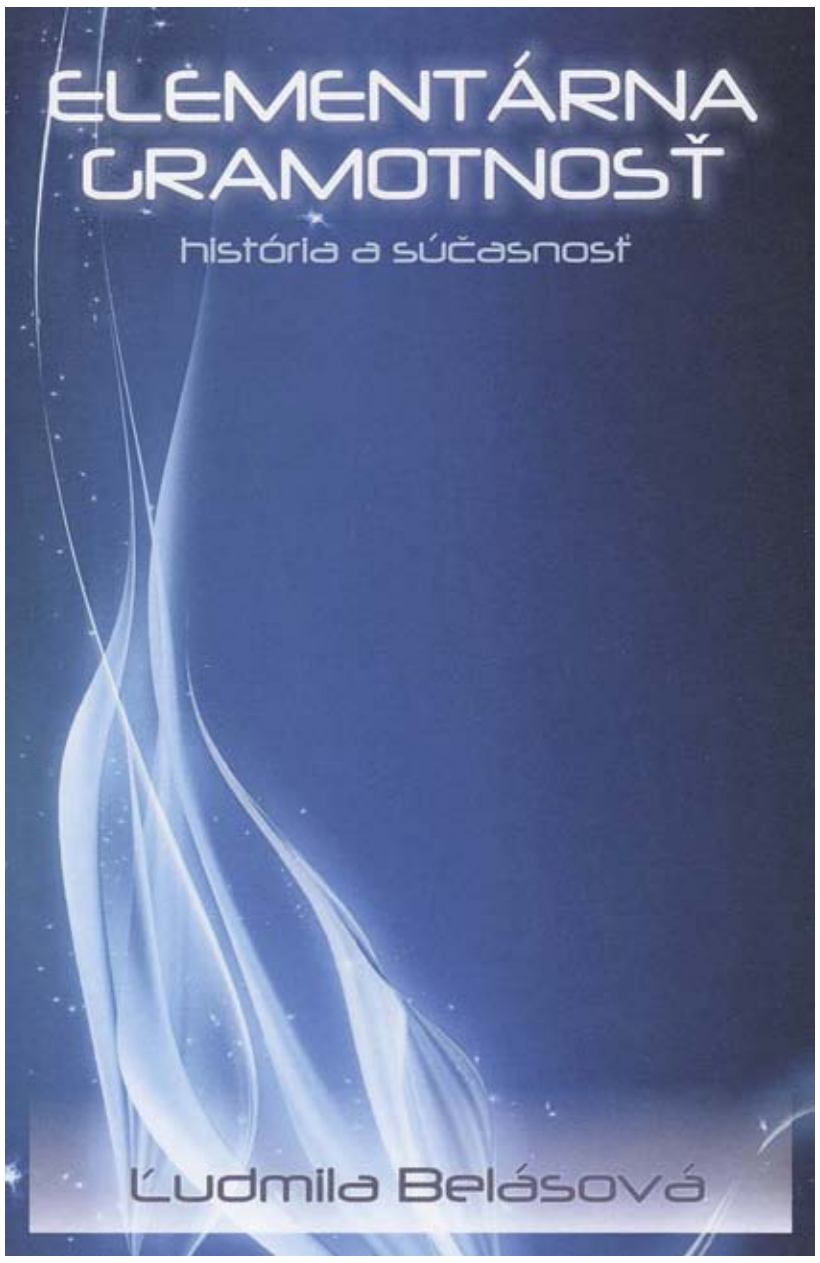

aby na ne reagoval a prihliadal pri výchove detí, čoraz vyššia a aktuálnejšia.

Je veľmi dôležité, aby si pedagóg uvedomoval rozličné úrovne gramotnosti. Z nich raná sa rozvíja už od predškolského veku, elementárna v nižších ročníkoch ZŠ a znamená predovšetkým osvojenie si čítania a písania so všetkými ich aspektmi, a na ich základe budovaná funkčná, vychádzajúca z možností žiaka „pracovať" s textom (s ďalšími početnými aspektmi – napr. literárna, dokumentová, numerická alebo celková funkčná gramotnosť). Zvýšený záujem rozličných autorov o funkčnú gramotnosť opäť súvisí s vykonávaním (a zverejňovaním výsledkov) medzinárodných meraní PISA a PIRLS, pretože tieto priamo vychádzajú z aplikácie požiadaviek trhu práce a celoživotného rozvíjania gramotnosti, na ktoré sa kladú stále vyššie požiadavky. Ako vieme, slovenskí žiaci sa v týchto meraniach neumiestnili najlepšie, čo viedlo autorku k snahe upozorniť a pomôcť učiteľom a budúcim adeptom učiteľského povolania uskutočniť potrebné zmeny v danej oblasti.

Pripravenosť dieťaťa na školu

Keďže na uskutočnenie týchto zmien je potrebná dobrá znalosť sociálno-kultúrnej gramotnosti, autorka venuje pozornosť aj problému prostredia, do ktorého sa žiak rodí, v ktorom vyrastá a žije, predovšetkým rodine, ale aj spoločenským inštitúciám a životným situáciám formujúcim žiaka v konkrétnom priestore a čase. Veľmi správne upozorňuje, že výchova jedinca ku gramotnosti nemôže byť úspešná, ak učiteľ, škola ignoruje špecifiká prostredia determinujúce jedinca vo vývoji. Našťastie diskusie o validite medzinárodných meraní gramotnosti viedli k tomu, že táto sa ukázala ako viacdimenzionálny problém, ku ktorému sa treba vracať stále s novými uhlami pohľadu a venovať sa mu so všetkou vážnosťou.

Náležitú pozornosť autorka venuje aj e-gramotnosti (okrem elektronickej má aj celý rad ďalších synoným – technologická, informačná, počítačová, internetová, mediálna, multimediálna), ktorej význam nijako nepodceňuje. Práve naopak, dobre si uvedomuje aj jej riziká, ale najmä jej hlavnú a základnú podmienku: osvojenie si čítania a písania, ktoré sa rozvíja na základe významných a veľmi zložitých psychických procesov. Tie často bývajú ukazovateľom budúceho rozvoja elementárnej gramotnosti. Preto autorka venuje pozornosť nielen ich základom, ale aj sémantickým a psychologickým, ako aj anatomicko-fyziologickým aspektom čítania a písania, ako aj pripravenosti dieťaťa na učenie sa čítaniu a písaniu, teda celkovej školskej pripravenosti. Nevynechala ani somatickú, kognitívnu, emočnú, motivačnú a sociálnu zložku školskej pripravenosti a všetkých jej aspektov, lebo tieto sú nevyhnutnou podmienkou úspechu celého výchovného procesu.

Dôležitosť elementárnej gramotnosti

V ďalšej časti práce sa Belásová logicky venuje elementárnej gramotnosti v historickom procese. Začiatky vidí už v otrokárskej spoločnosti a sleduje ich cez antické Grécko a Rím (písmenková a slabikovacia metóda), európsku feudálnu spoločnosť a prvé slovenské šlabikáre, gramotnosť v ponímaní J. A. Komenského, rakúsko-uhorské polyglotné šlabikáre, hláskovú, analyticko-syntetickú metódu až po globálnu (u nás preslávenú skôr ako neveľmi úspešný experiment) a nakoniec analyticko-syntetickú metódu, známu zo šlabikárov Juraja Brťku, a súčasné ponímanie elementárnej gramotnosti, ktorému sa venuje – napriek celkovému neveľkému rozsahu práce – naozaj veľmi podrobne.

V tejto časti práce správne chápe elementárnu gramotnosť ako základnú životnú kompetenciu, ktorej fundamentom je schopnosť čítať a písať. Vychádza pritom zo *Štátneho vzdelávacieho programu pre prvý stupeň základnej školy ISCED 1* (2008), umožňujúceho postupné rozvíjanie kľúčových kompetencií žiaka ako základu všeobecného vzdelania, konkrétne komunikačnej spôsobilosti, matematických schopností, gramotnosti v oblasti prírodných vied a techniky/technológií, ale aj spôsobilosti v oblasti digitálnej gramotnosti, schopnosti učiť sa, riešiť problémy, rozvíjať svoje osobné, sociálne a občianske spôsobilosti, ako aj chápanie kultúry a jej kontextov a spôsobilosti vyjadrovať sa jej prostriedkami. V tomto procese vidí autorka ako najdôležitejší pre I. stupeň ZŠ vzdelávací štandard predmetu slovenský jazyk a upozorňuje na jeho nezastupiteľné miesto pri zvládnutí ostatných vyučovacích predmetov. Preto sa podrobne zaoberá aj modelmi výučby elementárneho čítania a písania a koncepciami elementárnej

Keď sa vypovedané slová vážia

OHLIADNUTIE

Dvadsiaty ôsmy ročník celoslovenskej súťaže v rétorike Štúrov Zvolen sa uskutočnil v závere minulého školského roka už tradične v priestoroch Zvolenského zámku. Celoslovenského kola sa zúčastnilo 46 súťažiacich v troch kategóriách: 14 v I. kategórii (4. – 6. ročník ZŠ), 19 v II. kategórii (7. – 9. ročník ZŠ) a 13 v III. kategórii (stredné školy). Súťažili víťazi regionálnych, resp. krajských kôl, do ktorých sa v uplynulom roku zapojilo približne 300 žiakov a študentov.

Podujatie je už tradične nielen súťažou v rétorike, ale napĺňa aj vzdelávací a kultúrny rozmer stretnutia. V tomto roku však z finančných dôvodov nebolo možné dodržať celý zámer organizátora súťaže.

Vzdelávací charakter podujatia naplnila tvorivá dielňa na tému *Ako hovoriť a presvedčiť*, ktorej sa zúčastnilo 35 súťažiacich a pedagógov. Lektorovala ju Mgr. Lýdia Janáková, PhD., ktorá sa rétorike venuje už dlhé roky. Priestor Starej radnice vo Zvolene bol vybraný zámerne – práve tu roku 1847 mestskí radní zvolili Ľudovíta Štúra za poslanca Uhorského snemu. Tvorivú dielňu hodnotili účastníci veľmi pozitívne, ako jednu z mála možností, ktoré majú v oblasti rétoriky na svoj tvorivý rast. Spätnú väzbu účastníkov využijeme pri príprave ďalších ročníkov tohto obľúbeného podujatia.

Súťaž v jednotlivých kategóriách sa začala 17. júna. Slávnostné otvorenie sa konalo v kráľovskej sieni Zvolenského zámku, atmosféru umocnilo vystúpenie študentov súkromného konzervatória zo Zvolena.

Samotná súťaž prebiehala v dôstojných priestoroch Kráľovskej siene, Rytierskej siene a Zámockej kaplnky Zvolenského zámku. Doplnkovým programom bola prehliadka zámku s lektorským výkladom.

Výsledky súťaže

I. kategória	
1.	**Eliška Luptáková**, ZŠ, Nám. mládeže, Žilina
2.	**Natália Přibylová**, ZŠ, Dlhé Hony, Trenčín
3.	**Andrej Ján Mackov**, ZŠ s MŠ Bzovík
■	Cena primátora mesta Zvolena: **Michal Fečo**, ZŠ Vyšný Žipov
II. kategória	
1.	**Emanuel Kucbel**, ZŠ, Hrnčiarska ul., Zvolen
2.	**Simona Kovaľová**, ZŠ s MŠ Zákamenné
3.	**Stanislava Kováčová**, ZŠ Štrba
■	Cena Krajskej knižnice Ľ. Štúra vo Zvolene: **Lukáš Luknár**, ZŠ, Sídl. SNP, Galanta
III. kategória	
1.	**Simona Albertová**, Prvé slovenské literárne gymnázium Revúca
2.	**Branislav Gigac**, SOŠ obchodu a služieb Prievidza
3.	**Alžbeta Gburíková**, Gymnázium Spišská Nová Ves
■	Cena Podpolianskeho osvetového strediska vo Zvolene: **Ema Kušnierová**, Gymnázium Bánovce nad Bebravou
■	Cena poroty: **Bianka Karlíková**, Súkromné konzervatórium PHA Zvolen

Na Štúrov Zvolen postúpili aj víťazi krajskej súťaže Štúrov a Dubčekov rétorický Uhrovec pre žiakov a študentov Trenčianskeho samosprávneho kraja, ktorým odovzdávala ceny PhDr. Rudolfa Novotná.

Hodnotenie poroty

Záverečné vyhodnotenie súťaže sa uskutočnilo v Rytierskej sieni Zvolenského zámku.

Prvá kategória mala podľa konštatovania poroty v porovnaní s vlaňajším ročníkom vyššiu úroveň. Týkalo sa to najmä expresívnej a estetickej stránky reči. Občasné chyby sa vyskytli vo využití prozódie, ktoré vplývajú na dramatizáciu prednesu a vyplývajú z nefunkčného využitia suprasegmentálnych javov: tempa, sily, pauzy, melódie. Absentovali aj opytovacie vety.

Čo sa týka efektívnej stránky reči, ktorá predpokladá porozumenie obsahu textu,

gramotnosti na ZŠ u nás od roku 1991 až do súčasnosti. Nielenže ich analyzuje, ale aj fundovane hodnotí z hľadiska postupov a prvkov použitých jednotlivými autormi.
Keďže v súčasnej praxi sa využívajú viaceré koncepcie, toto hodnotenie má aj praktický zmysel. Autorka v ňom používa poznatky zo svojich výskumov realizovaných v Košickom a Prešovskom kraji v rokoch 2009 a 2010 (v spoluautorstve s M. Holovkovou), pričom využíva svoje skúsenosti z praxe prípravy učiteľov v procese školských reforiem a štúdia aktuálnych modelov a koncepcií výučby elementárnej gramotnosti a efektívnosti šlabikárov z pohľadu učiteľov. Vzhľadom na potrebu predstaviť aj iné stratégie rozvíjania elementárnej gramotnosti, ktoré ako doplnkové spôsoby obohacujú a zefektívňujú proces vyučovania, pertraktuje aj ďalšie metódy a výskumné zistenia, napr. metodiku Sfumato M. Navrátilovej, ktorá sa testuje aj na Slovensku, ďalej metodický systém tvorivej dramatiky B. Kosovej, ako aj ďalších smerov (literárno-záujmové činnosti, EUR rámec vyučovania a učenia a vplyv informačno-komunikačných stratégií), ktorým venuje patričnú pozornosť.

Praktická užitočnosť

Napriek rozsahu – neúmerne malému vzhľadom na význam pertraktovanej problematiky nielen v každodennej praxi, ale aj v kultúrnom a ekonomickom živote národa – možno konštatovať, že monografia prof. Belásovej podáva ucelený pohľad na históriu i súčasné riešenie problému rozvíjania elementárnej gramotnosti v súvise s prudkým vývojom pojmu pod vplyvom globalizácie vyspelej postindustriálnej spoločnosti. Práca výstižne charakterizuje podstatu problému z hľadiska výsledkov medzinárodných meraní čitateľskej gramotnosti žiakov PISA a PIRLS. Zároveň pomáha hľadať riešenie problémov približovaním teoretických zdrojov a tým skvalitniť edukačný proces na prvom stupni ZŠ.
Prednosťou práce je, že výskumné výsledky autorky vonkoncom nie sú v rozpore s tým, čo si veľmi dobre uvedomujú učitelia-elementaristi, pociťujúci potrebu inovatívnych aj alternatívnych metód vyučovania. Jej cieľom bolo nielen zhodnotiť doterajšie metódy, ale aj priblížiť nové metódy a perspektívy práce. Treba konštatovať, že tento nemalý cieľ práca dosiahla, čím naplnila svoje zámery vyslovené v úvode.

PaedDr. Veronika ONUFEROVÁ,
ZŠ s MŠ Kolačkov

porota postrehla nedostatky v kompozícii a štylizácii. V kompozícii sa to odrazilo v nepochopení obsahu textu, kde cieľom rétoriky je dosiahnuť stručnú, logickú reprodukciu. Súťažiaci vynechávali podstatné časti textu a v niektorých prípadoch nerozlíšili hlavné od vedľajšieho. Nedodržali časovú a príčinnú následnosť. Pamäťovo však text zvládli.
V II. kategórii porota zhodnotila úroveň súťažiacich takto: Výkony rétorov neboli vyrovnané v oboch kolách (doma pripravená téma, vyžrebovaná téma). Porota očakávala vyššiu úroveň najmä v prvom kole, ktoré je výsledkom dlhšej domácej prípravy (nezhoda témy a osobnostného potenciálu – častá frázovitosť, absentovala skúsenosť, emocionálne zážitky). Vyskytlo sa časté mentorovanie, často nebol badateľný cieľ (názor, čo chcem povedať). U niektorých rétorov sa vyskytlo nevhodné používanie mimojazykových prostriedkov, ktoré pôsobili nefunkčne, manipulatívne až agresívne.
V III. kategórii bola celková úroveň súťažiacich dobrá. Pripravené i vylosované témy boli z hľadiska obsahu zaujímavé, reflektovali súčasný svet. Víťazné prejavy boli mimoriadne kreatívne, všetky boli pozoruhodne pripravené i prezentované. Odrážali kvalitnú prípravu.

Mgr. Helena JANÁKOVÁ
Foto Ľubomír PAJTINKA

Účastníci stáže v prostredí detského divadla Kubus debatovali aj o význame divadla pre detského diváka.

Lepšie vyučovanie

SKÚSENOSTI

ZŠ na Ul. M. Rázusa vo Zvolene už druhý rok žije aktivitami projektu Comenius Multilaterálne školské partnerstvá s názvom *Lepšia metodológia, lepšia technológia, lepšie vyučovanie*. Medzinárodná spolupráca so školami v poľskom Ostojówe a tureckom Izmire vnáša do výchovno-vzdelávacieho procesu školy iné rozmery a elán. Zatiaľ posledného projektového stretnutia v hosťujúcej ostojówskej škole, ktorá nesie meno významnej poľskej pedagogičky Wandy Łyczkowskej, sa zúčastnilo osem učiteľov našej školy.

Poľské odlišnosti

Poľský projektový partner prezentoval inovatívne spôsoby organizácie vyučovania prostredníctvom IKT, projektovú metódu a spoluprácu so vzdelávacími inštitúciami. Naša partnerská škola vzdeláva žiakov 1. – 6. ročníka, jej absolventi pokračujú v štúdiu na stredných školách. Škola je malá, ale technicky veľmi dobre vybavená, vďaka zapájaniu sa do rôznych projektov. Tak ako u nás, aj v Poľsku zápasí školstvo s nedostatkom financií. Žiaci si učebnice kupujú, starajú sa o ne a nasledujúci rok ich môžu predať mladším kamarátom. Sociálne slabšie vrstvy dostávajú na učebnice príspevok od štátu.
Po privítaní a kultúrnom programe prezentujúcom národný folklór sme v skupinách pozorovali a následne analyzovali inovatívne spôsoby organizácie vyučovania prostredníctvom IKT a využitie projektovej metódy. Videli sme, ako sa týmto spôsobom realizujú vyučovacie ciele na matematike, informatike, prírodovede, výtvarnej výchove, pestovateľských prácach a iných predmetoch. Veľmi sa nám napríklad páčilo, že žiaci 2. ročníka na hodine prírodovedy spracovávali informácie potrebné na vypracovanie projektu z encyklopédií, museli čítať s porozumením, nielen preklikávať informácie na internete. Žiaci 5. ročníka sčitovali zlomky, čo zaujalo našu vyučujúcu matematiky. Vyučujúca slovenského jazyka zase skonštatovala, že učebnice materinského jazyka boli oveľa

V Ostojówe vítali zahraničných učiteľov na slovanský spôsob.

objemnejšie ako naše, mali množstvo rôznorodých cvičení na prácu s textom, učiteľ si s nimi vystačil a nemusel vyhľadávať ďalšie doplňujúce materiály.

Ako vtiahnuť mládež do tém

Pracovné stretnutie pokračovalo on-line workshopom s Jagelovskou univerzitou a s Inštitútom európskych štúdií v Krakove. Analyzovali sme tému *Oboznamovanie detí a mládeže s problematikou humánneho práva prostredníctvom metódy mestských hier*. Pracovali sme v skupinách, na „druhej strane“ v Krakove boli dve pracovníčky Jagelovskej univerzity, s ktorými sme predchádzajúci deň absolvovali „mestské hry“ v Krakove. Na konkrétnych umelecko-historických objektoch Krakova a fotografiách či reprodukciách sme hľadali, odhaľovali a vykladali ponímanie humánneho práva a kontroverzie v umení a v rôznych iných prejavoch života a bytia človeka, všímali si problematiku slobody a citu pre morálku. Inovatívna metóda „mestské hry“ poukázala na to, že aj prechádzka historickou časťou akéhokoľvek mesta či miesta môže byť prostriedkom na realizáciu učebného cieľa – v tomto prípade, ako vytvárať a pestovať u mládeže cit na vnímanie humánneho práva.
V Kielciach zas partnerská škola prezentovala spoluprácu s divadlom pre deti Kubus. Priestory divadla boli veľmi pekné, zaujalo nás farebné odlíšenie radov sedadiel, ktoré malo estetický a praktický efekt. V divadle sme videli troj-, štvorročné deti. Z ich správania bolo zrejmé, že tu nie sú prvýkrát. Po predstavení sme sa stretli s projektovou manažérkou divadla a v príjemnom prostredí rozprávkových bytostí debatovali o význame divadla pre detského diváka.
Moderné výstavné priestory historického Múzea podzemia rýnku v Krakove dávajú človeku možnosť aktívne a kreatívne skúmať kultúrne dedičstvo a históriu. Exponáty sme mohli spoznávať prostredníctvom multimediálnej techniky. Nás zaujala napríklad holografická rekonštrukcia objektov. Vzrušujúce bolo hľadieť na prierez odhalených vrstiev zeminy jednotlivých storočí. Múzeum poskytuje nevyčerpateľné vzdelávacie možnosti pre každú vekovú kategóriu v rôznych predmetoch. Niektoré tematické celky sú upravené aj pre nevidiacich a zrakovo postihnutých. Tradičnú prednášku či výklad učiva nahrádza priamy kontakt s históriou a historickými objektmi, zároveň nastáva aktívna výmena názorov medzi žiakmi a učiteľom. Tento spôsob učenia zabezpečuje pevnejšie a bohatšie vedomosti, podnecuje záujem o problematiku a výrazne podporuje realizáciu učebných osnov.
A veľkým zážitkom bola návšteva Kopernikovho vzdelávacieho centra vo Varšave. Charakter výstavy nás viedol k tomu, aby sme uvažovali a rozmýšľali, prebúdzala sa v nás detská zvedavosť. Napríklad v galérii nazvanej *Svet v pohybe* sme mohli v špeciálnych simulátoroch zistiť, ako vzniká zemetrasenie, tornádo, ako sa šíri svetlo, zvukové vlny a podobne. Táto galéria je najnavštevovanejšia, pretože je najdynamickejšia. V galérii nazvanej *Človek a životné prostredie* sme sa zase priučili tajomstvu ľudského tela. V Kopernikovom vzdelávacom centre boli v tento deň aj žiaci partnerskej školy, išli za poznaním v rámci projektového vyučovania nazvaného *Škola kľúčových kompetencií*. Vzdelávacie centrum je skvelým príkladom toho, ako môže mimoškolská vzdelávacia inštitúcia podporovať ciele vyučovacieho procesu.
K najkrajším a najvýznamnejším miestam z hľadiska kultúry a vzdelanosti vo Varšave patrí Univerzitná knižnica. Študovne, čitárne, kde si človek môže pri dennom svetle a hoci aj v sedacom vaku v pokoji a v príjemnom prostredí čítať, študovať. Strop niektorých študovní je presklený, prirodzené denné svetlo nenamáha zrak. Alebo, ak chcete, môžete vyjsť na strechu knižnice a v zeleni kríkov a kvetov s výhľadom na Vislu čítať na lavičke. Ako v raji!
Nadchla nás aj návšteva Chopinovho múzea vo Varšave, najmodernejšieho biografického múzea v Európe. Interaktívna multimediálna expozícia plná prezentácií, dotykové obrazovky, projektory, slúchadlá, cez ktoré sme mohli počúvať jeho hudbu... Človek si mohol vybrať, či si prezrie fotografie z jeho života, alebo v kabínke vypočuje skladbu.

Inšpirácia do budúcnosti

Po návrate z mobility sme zrealizovali on-line besedu s redakčnou radou nášho a poľského školského časopisu. Uskutočnila sa v anglickom, nemeckom poľskom a slovenskom jazyku. Žiaci si vymieňali informácie o sebe a svojich školách. Výstupom z besedy bol článok v školských novinách oboch partnerských škôl. Súčasné technické vymoženosti dávajú veľký priestor na zdokonaľovanie sa v cudzojazyčných zručnostiach aj prostredníctvom virtuálnych kontaktov.
Pracovné kontakty s partnerskými školami v tureckom Izmire a poľskom Ostojówe nám rozšírili obzory poznania, priniesli motiváciu do ďalšej práce. Sme nesmierne povďační, že vďaka projektu Comenius sme mali možnosť navzájom sa odborne obohacovať s kolegami zo zahraničia.

Mgr. Helena JAMBRICHOVÁ
Foto archív školy

Odkaz minulosti je varovaním pre budúcnosť

SPOMIENKA

Pamätnému dňu obetí holokaustu a rasového násilia venujú pedagógovia Spojenej školy vo Svidníku začiatkom septembra už tradične pozornosť vo vyučovacom procese. Na hodinách dejepisu sa žiaci prostredníctvom prezentácie, obrazového materiálu a čítania úryvkov z reportáží oboznámili so základnými historickými faktami. Na základe získaných informácií si objasnili základnú terminológiu holokaustu – židia, geto, transporty, koncentračný tábor... Na hodinách literatúry sa starší žiaci zamýšľali nad právami, ktoré ľuďom počas vojny a zvlášť holokaustu boli odobraté. Vznikli pekné dielka na danú tému, o čom svedčia napríklad verše Miriam Jackaninovej, žiačky VIII. AZ:

Detská predstava šťastia sa v čase zrejme až tak nemení...

Právo na život,
radosť i smiech,
mať osobnú slobodu
nie je pre nikoho hriech.

Na hodinách výtvarnej výchovy žiaci kreslili do štvorlístka – symbolu šťastia – svoju predstavu o spolunažívaní, priateľstve, radosti, šťastnom živote v mieri... Tieto motívy „šťastia“ zdobia priestory školy. Žiakom vyšších ročníkov bol premietnutý film *Nedodržaný sľub*, ktorý veľmi citlivým spôsobom realisticky opisoval holokaust, a to očami mladého židovského futbalistu.
Celotýždenné aktivity boli pre žiakov Spojenej školy nielen poučením, ale aj varovaním, aby sa čierna minulosť dejín neopakovala. **(sšs), foto archív školy**

Trpia najmä deti

UKRAJINA

Denne po celom svete na stránkach najväčších denníkov, na obrazovkách najväčších televízií, na sociálnych sieťach sa búrlivo diskutuje o ukrajinskej kríze a konflikte. Správy sú o vojakoch, politikoch, násilí. Nikde som však nezachytil správy o tom, aký dopad to má na tých najviac zraniteľných – deti.

Prvého septembra sa začal na Ukrajine nový školský rok. V hlavnom meste Kyjeve prichádzali deti do škôl často nielen s kyticami kvetov pre učiteľov, ale aj so zástavami či darmi pre bojujúcich ukrajinských vojakov. Na mnohých miestach sa učitelia so žiakmi aj s ich rodičmi rozhodli navštíviť ranených vojakov v nemocniciach, v školách sa uskutočnili finančné zbierky na armádu. Všade sa podporovalo vlastenectvo, neraz umocnené ľudovými krojmi a piesňami.

Kyjevský starosta Vitalij Kličko v prvý deň školského roku potvrdil, že do škôl na iných územiach Ukrajiny nastúpilo 4 500 detí utečencov z východu krajiny. „Najväčšou katastrofou je, že časť detí dnes v bojových zónach nemôže chodiť do školy," doplnil Kličko.

S novým školským rokom sa v mnohých základných a stredných školách viac hovorí o ukrajinskom vlastenectve. Niektoré školy dokonca otvorili kurzy vlastenectva, kde na prvej lekcii hovoria o „Veľkej Ukrajine". V mnohých školách sa na úkor výučby ruštiny začína posilňovať vyučovanie americkej a britskej angličtiny a nemčiny.

Na pozadí udalostí na východe krajiny sa v školstve diskutuje o potrebe zaviesť nové modely výchovnej práce so žiakmi, ktoré budú založené na vlastenectve, občianskych právach a povinnostiach s posilnením zjednocujúcej úlohy ukrajinského jazyka.

Západ otvorený východu

Prvého septembra v Donbase sa školský rok otváral len zhruba v polovici škôl, v 797, ďalších zhruba 900 zostalo zatvorených. Ako povedal Pavlo Polianskij, prvý námestník ministra školstva a vedy Ukrajiny, začiatok akademického roka vo vojnových zónach sa odkladá na prvého októbra. Ministerstvo vydalo správu, že napriek vojenskému konfliktu a úpadku ekonomiky sa podarilo k začiatku školského roka zabezpečiť všetky platby na fungovanie územných samospráv a škôl.

Minister školstva a vedy Ukrajiny Sergej Kvit sa na záver uplynulého školského roka prihovoril všetkým žiakom, rodičom, učiteľom: „Dnes sme po celej krajine počuli posledné zvonenie, slávime ukončenie ďalšieho roka vašej školskej dochádzky. Posledné zvonenie počulo najmä 280-tisíc absolventov stredných škôl. Symbolizuje to pre nich začiatok života dospelého človeka. Naši absolventi sa vydávajú na cestu, ktorú si sami zvolili, aby boli dobrými odborníkmi v danej oblasti. Pamätajte si, milí absolventi, že vaša budúcnosť závisí aj od budúcnosti krajiny. Najdôležitejšie je, aby sa vaša cesta nikdy neodklonila od sna, ktorý ste si vysnívali, aby ste boli prínosom pre svoju vlasť," povedal minister.

Osobitne sa obrátil na absolventov škôl na vojnovom území: „Každý z nás – učiteľov i rodičov – je znepokojený situáciou na juhovýchode krajiny. Môžete si však byť istí, že každý z vás bude mať rovnaké podmienky na vstup na ktorúkoľvek ukrajinskú univerzitu, aby ste mohli získať kvalitné vzdelanie."

Minister takto jasne deklaroval, že absolventi škôl z Luhanska a Donecka môžu – a mali by – pokračovať v štúdiu na Ukrajine. Na prednesenie svojho posolstva využil minister videokonferenciu, aby sa jeho výzva dostala aj na územia, kde sa bojovalo.

Diskusia o naliehavých otázkach školstva

V závere uplynulého školského roka prebiehali intenzívne rokovania a koncepčné práce nového vedenia ministerstva školstva. Koncom mája sa v Kyjeve uskutočnila veľká konferencia o kľúčových otázkach stredného školstva. Zúčastnilo sa jej 300 účastníkov zo všetkých regiónov Ukrajiny. Cieľom bolo vypočuť si názory zo všetkých oblastí krajiny a dosiahnuť konsenzus o vízii vzdelávania na nasledujúce obdobie.

Vedenie ministerstva deklarovalo dôležitosť konsenzu v súvislosti s tým, že práce na ministerstve idú v dvoch hlavných líniách – skvalitnenie vzdelávacieho procesu na ukrajinských školách a príprava strategickej vízie školstva na ďalšie roky. Ministerstvo sa teda pokúsilo pritiahnuť k diskusii o týchto témach aj širokú verejnosť.

Učitelia v školách diskutovali o návrhoch zmien učebných plánov, o učebniciach, systéme záverečných skúšok, akreditácii vzdelávacích inštitúcií. Medzi navrhovanými zmenami sa objavilo aj zvýšenie celkového počtu vyučovacích hodín a zmeny v učebných osnovách (napr. návrat etiky ako predmetu či výučba druhého cudzieho jazyka od piatej triedy základnej školy).

Pavlo Polanskij prisľúbil, že v oblasti učebnicovej politiky sa ministerstvo bude sústrediť len vydávanie schvaľovacích doložiek učebníc a ich výber ponechá na školy. Ministerstvo zrušilo uznesenie z roku 2012 o zákaze používania niektorých učebníc. Výber didaktických pomôcok sa opäť vracia len do rúk učiteľa. Ministerstvo sa zaviazalo decentralizovať, demonopolizovať, odstraňovať byrokraciu v školstve a tiež pracovať na proeurópskej školskej legislatíve.

Kľúčovým cieľom všetkých zmien v školstve je dosiahnutie konkurencieschopnosti Ukrajiny vo svete. Výzvou doby podľa vedenia ministerstva je položiť základy dobrého rozvoja celej vzdelávacej sústavy.

Roku 2014 sa aj na Ukrajine uskutoční nezávislé hodnotenie vedomostí žiakov. Osobitným problémom je, ako zabezpečiť testovanie na územiach, kde sa bojuje – predpokladá sa, že testovanie, ktorým prejde 297 000 žiakov, sa tu odloží na náhradný termín.

Modernizácia odborného vzdelávania

Jednou z kľúčových tém školstva na Ukrajine v súčasnosti je aj modernizácia odborného vzdelávania. Cieľom politiky ministerstva je vytvorenie stratégie pre ukrajinské odborné školy, aby dokázali pripravovať absolventov, ktorí nájdu uplatnenie v moderných podnikoch. Na diskusii k téme sa zúčastňuje nielen školská sféra, ale aj zamestnávatelia a odbory.

Diskutuje sa o troch kľúčových témach:

- permanentná aktualizácia obsahu vzdelávania podľa požiadaviek trhu práce a zamestnávateľov,
- modernizácia infraštruktúry,
- ako rozbiť stereotypy o odbornom vzdelávaní, najmä ten, že odborná škola je vnímaná ako čosi menejcenné.

Zaujímavosťou je, že v štatistikách nezamestnanosti absolventi vysokých škôl prevyšujú absolventov odborných škôl. Odborné vzdelávanie a príprava však potrebuje podľa odborníkov zásadnú reformu – nový zákon, na ktorom sa už začína intenzívne pracovať, a presunutie prípravy žiakov spoza múrov škôl do praxe. Vzorom pre Ukrajinu pri prebudovávaní odborného vzdelávania sa stalo Holandsko a Nemecko, minister pripomína tiež posledné kroky Poľska a Slovenska v tejto oblasti.

Prenos kompetencií na nezávislé organizácie

Sergej Kvit ďalej uviedol, že ministerstvo je pripravené zveriť rad rôznych kompetencií a úloh nezávislým odborným organizáciám a spolkom: „Súčasťou našej politiky je, aby ministerstvo delegovalo viacero právomocí na odbornú verejnosť."

Navrhol tiež, aby sa zjednodušili pravidlá udeľovania licencií a akreditácií vysokým školám, čím by sa tieto procesy priblížili štandardom v Európe.

Súčasne treba podľa ukrajinskej vlády riešiť spájanie vzdelávania s trhom práce. Princípy vzdelávania na Ukrajine sú dnes totiž zamerané viac na popularitu ako na účelnosť. V poslednom desaťročí bola najobľúbenejšou profesia právnika a ešte predtým ekonóma. Predseda vlády Arsenij Jaceniuk sa domnieva, že treba vyváženosť a zmysluplnosť systému. Hlavným cieľom krajiny je, aby sa stala jednotkou na svetovom trhu s poľnohospodárskymi produktmi. Cieľom číslo dva je využívanie vlastných zdrojov energie. Zároveň Jaceniuk informoval, že ročný rozpočet na školstvo Ukrajiny predstavuje 100 miliárd hrivien.

Významná úloha v súčasných procesoch zvyšovania kvality vzdelávania na Ukrajine sa pripisuje Ústavu na inováciu technológií a obsahu vzdelávania, Národnej akadémii pedagogických vied a Metodickej rade pre vzdelávanie.

Najťažší rok v dejinách

Na porade pred začiatkom školského roka na konci augusta minister Kvit konštatoval, že Ukrajina nezažila vo svojej histórii taký ťažký a turbulentný školský rok, ako bol minulý. Nový školský rok sa začína v ťažkých podmienkach a v ťažkej hospodárskej situácii. Najnáročnejším podmienkam podľa neho čelia učitelia v Donbase, kde sa musí veľa škôl po bojoch opravovať a rekonštruovať. Učiteľom a žiakom tam treba poskytnúť psychologickú podporu, pomáhať chrániť ich životy a zdravie. Ministerstvo pripravilo pre žiakov a učiteľov množstvo letákov a brožúrok o nebezpečenstve nástražných mín a výbušných systémov.

Napríklad v Luhansku zo 678 stredných škôl bolo 73 zničených. Spolu s predškolskými zariadeniami bolo zničených 112 škôl, ako aj vysoká škola. V Donecku je zas z 1 093 škôl a školských zariadení poškodených alebo zničených 168.

„Je dôležité, aby na miestach, kam boli presídlené deti a utečenci z miest vojnového konfliktu, sa všetci zodpovední postarali o zdravie a liečenie detí, ktoré to potrebujú. Treba zjednodušiť postupy prijatia týchto detí do nových vzdelávacích inštitúcií v miestach, kde dočasne žijú. Koniec koncov – deti musia navštevovať škôlky a školy a musia cítiť stálu starostlivosť a pomoc, musia cítiť jednotu nášho ľudu," povedal Kvit.

Ministerstvo tiež vydalo usmernenie, ako pomôcť nájsť učiteľské miesta pedagógom, ktorí museli dočasne opustiť svoj domov, a zdôraznilo, že niektorým môžu chýbať dokumenty o vzdelaní, a preto treba nájsť riešenie, ako si overiť ich pedagogické zručnosti.

A v neposlednom rade stále vážnym problémom je zaistenie bezpečnosti všetkých osôb zúčastnených na vzdelávacom procese – detí, žiakov, učiteľov i rodičov. Všetci sú upozorňovaní na nebezpečenstvá, ktoré vyplývajú z vojenského konfliktu, a v rámci možností je posilnená aj ochrana škôl a školských zariadení.

Prípravy na náročnú zimu

V dôsledku vojnových operácií na východe krajiny a obmedzení v oblasti financovania a energetiky musia školy rátať s vážnou skúškou počas jesenných a zimných mesiacov. Pre chod škôl bude mať zachovanie finančných, energetických a materiálových zdrojov zásadný význam.

Podľa ministra Kvita Ukrajina zápasí aj s problémom extrémne nízkych platov učiteľov a nedostatku žiakov v školách: „Sú školy, ktoré v skutočnosti jestvujú len na papieri, ktoré majú iba jedného žiaka, a my ich nemôžeme zatvoriť. Pomer počtu učiteľov a žiakov je veľmi vysoký, keďže počet žiakov v poslednom období klesal, ale učiteľov nie."

Ministerstvo zdôrazňuje, že je dôležité, aby sa zabránilo akémukoľvek zhoršeniu finančnej situácie pracovníkov v školstve, najmä zníženiu miezd. Učiteľa tiež treba odbremeniť od pomocných činností, aby sa mohol zamerať najmä na pedagogickú činnosť. Hľadajú sa nástroje, ako zlepšiť výkonnosť miestnych školských úradov a posilniť úlohu správnych rád škôl.

Návrat späť

Na jednej strane sa teda na Ukrajine riešia aktuálne problémy školstva a na druhej strane sa hľadá nový model školstva, ku ktorému má viesť pripravovaná reforma a nová legislatíva, najmä nový školský zákon.

Po dosiahnutí prímeria treba podľa ministerstva konsolidovať všetky zdroje pomoci, spojiť úsilie vlády, podnikateľskej sféry, regiónu, spoločenských organizácií a medzinárodného spoločenstva, aby sa okamžite začalo s rekonštrukciou poškodených vzdelávacích zariadení, so psychologickou pomocou obyvateľstvu, najmä deťom a učiteľom, aby sa znovu mohlo začať so vzdelávacím procesom a s prípravou mladých ľudí na ich život a kariéru. Významná bude najmä psychologická pomoc deťom, ktoré na vlastnej koži zažili vojnové operácie, videli smrť. Táto situácia je pre novodobé ukrajinské školstvo nová.

Ministerstvo školstva vypracovalo pre učiteľov metodické pokyny na psychologickú prácu s deťmi. Ako povedala ukrajinská ombudsmanka Valeria Lutkovska: „Až do dnešných dní mali psychológovia v školách skôr symbolickú úlohu. Teraz prichádza ich čas."

Ministerstvo rozdelilo diskusiu k novému školskému roku na vojnových územiach do troch kľúčových oblastí:

- právo detí pokračovať v štúdiu v mestách a na dedinách poškodených ozbrojeným konfliktom,
- právo na vzdelávanie pre deti, ktoré sa presťahovali do iných oblastí Ukrajiny, a ich začlenenie do vzdelávacieho procesu na novom území,
- právo na vzdelávanie pre deti, ktoré zostávajú vo vojnovej zóne.

V oblastiach postihnutých vojenským konfliktom je akútnym problémom obnova zničených alebo poškodených škôl a zároveň obnovenie infraštruktúry obcí, kde sa nachádzajú. Na obnovu škôl treba podľa odhadov 100 miliónov ukrajinských hrivien. V prípade, že pre deti nebudú dostupné školské priestory, jestvujú plány, ako ich zvážať do škôl v okolí za pomoci školských autobusov.

V problémových oblastiach môžu učitelia využívať, ak je to možné, aj dištančné vzdelávanie žiakov. Cieľom tohto kroku je pokúsiť sa poskytnúť každému dieťaťu, aj v postihnutých oblastiach východnej Ukrajiny, vzdelanie v čo najvyššej možnej kvalite.

Vízia ďalších krokov

Ministerstvo školstva a vedy Ukrajiny formuluje nové princípy školského zákona, v ktorom sa rieši aj školská dochádzka, vzdelávanie v materských školách, všeobecné stredné, odborné a mimoškolské vzdelávanie, stanovujú sa nové štandardy vzdelávania, aby korešpondovali s trendmi v Európskej únii. Dôležitou zložkou celého tohto procesu je:

- prekonanie nadmernej centralizácie,
- prevod právomocí a zodpovednosti vrátane výberu učebných osnov a učebníc na školské inštitúcie,
- demonopolizácia ďalšieho vzdelávania učiteľov,
- podpora krokov na výrazné zvýšenie platov učiteľov,
- podpora hospodárskej súťaže medzi školami.

Zbrane na Ukrajine nemlčali, mlčali múzy – teda aj školy, vzdelávanie, učitelia. Dúfajme v minulom čase...

Z podkladov ukrajinskej štátnej správy v školstve pripravil František ŠÍPKOVSKÝ

Ilustračné foto internet

ŠKOLSTVO ODBORNE

53/2014, 1. október 2014 | Príloha UN | Rozširované bezplatne, Ročník LXI

Prečo je dôležité učiť žiakov myslieť?

Učitelia by mali učiť všetky deti, ako aktivizovať svoje kognitívne funkcie, teda, ako myslieť. Dnes je táto úloha paradoxne aktuálnejšia ako kedykoľvek predtým. Reklama, médiá, svet slobody je aj svetom klamu, podvodu, skratov myslenia a riešení v rôznych situáciách. Dôležité je, aby sa žiaci prispôsobili technickým, sociálnym a kultúrnym zmenám v stále sa meniacom svete okolo nás.

V dnešnej dobe moderných technológií je viac ako isté, že nikto nezostane počas svojej kariéry pracovať na jednom mieste v jednej a tej istej profesii. Fakticky každý bude musieť – možno aj niekoľkokrát – meniť svoje zručnosti, kompetencie. Znamená to, že sa bude musieť znova učiť nové veci.

Ak je v krajine vysoká nezamestnanosť, neznamená to len málo nových investorov, ale aj to, že ľudia, ktorí sú nezamestnaní, nemajú správne kompetencie, zručnosti, vedomosti, ktoré by niekto potreboval a mohol využiť. Ak ideme ďalej, títo ľudia musia nevyhnutne prejsť ďalším vzdelávaním, stávajú sa potenciálnymi žiakmi najmä pre odborné školy. Ak je na Slovensku približne 400-tisíc nezamestnaných, neznamená to nič menej a nič viac ako 400-tisíc žiakov, ktorí musia absolvovať novú prípravu tak, aby nadobudli ďalšie kompetencie, zručnosti, ktoré budú mať komu na trhu práce ponúknuť.

Obsah zamestnaní sa permanentne mení. Moderná spoločnosť nových technológií potrebuje stále viac ľudí, ktorí by pracovali na pozíciách vyžadujúcich vyššiu myšlienkovú činnosť, ktorí by ovládali náročnejšie operácie, kde sa vyžaduje bohatšia myšlienková aktivita a logika.

Príkladom nových zmien môže byť profesia automechanika. Voľakedy pracoval so základnými nástrojmi, ako skrutkovač, montážne kľúče či kladivo. Dnešné automobily sú plné elektroniky, automatiky a aj hodnota vozidiel výrazne vzrástla. Automechanik pracuje s rôznymi sofistikovanými diagnostickými a meracími zariadeniami, elektronikou. A ak bol v doterajšom vzdelávaní vedený iba ku konkrétnym spôsobom aplikovania svojich vedomostí bez rozvoja abstraktného myslenia, bude mať pravdepodobne pri svojej adaptácii na nové technológie problémy.

Menia sa aj výrobné postupy. Veľké zmeny zaznamenáva nielen IT priemysel, automobilový priemysel, ale aj poľnohospodárstvo, potravinárska výroba. A mení sa aj život a výbava domácností, spôsob prípravy jedál, vzorce spotreby. Tie sa nemenili fakticky po celé minulé storočie, boli stále, ale začiatkom nového tisícročia dochádza aj tu k veľkým zmenám. Človek sa musí neustále prispôsobovať, učiť aj v domácnostiach, pribúdajú nové druhy spotrebičov s novými obslužnými mechanizmami a technológiami. Aj tu treba, aby dnešní ľudia aktivizovali vyššie myšlienkové procesy, musia viac a pružnejšie myslieť. Nútia ich k tomu aj nové veci v oblasti zdravotného či sociálneho poistenia, práca bánk, pôšt, miestnej samosprávy.

Technické vynálezy spôsobujú revolúciu v našom každodennom živote. Kto

(pokračovanie na strane 13)

Rožňavská Stredná odborná škola obchodu a služieb sa na 6. ročníku školského festivalu Mosty bez bariér v Pribeníku prezentovala lákavými gastronomickými špecialitami. **Foto archív Košického samosprávneho kraja**

Mosty bez bariér

Festival tvorivosti a spolupráce zdravotne znevýhodnených a zdravých mladých ľudí Mosty bez bariér v stredu 17. septembra v areáli Strednej odbornej školy - Szakközépiskola (SOŠ) Pribeník zorganizoval Košický samosprávny kraj (KSK) v spolupráci s miestnou školou a s občianskym združením Bleduly - Tözikék z Maťovských Vojkoviec. V parku pri historickom kaštieli Majláthovcov sa zišli študenti z desiatok stredných škôl.

Prezentovalo sa 41 škôl v zriaďovateľskej pôsobnosti KSK, osem špeciálnych škôl a šesť domovov sociálnych služieb. Príležitosť vidieť na jednom mieste výsledky práce stredoškolákov a ich pedagógov využili aj primátori a starostovia miest a obcí, poslanci regionálnej samosprávy i žiaci základných škôl z regiónu. Zo Spišskej Novej Vsi cez Košice priviezol do Pribeníka študentov aj mimoriadny vlak, ktorý vypravila Železničná spoločnosť Slovensko. Podujatie navštívilo približne štyritisíc účastníkov.

Celodenný festival s ukážkami remesiel, kaderníckymi a kozmetickými prezentáciami, módnymi prehliadkami, barmanskou šou, gurmánskymi špecialitami, športovými súťažami, jazdeckou školou, ukážkami aranžovania kvetín, práce kynológov vyvrcholil vystúpeniami mladých umelcov.

Návštevníci mohli na vlastné oči vidieť, čo dokážu ich rovesníci z rôznych odborných škôl, v čom vynikajú a čomu venujú svoj čas. Mohli ochutnať regionálne špeciality, dať si upraviť účes, vyskúšať život zachraňujúce úkony alebo zmerať si sily v športových disciplínach s budúcimi reprezentantmi. O dobrú náladu sa v pribeníckom areáli postarali aj žiacke hudobné skupiny.

Na Mostoch bez bariér sa vyberali a hodnotili aj prezentácie jednotlivých škôl, školských zariadení a domovov sociálnych služieb. Porotcovia rozhodli aj o najchutnejšom, najkrajšom a najužitočnejšom výrobku.

Cieľom celodenného festivalu je vzájomné spoznávanie sa a prezentácia znevýhodnených a zdravých stredoškolákov z celého Košického kraja. Inšpiráciou bolo podobné podujatie v nemeckom meste Xanten. Stavanie mostu medzi zdravými a hendikepovanými deťmi je cesta k ich spoznávaniu a pochopeniu. V peknom prostredí zrekonštruovaného zámočku v areáli SOŠ Pribeník študenti stredných škôl i špeciálnych škôl a pozvaní hostia už šiesty raz preukazovali šikovnosť a schopnosti bez rozdielu svojho zdravotného stavu a národnosti. Mosty bez bariér sú akciou pre široké okolie, pre žiakov, ich rodičov, obyvateľov nielen z blízkeho regiónu, ale pre každého, kto sa chce podieľať na ich stavaní.

„Pribeník je obec za Kráľovským Chlmcom, blízko hranice s Maďarskom. Bývalý kaštieľ grófa Majlátha je v krásnom parku a veľmi dobre ho poznajú priaznivci jazdeckého športu. Škola pripravuje každý rok jazdecké preteky v parkúrovom skákaní koní. Táto spoločenská udalosť láka z roka na rok viac záujemcov o športové, ale aj kultúrne vyžitie zo Slovenska i zo zahraničia, najmä z Maďarska, Poľska, Ukrajiny, Bieloruska. Prvé jazdecké preteky sa v Pribeníku uskutočnili roku 1900 a ich zvláštnosťou bolo, že ich organizovali členky združenia žien regiónu Medzibodrožia. Ich predsedníčkou bola manželka grófa Majlátha. Na storočnú tradíciu nadviazala roku 1997 naša škola, ktorá v kaštieli sídli," priblížil školu jej riaditeľ Ing. Štefan Dubík. **(ksk)**

Rokovania o centrách duálneho vzdelávania

V centre duálneho vzdelávania automobilky Volkswagen v bratislavskej Devínskej Novej Vsi začiatkom septembra slávnostne otvorili dva nové vzdelávacie programy. Ďalšie by mali pribudnúť aj v školách v zriaďovateľskej pôsobnosti Bratislavského samosprávneho kraja (BSK).

„Je úplne jasné, že keď niekto vyrastie vo fabrike, fabrika si ho vychová tak, aby v nej mohol byť trvale zamestnaný, teda je to taká *win-win* situácia. Samozrejme, spĺňa to základný predpoklad, že keď je niekto kvalifikovanejší, prácu si nájde skôr. A nielen skôr, ale aj lepšie platenú," vyjadril sa priamo na otvorení školského roka v centre duálneho vzdelávania predseda BSK Pavol Frešo.

S automobilkou už niekoľko rokov spolupracujú aj tri bratislavské stredné odborné školy (SOŠ) v pôsobnosti BSK – SOŠ automobilová, SOŠ informačných technológií a SOŠ elektrotechnická. Pri slávnostnom otvorení nových vzdelávacích programov podpísali s automobilkou memorandum o spolupráci, ktoré ešte väčšmi prehĺbi ich previazanosť s podnikom.

Centrum duálneho vzdelávania s dvojročným štúdiom mechatroniky otvorili v bratislavskej automobilke presne pred rokom, v septembri 2013, ako svoj pilotný projekt. Dvojročný kurz je určený absolventom stredných škôl. V tomto roku pribudli v centre odbory priemyselný mechanik a elektrotechnik automatizačnej výroby. Výhodou duálneho vzdelávania je nielen pomer praxe k teórii, ktorý je 80 : 20, ale najmä to, že prax prebieha priamo u budúceho zamestnávateľa. Mechatronici, v tomto školskom roku už druháci, sú nasadení priamo v karosárni bratislavského závodu. Študenti v centre duálneho vzdelávania získavajú okrem vzdelania a možnosti praxe priamo v závode aj ďalšie výhody. Sú riadnymi zamestnancami, poberajú mzdu a využívajú sociálny program. Spoločnosť do centra zatiaľ investovala viac ako milión eur. Dnes sa v ňom vzdeláva už 70 študentov. K 22 mechatronikom-druhákom pribudlo 24 prvákov a do dvoch nových programov sa zapojí 12 priemyselných mechanikov – špecialistov na mechanické systémy, a 12 elektrotechnikov automatizačnej techniky – odborníkov na riadiacu techniku.

Ďalšie príklady konštruktívnej spolupráce zamestnávateľskej sféry so slovenskými strednými odbornými školami približujeme na strane 14 tohto čísla UN. **(red)**

Využitie testovaní NÚCEM pri odhade kvality školy

K meraniu kvality vzdelávania

Strana 10

Učiteľov odbremeníme od zbytočnej administratívy

Rozhovor s novým štátnym tajomníkom ministerstva školstva Jurajom Draxlerom

Strany 11 a 12

Ľahšie je rozbiť atóm než predsudky

Strana 13

Vzdelávanie a prax

Filozofia stredného odborného školstva v praxi

Strany 14 a 15

Výchova filmom

Strana 16

Využitie testovaní NÚCEM pri odhade kvality školy

E-TEST

Celoštátne testovania žiakov majú na Slovensku viac ako desaťročnú tradíciu. Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania (NÚCEM) v súčasnosti disponuje unikátnymi elektronickými databázami výsledkov testovania zo všeobecnovzdelávacích predmetov. Každá databáza výsledkov testovania je cenným zdrojom informácií o kognitívnej výkonnosti žiakov. Druhotné analýzy výsledkov Testovania 9 (T9) a externej časti maturitnej skúšky (EČ MS) zo slovenského jazyka a literatúry (SJL) a z matematiky (MAT) ponúkli NÚCEM-u ďalšie využitie týchto databáz v ostatnom výskume zameranom na hodnotenie kvality vzdelávania v škole.

Pojem kvalita vzdelávania je sám osebe veľmi zložitý a definovaniu tohto pojmu sme sa venovali v predchádzajúcom národnom projekte *Hodnotenie kvality vzdelávania na základných a stredných školách v SR v kontexte prebiehajúcej obsahovej reformy vzdelávania* a hľadali sme konsenzus medzi názormi učiteľov, medzinárodným pedagogickým výskumom a politikami Európskej únie.

Počas sekundárnych analýz vznikla v NÚCEM-e myšlienka poskytnúť stredným školám informáciu o ich príspevku k vzdelaniu žiaka. Príspevok školy k vzdelaniu žiaka je možné vypozorovať, ak prepojíme výsledky T9 s o štyri roky staršími výsledkami EČ MS zo SJL. Toto prepojenie testových výsledkov vedie k modelovaniu pridanej hodnoty školy vo vzdelaní žiaka, o čo sa chcú pokúsiť výskumníci NÚCEM-u.

Pridaná hodnota vo vzdelávaní[1] (z angl. *value added*) je kategória, ktorú možno považovať na Slovensku za novú, hoci vo svete sa objavuje už niekoľko desaťročí.

Samotná myšlienka modelovania pridanej hodnoty vo vzdelávaní je pomerne jednoduchá: posúdiť efektivitu fungovania vzdelávacieho systému, škôl, učiteľov a pokroku vo vzdelávaní žiakov podľa toho, o koľko sa počas sledovaného obdobia zvýšia merateľné výstupy vzdelávania, ako sú vedomosti a zručnosti[2]. Pridaná hodnota školy vo vzdelávaní[3], ako pokrok žiaka voči vopred určeným školským vzdelávacím cieľom, je znázornený na obr. 1.

NÚCEM
NÁRODNÝ ÚSTAV CERTIFIKOVANÝCH MERANÍ VZDELÁVANIA

Operačný program VZDELÁVANIE

Európska únia
Európsky sociálny fond

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť/ Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

ráti, osobnostné zrenie, aktívna činnosť v mimoškolských aktivitách a mnohé ďalšie. Keď si uvedomíme, že mnohé z týchto vplyvov nepoznáme (a teda sú nemerateľné) a neznámy je aj účinok ich interakcií, musíme upozorniť, že získaný indikátor sa nemôže preceňovať a má iba orientačný účel.

Napriek tomu majú výskumníci NÚCEM-u ambíciu odhaliť niektoré činitele školskej úspešnosti žiaka. Pripúšťajú, že isté nonkognitívne charakteristiky žiaka a jeho prostredia – kontextuálne premenné – môžu byť merateľné.

Za *vonkajšie kontextuálne premenné* považujeme tieto charakteristiky:

- dochádzka žiaka do školy a prítomnosť na vyučovaní, resp. zdravotný stav žiaka,
- intelektový potenciál žiaka,
- motivácia žiaka k učeniu a výkonu,
- socioekonomický a kultúrny status žiaka.

Pod *vnútornými kontextuálnymi premennými* rozumieme charakteristiky školy tvorené pocitmi a hodnotením žiakov a učiteľov, ako napríklad:

- klíma školy a klíma triedy, nežiaduce javy, ako šikanovanie, bossing a mobbing,
- štýl práce riaditeľa školy,
- vzájomný vzťah učiteľa a žiaka,
- inklúzia školy,
- klíma pedagogického zboru.

Máme na zreteli, že kvalita vzdelávania v škole je pojem komplexnejší ako efektívnosť školy. Podobne v reálnom živote, kde kvalitu života podmieňujú emócie, úspech v testovaní nemôže byť jediným prejavom kvality školy. Preceňovanie štatistických výsledkov a prudký vzostup záujmu o kvantitatívne indikátory kvality vzdelávania ochudobňujú škálu kritérií o nemerateľné faktory a následne je možné očakávať, že si získajú aj menšiu pozornosť a ochudobnené bude aj sledovanie takýchto nemerateľných faktorov a ich kultivovanie. Preto sa výskumníci NÚCEM-u podujali v projekte *Zvyšovanie kvality vzdelávania na základných a stredných školách s využitím elektronického testovania* (*E-test*) vytipovať tieto merateľné sprievodné aspekty vzdelávania (kontextuálne premenné):

- motivácia žiaka k výkonu v škole,
- socioekonomický a kultúrny status žiaka,
- intelektuálny potenciál žiaka,
- inklúzia školy,
- klíma školy a triedy,
- klíma pedagogického zboru,
- interakčný štýl riaditeľa školy,
- interakčný štýl učiteľa.

Do modelovania pridanej hodnoty vo vzdelávaní sa plánujú zahrnúť prvé tri kontextuálne premenné.

Obr. 1: Príspevok školy k pokroku žiaka voči vopred určeným školským vzdelávacím cieľom

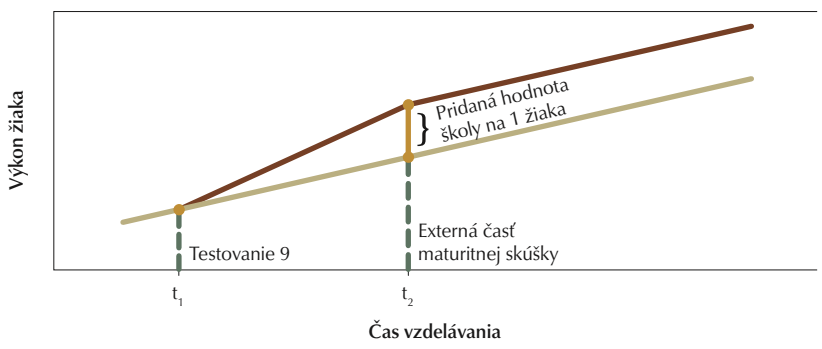

Legenda: očakávaná trajektória napredovania žiaka, očakávaný výkon žiaka v čase, trajektória zlepšenia žiaka s pridanou hodnotou školy, pridaná hodnota školy vo vzdelávaní.

Zameranie pozornosti mnohých krajín na problematiku pridanej hodnoty vo vzdelávaní má pôvod v potrebe poznať tento indikátor v súvislosti so zodpovednosťou za udržanie, resp. zvyšovanie kvality vzdelávania. Potrebu sledovania tohto indikátora zvýrazňuje aj zvyšovanie decentralizácie riadenia v školstve a prenos zodpovednosti za vzdelávanie na školu.

Požiadavka zisťovania pridanej hodnoty vo vzdelávaní reaguje nielen na potrebu sledovať skutočný prínos konkrétnych škôl k vzdelaniu svojich žiakov, ale môže sa využiť aj pri komplexnejšom vyhodnocovaní vzdelávacieho systému. Na to, aby sme sa čo najpresnejšie priblížili k skutočnému prínosu školy k vzdelaniu žiaka, je potrebné zistiť, ktoré činitele majú na vzdelanie žiaka vplyv, ale nezávisia od školy či učiteľov, t. j. ich pôvod je inde než v škole.

V priebehu vzdelávania pôsobia na žiakov najrôznejšie vplyvy: rodina, zdravie, kamaráti, osobnostné zrenie, aktívna činnosť v mimoškolských aktivitách a mnohé ďalšie. Keď si uvedomíme, že mnohé z týchto vplyvov nepoznáme (a teda sú nemerateľné) a neznámy je aj účinok ich interakcií, musíme upozorniť, že získaný indikátor sa nemôže preceňovať a má iba orientačný účel.

Spolupráca so školami

Na to, aby NÚCEM pripravil validné analytické štúdie, potrebuje v spolupráci s vybranými školami získať od žiakov čo najpresnejšie údaje. V rámci výskumu v projekte *E-test* ich získava od 81 základných škôl a 78 gymnázií z celého Slovenska, čo predstavuje spolu viac ako 12 000 žiakov. Žiaci už v minulom školskom roku absolvovali vstupné kognitívne merania zo SJL, z MAT a matematickej gramotnosti, dotazníkový prieskum uvedených kontextuálych premenných ešte pokračuje.

Školám zapojeným do výskumu ponúkneme okrem výsledkov testovaní kognitívnych zručností žiakov zo SJL, MAT a matematickej gramotnosti aj pomerne komplexný obraz o ich súčasnom stave v uvedených sprievodných aspektoch vzdelávania. Keď títo istí žiaci absolvujú výstupné kognitívne testovanie, pripravíme pre každú školu v závere projektu aj jej pridanú hodnotu vo vzdelávaní v menovaných oblastiach za jeden rok (obdobie 2014 – 2015) so zapracovaním vonkajších sprievodných aspektov vzdelávania (kontextuálnych premenných). Predpokladáme, že školy získajú objektívne informácie, a tak budú môcť kvalifikovanejšie rozhodnúť o prípadnom skvalitňovaní vzdelávacích procesov, resp. podmienok, v ktorých sa tieto procesy vzdelávania odohrávajú.

V rámci národných meraní mohli školy doposiaľ získať informácie o kvalite vyučovacieho procesu prostredníctvom hodnotenia výsledkov výstupných meraní T9 a EČ MS na portáli http://vysledky.nucem.sk. Aj tieto informácie môžu mať pre školy určitý význam. Ak by sme však chceli hodnotiť výkon školy iba podľa týchto výstupov, získali by sme skreslené úsudky. Výstupné merania totiž nehovoria nič o tom, akí žiaci do školy nastúpili.

Samotné modely pridanej hodnoty vo vzdelávaní predstavujú kategóriu štatistických modelov. Z tejto skutočnosti vyplýva potreba porozumenia a prijatia zásadných otázok, ktoré ovplyvňujú použitie uvedených štatistických modelov i použiteľnosť a interpretáciu nameraných výsledkov. Ide o široký okruh problémov: od sledovaných charakteristík pri meraní cez dátové zdroje, otázky splnenia nutných matematických a štatistických predpokladov až po ďalšie vplyvy, ktoré síce nie sú priamo merateľné, ale môžu významne pôsobiť na namerané údaje. Tiež je spravidla potrebné prijať o niektorých prvkoch modelovania pridanej hodnoty určité zjednodušujúce predpoklady, čo umožní lepšie uplatnenie získanej empirickej charakteristiky v procese modelovania.

Obr. 2: Regresné modely pre dáta dvoch vybraných škôl

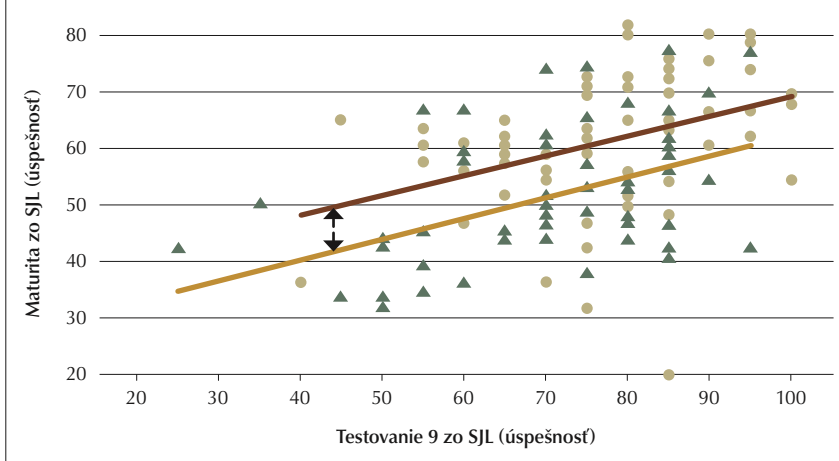

Legenda: žiaci školy 1, žiaci školy 2, škola 1 (model), škola 2 (model).

Modelovanie pridanej hodnoty vo vzdelávaní je komplexný metodologický problém, ktorý sa musí vyrovnať s viacerými otázkami. Jednou z nich je aj požiadavka „očistiť" výchovu a vzdelávanie žiaka v škole od ostatných mimoškolských vplyvov, pričom však mimoškolské vplyvy sú neoddeliteľnou súčasťou výchovy a vzdelávania a veľakrát sú silnejšie ako samotné pôsobenie školy. Ďalej je tu prítomný vývinový faktor – žiaci počas svojej školskej dochádzky prechádzajú rôznymi etapami života, vyvíjajú sa, dospievajú a zrejú individuálne, ale vzdelávacie ciele sú určené všeobecne. Úlohou štatistického modelu pridanej hodnoty však je popri pôsobení mnohých iných faktorov zistiť príspevok školy k pokroku žiaka voči vopred určeným školským vzdelávacím cieľom, ktorý je „očistený" od čo najväčšieho množstva ostatných faktorov.

Ďalšou otázkou, ktorú by sme mali vziať do úvahy, je mobilita žiakov a študentov. Obvyklý predpoklad spočíva v tom, že žiaci, ktorých výkony sú testované na začiatku školskej dochádzky, sú tiež väčšinou v skupine meraných žiakov pri ukončení určitého stupňa. Je však potrebné správne sa vyrovnať s tými žiakmi a študentmi, ktorí školu opustili, alebo s tými, ktorí do nej počas skúmaného obdobia nastúpili, a aj s tými, ktorí opakovali ročník alebo mali individuálny študijný program, boli zdravotne znevýhodnení a podobne.

Je potrebné vziať do úvahy všetky uvedené aspekty, ktoré sa vyskytujú pri modelovaní pridanej hodnoty vo vzdelávaní, aby výsledná hodnota čo najlepšie popisovala realitu.

Odhad pridanej hodnoty vo vzdelávaní pre jednotlivé školy, a teda pokrok vo vzdelávaní žiaka na konci sledovaného obdobia, je možné získať napríklad použitím štatistického modelu v tvare:

$$EČMS_{ij} = \beta_{0j} + \beta_{1j}T9_{ij} + e_{ij}, \text{ kde } \beta_{0j} = \gamma_{00} + u_{0j},$$

kde β_{0j} a β_{1j} sú regresné koeficienty špecifické pre každú školu. Podobne špecifické pre každú školu sú náhodné efekty u_{0j}. Konštanta γ_{00} je spoločná pre všetky školy. Náhodné efekty u_{0j}, špecifické pre jednotlivé školy, sú považované za odhady pridanej hodnoty školy. $EČMS_{ij}$ znamená úspešnosť *i*-tého žiaka *j*-tej školy vo výstupnom testovaní, *T*9 označuje analogicky výsledok vstupného testovania. Index *j* označuje školu, index *i* označuje žiaka.

Výsledkom odhadu parametrov modelovania pridanej hodnoty podľa vyššie uvedeného štatistického modelu sú jednoduché regresné priamky odhadnuté pre každú školu. Regresné modely pre dáta dvoch vybraných škôl znázorňuje obr. 2. Je na ňom bodový graf výsledkov pre dve školy, kde ● ▲ predstavujú jednotlivých žiakov danej školy, iksová súradnica prezentuje ich úspešnosť v T9 zo SJL, ypsilonová v EČ MS zo SJL a priamka zodpovedajúci regresný model školy. Rozdiel medzi odhadnutými regresnými priamkami oboch škôl znázorňuje čiarkovaná zvislá čiara.

V rámci projektu *E-test* očakávame, že v skúšobnom modelovaní pridanej hodnoty školy vo vzdelávaní pokročíme natoľko, že budeme môcť všetkým stredným školám sprostredkovať pridanú hodnotu v predmete SJL. Zatiaľ pôjde o tzv. prostú pridanú hodnotu vo vzdelávaní, v ktorej nebudú zapracované kontextuálne premenné. Neskôr, keď budeme mať dostatok údajov, pripravíme spätnú väzbu aj pre základné školy.

Predpokladáme, že popri údajoch z ďalších zdrojov, ako sú napríklad správy Štátnej školskej inšpekcie, výsledky v súťažiach celoštátneho charakteru, medzinárodné vedomostné a športové olympiády a iné úspechy škôl, cenené aktivity pre rodičov a žiakov mimo vyučovania a podobne, vytvoríme objektívny vklad do celkovej autoevaluačnej mozaiky slovenských škôl, a tak prispejeme k zvyšovaniu kvality vzdelávania každej školy na Slovensku.

Tento článok je prvou informáciou o zložitom probléme, ktorý chceme širšie predstaviť verejnosti už v blízkej budúcnosti aj na stránkach Učiteľských novín.

Ing. Roman PAVELKA, PhD.,
Mgr. Zuzana JUŠČÁKOVÁ, PhD.,
členovia výskumného tímu NÚCEM

Poznámky:

1. Tiež nazývaná relatívny prírastok žiaka, progres žiaka, relatívny vedomostný zisk, príspevok školy na vedomostnom zisku žiaka, školou pridaná hodnota, vzdelávací potenciál školy, efekt školy.
2. RYŠKA, R.: *Modelování přidané hodnoty ve vzdělávání. Shrnutí. Výstup projektu LS0602: Zjišťování přidané hodnoty*. Praha: UK PdF 2008. 17 s. ISSN nepřiděleno. [on-line]. 05-08-2008 [cit. 29-04-2014]. Dostupné na www.strediskovzdelavacipolitiky.info/download/VAM%20shrnuti%202008.pdf.
3. RAUDENBUSH, S. W.: What Are Value-Added Models Estimating and What Does This Imply for Statistical Practice? In: *Journal of Educational and Behavioural Statistics*, Vol. 29, No. 1, Value-Added Assessment Special Issue (Spring, 2004), pp. 121 – 129.

Učiteľov odbremeníme od zbytočnej administratívy

Rozhovor s osobnosťou

JURAJ DAXLER

Pred pár dňami nastúpil na post štátneho tajomníka Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky Juraj Daxler. Prišiel s novými nápadmi, riešeniami, skúsenosťami z Európy. Prijal našu ponuku rozdeliť sa o svoje myšlienky s čitateľmi Učiteľských novín.

Pán štátny tajomník, odkiaľ pochádzate a aké boli vaše prvé školské roky?
Pochádzam z Bratislavy a vychodil som klasické sídliskové základné školy – jednu v Petržalke, druhú v Dúbravke. Vyrastal som teda ako typické mestské dieťa. Z tretieho ročníka Gymnázia na Bilíkovej ulici v bratislavskej Dúbravke som po získaní štipendia prestúpil na súkromnú strednú školu vo Veľkej Británii. Obliekal som tam školskú uniformu, v škole hrával kriket a ragby. Učitelia mali veľmi individuálny prístup k žiakom a bolo to celkovo veľmi inšpirujúce. Na druhej strane som však zistil, že mnohé štátne školy tam mali veľmi slabé výsledky, bežný žiak vedel oveľa menej ako ten náš.

Ako si spomínate na svojich učiteľov?
Do školy som chodil začiatkom osemdesiatych rokov, v čase známeho demografického boomu, keď školy zápasili s nedostatkom kapacít a nebolo zriedkavosťou, ak sa učilo na dve zmeny. Keď som nastupoval roku 1980 na základnú školu v Petržalke, ešte sme nemali dokončené ihriská, chýbala telocvičňa, jedáleň.
Základnú školu som končil už v Dúbravke, kde sme mali viacero veľmi aktívnych učiteľov, ktorí nás viedli k rôznym činnostiam, ale ich snahou bolo posilniť aj našu kreativitu a tvorivosť. Robili sme nástenky, kroniky, pripravovali literárny časopis, kam sme mohli písať vlastné poviedky, fejtóny, príbehy.

Ktoré predmety patrili k vašim obľúbeným?
Mal som rád napríklad fyziku, hoci som z nej nie vždy mal najlepšiu známku. V chémii som zasa mával väčšinou dobré známky, ale až tak som ju neobľuboval. Vo všeobecnosti ma však vyvážene bavili humanitné i prírodovedné či technické predmety.

Ako vám šli jazyky?
Na gymnázium som začal chodiť v čase veľkých spoločenských zmien u nás a dopyt po výučbe angličtiny bol vtedy veľký. Školy však zápasili s nedostatkom kvalifikovaných učiteľov. Spomínam si, že do našej školy prichádzali americkí lektori, ktorí mali rôznu úroveň a kvalitu. Na začiatku sme mali napríklad jedného, ktorý vôbec neovládal gramatiku, takže viacerí dobrí angličtinári sme ho museli upozorňovať na chyby. Neskôr zas prišli iní, ktorí boli veľmi kvalitní. Bol to závan niečoho nového a človeka to tiež ovplyvnilo. Boli ochotní sadnúť si s nami kedykoľvek po vyučovaní a venovať sa nám.
Zaujímavosťou bola vtedy aj situácia s učebnicami. Bol na nás vyvíjaný tlak, aby sme si kúpili nové západné učebnice. Moji rodičia to odmietli, takže ja som sa učil po svojom a používal staré učebnice angličtiny z Ruska, českú učebnicu pre filológov na vysokých školách... A zistil som, že to bolo pre mňa efektívnejšie ako ponúkané učebnice na kriedovom papieri zo Západu. Napredoval som v angličtine oveľa rýchlejšie ako moji spolužiaci. Pripúšťam však, že to mohlo byť aj mojou motiváciou naučiť sa dobre anglicky.

Aká bola vaša ďalšia odborná a profesijná dráha?
Strednú školu som ukončil britskými skúškami v Anglicku a následne som sa vrátil na pár rokov domov na Slovensko. Pracoval som ako lektor anglického jazyka i ako tlmočník a prekladateľ. Istý čas som pôsobil aj vo veľkom priemyselnom holdingu a na Slovensku som končil ako novinár agentúry Reuters. Mal som na starosti správy okolo makroekonomického vývoja, privatizácie a podobne. Po celý ten čas som túžil po štúdiu – a pokiaľ možno, tak v zahraničí, takže som napokon odišiel študovať do Nemecka, kde som vychodil novootvorenú vysokú školu. Nemci sa dlhý čas pokúšali vytvoriť elitnejšiu vysokú školu, čo sa napokon podarilo zásluhou primátora mesta Brém. Vyučovalo sa v angličtine. Veľa odborov bolo združených do spoločných blokov – ja osobne som študoval integrované sociálne vedy, v čom bola obsiahnutá ekonómia, politológia, sociológia. Zároveň bola požiadavka, aby si každý študent pribral aj blok tzv. transdisciplinárnych predmetov. Ja som mal napríklad predmet, ktorý sa volal matematika a demokracia. Každý takýto transdisciplinárny predmet učili dvaja lektori – v mojom konkrétnom prípade matematik a politológ. Matematik sa pozeral na demokraciu zo svojho pohľadu, takže nás učil, ako sa „vzorkuje“, keď sa robí výskum verejnej mienky, alebo sme sa matematicky pozerali na problém „demokratického výberu“. Politológ nám zas zo svojho pohľadu predstavoval inštitucionálne prvky, takže medzi týmito dvomi učiteľmi prebiehala počas prednášok permanentná konfrontácia a dialóg.

„Môžem avizovať, že bude celkom nový zákon o odbornom vzdelávaní, ktorý umožní zavádzanie prvkov duálneho vzdelávania do praxe škôl a zamestnávateľov. Pri týchto zmenách sme si zobrali inšpiráciu zo štátov, kde sa tento model osvedčil a kde dobre funguje, teda z Rakúska, Nemecka a zo Švajčiarska.“

Potom som získal britské vládne štipendium a plynulo prešiel na Yorskú univerzitu študovať komparatívnu politológiu. Po ukončení štúdia som šiel pracovať do Bruselu do Centra pre európske politické štúdie, kde som sa podieľal predovšetkým na výskume týkajúcom sa sociálnej politiky a trhu práce.

Teraz ste skočili rovnými nohami do pragmatickej sféry slovenského školstva, kde budete môcť zužitkovať svoje zahraničné skúsenosti a poznatky. Situáciu doma ste permanentne sledovali, na stránkach viacerých denníkov ste veľmi intenzívne blogovali a vyjadrovali sa k mnohým aktuálnym témam, takže ste nezostali odtrhnutý od diania na Slovensku. Ako vnímate súčasný stav slovenského školstva? V čom sú podľa vás kľúčové problémy?
V oblasti základného a stredného školstva viaceré problémy vyplývajú z procesu transformácie po roku 1989. Ide napríklad o problém osemročných gymnázií, ktorých vývoj sa vďaka istej živelnosti vymkol spod kontroly. Odborné vzdelávanie zas bolo v minulosti relatívne dobre nastavené, prepojené na prax. V transformačnom období sa však prepájanie s praxou postupne strácalo a dnes musíme tento problém zásadne riešiť.
Na školstvo sa, samozrejme, môžeme pozrieť aj optikou celkových kladov a záporov, ako systém funguje. Naši študenti, ktorí sa dostanú do zahraničia, zisťujú, že majú veľmi dobré základy z matematiky, prírodných vied či geografie. Na druhej strane sa musíme pozrieť na to, či naše školstvo umožňuje žiakom, aby boli dostatočne kreatívni, či v nich podporujeme zdravú súťaživosť a či majú dostatok ambícií a chuti ďalej sa zdokonaľovať a pracovať na sebe aj po opustení školy, či majú zásoby zdravej zvedavosti a intelektuálnych ambícií. V tomto vidím dlhodobejší deficit nášho školstva, tam máme veľké rezervy.
A kľúčovým problémom je aj vzdelávanie učiteľov. Na fakultách pripravujúcich učiteľov adepti učiteľskej profesie žiaka počas štúdia poriadne ani nevidia. Vážnou témou v príprave budúcich učiteľov sú aj obsahové veci – ako sa učí didaktika, komunikácia so žiakmi... Druhou témou je kontinuálne vzdelávanie, kde je to podľa mňa ešte „dramatickejšie“. Keď diskutujete s riaditeľmi a učiteľmi, zistíte, že tento systém vlastne už ani nemá systém. Opäť je to niečo, čo sa dosť živelne rozrástlo. To sú témy, na ktoré sa budeme musieť pozrieť veľmi podrobne a veľmi intenzívne.

Roku 2002 vláda prijala pre oblasť školstva koncepciu Milénium, ktorá sa premietla aj do reformných zmien v posledných piatich rokoch. Aký je v súčasnosti pohľad na ďalší vývoj v školstve? Zaznamenali sme, že nové vedenie ministerstva má ambíciu dobudovať silné analytické centrum – Inštitút vzdelávacej politiky. Bude sa pracovať aj na novej dlhodobej stratégii rozvoja?
Zásadne treba povedať, že súčasné vedenie ministerstva sa nebude snažiť robiť zásadný zásah do modelu, ktorý tu máme. To je dôležité posolstvo smerom k učiteľskej, odbornej i rodičovskej verejnosti. Uvedomujeme si, že po nástupe nového vedenia ministerstva zvyčajne dochádza k zneisteniu a obavám odbornej verejnosti, aké zmeny to prinesie. Čaká sa, čo na nich nové vedenie „hodí“ a s čím sa budú musieť nanovo popasovať. Určite nepôjdeme cestou dramatických krokov len preto, aby sa mohlo povedať, že s novým ministrom a novým vedením ministerstva prišiel nový vietor. Nemáme pripravený žiaden nový dokument, ktorý by mal byť novým páčivým míľnikom a pamätníkom nášho pôsobenia. Ideme opačne, pán minister si hneď po nástupe do funkcie prizval na stretnutia zástupcov učiteľov, zástupcov riaditeľov škôl, mimovládne organizácie, zriaďovateľov a ďalších práve preto, aby si vytvoril objektívny názor na to, čo ich trápi a čo považujú v tomto momente za najdôležitejšie na riešenie. Mal som česť absolvovať s pánom ministrom drvivú väčšinu týchto stretnutí, takže od začiatku som ich vnímal a analyzoval.
V najbližšom čase nás čakajú v prvom rade niektoré krátkodobé kroky. Pokračuje reorganizácia samotného ministerstva – snažíme sa o to, aby sa najskôr vyjasnili kompetencie a zodpovednosť jednotlivých sekcií a odborov. V dohľadnom čase sa uskutoční aj reorganizácia priamo riadených organizácií ministerstva. Opäť ide o to, aby sa ujasnili kompetencie, aby organizácie dobre spolupracovali, aby bola zabezpečená ich súčinnosť a kooperácia a, samozrejme, aby bol systém aj ekonomicky efektívny.
Do týchto procesov prichádza celý balík legislatívnych úloh. Na jeseň predložíme do Národnej rady SR rad zmien a nových legislatívnych noriem. To sú krátkodobé úlohy na najbližšie obdobie.
Pokiaľ ide o dlhodobejšie úlohy, snažíme sa, aby ministerstvo malo dobré analytické centrum, ktoré bude na jednej strane vykonávať analytické činnosti a na strane druhej bude nositeľom myšlienok a jazyka koncepcií toho, čo sa v školstve deje a čo by sa malo diať. Práve preto sme už v lete ohlásili rozšírenie Inštitútu vzdelávacej politiky, ktorý bude túto úlohu zabezpečovať. Bude poskytovať nie-

(pokračovanie rozhovoru na strane 12)

Učiteľov odbremeníme od...

(dokončenie rozhovoru zo strany 11)
len kvantitatívne nástroje ako podklady na posudzovanie financovania škôl, modelovanie, ale aj vytvárať dokumenty, ktoré budú postupne tvoriť prirodzenú víziu toho, kam by sa naše školstvo malo uberať. Bude garantovať kontinuitu jazyka, ktorým sa budeme o koncepciách rozprávať. Vízia sa bude tvoriť tak, že pôjdeme postupne po jednotlivých témach a v diskusiách s odbornou verejnosťou, učiteľmi, riaditeľmi, zriaďovateľmi chceme postupne formovať dlhodobejší pohľad na to, kam by sa slovenské školstvo malo uberať.

V školstve sa za posledných dvadsaťpäť rokov udialo veľa zmien, učitelia vždy očakávali zlepšenia, ale akosi k nim nedochádzalo a mnohí sú už skeptickí, či sa niečo zásadnejšie zmení k lepšiemu. Neobávate sa tohto „vyhorenia" či únavy a pasivity učiteľov?
Ja som bol celkom príjemne prekvapený, že po prvých verejných vystúpeniach pána ministra prišla záplava listov a e-mailov, kde jednak učitelia, ktorí sú v aktívnej pedagogickej službe, ale aj „vyslúžení" učitelia, dôchodcovia, mu vyjadrovali v jeho snahách a úsilí veľkú podporu. Mnohí písali, čím si v školstve prešli, aké sú klady, aké zápory súčasného stavu, a prichádzali aj s riešeniami. Zdá sa, že nástup nového, energického ministra mnohých povzbudil.

Objavili sa už veci, ktoré sa vám práve vďaka tomu, že ste načúvali učiteľom, podarilo vyriešiť?
V lete sme od učiteľov počúvali, že si musia sami tvoriť školské vzdelávacie programy a je to pre nich veľká záťaž. Pôvodne to v reforme bolo určite myslené veľmi dobre, aby si v školách, kde sú kreatívnejší, sami prispôsobovali svoj

> „Ďalšou témou je kontinuálne vzdelávanie. Keď diskutujete s riaditeľmi a učiteľmi, zistíte, že tento systém vlastne už ani nemá systém. Opäť je to niečo, čo sa dosť živelne rozrástlo. To sú témy, na ktoré sa budeme musieť pozrieť veľmi podrobne a veľmi intenzívne."

vzdelávací program. Súčasne bolo víziou, že pre tých, ktorí nechcú nič meniť, vytvorí Štátny pedagogický ústav vzorový program, ktorý si školy preberú do svojej práce. K tomu však nikdy k celkovej spokojnosti nedošlo a teraz mnohé školy volajú po tom, aby sme takýto dokument pre ne vytvorili. Na to sme reagovali veľmi flexibilne – tam, kde učitelia potrebujú servis od štátu, na úrovni základných škôl, dostanú priamo rozpísané osnovy, ktoré preberú do svojej práce. Zároveň pre tých, ktorí chcú zohľadňovať svoje regionálne špecifiká a tvoriť flexibilne vlastné školské vzdelávacie programy, táto možnosť naďalej zostane.

Bolo avizované, že v školských zákonoch sa pripravuje viacero legislatívnych zmien. Môžete povedať, na čom sa v súčasnosti pracuje a v ktorých oblastiach nastanú zmeny?
Do Národnej rady SR sa pripravuje viacero návrhov zákonov a noviel zákonov. Nevyplynulo to z príchodu nového vedenia ministerstva, na týchto veciach sa začalo pracovať už skôr. V niektorých oblastiach sa nakopili problémy, ktoré treba legislatívne riešiť. Niečo treba vyriešiť novým zákonom, niektoré veci iba novelou doteraz platného zákona.

> „Naši študenti, ktorí sa dostanú do zahraničia, zisťujú, že majú veľmi dobré základy z matematiky, prírodných vied či geografie. Na druhej strane sa musíme pozrieť na to, či naše školstvo umožňuje žiakom, aby boli dostatočne kreatívni, či v nich podporujeme zdravú súťaživosť a či majú dostatok ambícií a chuti ďalej sa zdokonaľovať a pracovať na sebe aj po opustení školy..."

Môžem avizovať, že bude celkom nový zákon o odbornom vzdelávaní, ktorý umožní zavádzanie prvkov duálneho vzdelávania do praxe škôl a zamestnávateľov. Pri týchto zmenách sme si zobrali inšpiráciu zo štátov, kde sa tento model osvedčil a kde dobre funguje, teda z Rakúska, Nemecka a zo Švajčiarska. Zamestnávatelia sa ozývajú, že majú nedostatok kvalifikovaných pracovných síl a majú záujem razantnejšie vstúpiť do spolupráce pri príprave kvalifikovaných odborníkov. Zákonom sa otvára pre zamestnávateľov možnosť, aby sa podieľali na praktickej výchove mladých ľudí a aby mohli do týchto procesov vstúpiť aj finančne. Firma bude môcť uzatvárať zmluvu so študentom a poskytovať mu časť vzdelávania priamo na pracovisku. Druhú, teoretickú časť prípravy študenta bude naďalej zabezpečovať škola.
Do parlamentu predložíme aj nový zákon o financovaní škôl, kde je pomerne veľa nových prvkov, pričom jedným z nich je aj ústup od financovania škôl len normatívom na žiaka, do istej miery sa bude zohľadňovať aj trieda. Pôvodný normatívny spôsob financovania na žiaka, ktorý sa zaviedol pred viac ako desiatimi rokmi, historicky splnil svoju úlohu, školy prestali tvoriť dlhy, ale dospelo to do štádia, keď je tento model už prekonaný a niektoré školy sa sústreďujú na naberanie žiakov za každú cenu.
A meniť sa budú aj ostatné relevantné právne normy, nechcem však predbiehať s detailmi, pretože o nich sa ešte bude diskutovať s našimi partnermi zastupujúcimi učiteľov, riaditeľov či zriaďovateľov.

Pokiaľ ide o zmeny v príprave žiakov v duálnom vzdelávaní, objavujú sa obavy, že žiak bude pripravený iba úzko pre potreby jedného závodu a v prípade záujmu o zmenu zamestnania nebude na zmenu dostatočne flexibilne pripravený. Diskutovalo sa aj o tejto téme?
Samozrejme, že nemôžeme preberať automaticky celý systém, ako ho majú nastavený Nemci alebo iné národy. Každý systém má svoj historický vývoj a korene. Zamestnávatelia v nemeckom kontexte sa snažia pracovať so žiakmi tak, že ich pripravujú nielen pre seba ako bezprostrednú pracovnú silu, ale keďže navzájom medzi sebou komunikujú v rámci obchodných a priemyselných komôr, majú snahu, aby zručnosti a vedomosti, ktoré žiak na pracoviskách získava, boli do určitej miery aj „prenosné", teda použiteľné aj u iných zamestnávateľov. Dbá sa o to, aby príprava žiakov nebola ponímaná úzko pre potreby jedného výrobcu a zamestnávateľa.
U nás je situácia trochu iná a zrejme nemôžeme rátať s tým, že duálne vzdelávanie zasiahne všetkých žiakov v odbornom školstve. Predpokladáme, že spočiatku budú v tomto smere aktívni najmä väčší zamestnávatelia.

Podľa medzinárodných porovnaní je financovanie školstva na Slovensku jedným z najslabších spomedzi krajín Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj. Je nádej, že s príchodom ekonomicky podkutejšieho ministra a vedenia ministerstva sa podarí dostať do rezortu viac finančných prostriedkov?
Vedenie ministerstva sa určite bude snažiť, aby sa do školstva dostali finančné prostriedky vo vyššom objeme a aby sa zvýšili aj platy učiteľov. V súčasnosti sme technicky limitovaní ústavnou dlhovou brzdou. Práve preto bude pán minister chcieť otvoriť túto otázku v parlamente, pretože sa snažíme o to, aby v priebehu nasledujúcich dvoch rokov, pokiaľ bude toto vedenie ministerstva zodpovedné za rezort, došlo k navýšeniu miezd učiteľov.
V tejto súvislosti azda treba poznamenať, že sa pripravujeme na nové sedemročné programovacie obdobie čerpania európskych fondov a je našou snahou dosiahnuť stav, aby sa školy dostali k čo najväčšiemu objemu finančných prostriedkov. Máme záujem na tom, aby učitelia, pokiaľ to len bude možné, sa zapájali do národných projektov a boli za to aj finančne ohodnotení.
Podobne pripravujeme systém tak, aby oveľa väčšie množstvo finančných prostriedkov šlo do technickej výbavy škôl. Riaditelia a učitelia sa nám sťažujú, že v poslednom období dostali novú počítačovú techniku, ale nemajú učebne na fyziku či chémiu. Vnímame to veľmi citlivo.
Legislatívne zabezpečíme aj väčšiu právnu ochranu učiteľov nielen v školách, ale aj na verejnosti. Aby vtedy, keď sa dostanú napríklad do situácie, že sú napadnutí žiakom či rodičom, požívali zvýšenú ochranu, a mali istotu väčšej bezpečnosti pri výkone svojej práce.
Všeobecne chceme zvyšovať komfort práce učiteľov. Našou snahou je dosiahnuť stav, aby sa učiteľ mohol sústrediť najmä na to, čo je jeho prvoradou úlohou – na prácu so svojimi žiakmi.

V posledných rokoch sa učitelia často sťažujú, že veľa času im zaberá zbytočná administratíva. Podľa prvých vyjadrení pána ministra chystáte zmeny aj v tejto oblasti. Aké konkrétne?
Niektoré administratívne veci vyplývajú z legislatívy, niektoré vyžaduje zriaďovateľ, niečo riaditeľ, niečo naše priamo riadené organizácie. Máme ambíciu radikálne to meniť, aby učiteľ pocítil komfort, že bude vypĺňať len to, čo je skutočne potrebné a nutné, aby sa mohol venovať v dostatočnej miere vyučovaniu.

Počíta sa aj s tým, že sa budú vo zvýšenej miere využívať informačné technológie a spoločné databázy?
V súčasnosti sa veľmi intenzívne pracuje na tom, aby sme od budúceho školského roku mali v rezorte plne funkčný rezortný informačný systém. Ten by mal veľmi uľahčiť fungovanie jednotlivých škôl, aby riaditelia nemuseli duplicitne vypĺňať rôzne informačné formuláre. Na druhej strane to pomôže aj ministerstvu, lebo budeme mať lepší prehľad o údajoch a stave v školách.

Uvažuje sa aj o tom, že by sa vytvoril štandard vybavenia jednotlivých druhov a typov škôl?
Dnes sa snažíme zmapovať, ako sú naše školy vybavené, aby sme mali podrobnú mapu stavu ich technického vybavenia. Akútnou záležitosťou je vedieť stav vybavenia najmä stredných odborných škôl, ale mapuje sa, samozrejme, aj inde. Prirodzene, v tomto období sa diskutuje aj o tom, či a ako stanoviť štandardy. Táto problematika je stále otvorená a ešte sa o nej diskutuje.

Aká je vaša vízia zmien smerom k učiteľom a samotnej práci škôl? Učitelia sa sťažujú na nízku spoločenskú vážnosť ich práce v spoločnosti. Akými cestami by sa dalo zmeniť tento pohľad?
Predovšetkým chceme osobne podporiť dobrých učiteľov, dobrých riaditeľov, deklarovať im úctu. Budeme sa snažiť navštevovať dobré školy, mediálne na ne upozorňovať, zvyšovať povedomie o vážnosti školstva i učiteľa ako jeho kľúčového činiteľa.

Zdá sa, akoby v posledných rokoch zoslabla činnosť a aktivity profesijných učiteľských spolkov a predmetových celoslovenských združení. Uvítali by ste ich aktivity, ale aj návrhy, odporučenia?
Keď sme v lete hľadali zástupcov učiteľov, zistili sme, že je to trochu problém, a isté oživenie ich odborného spolkového života by bolo iste na prospech a dobro.

Samotné zvýšenie platov učiteľov ešte samo osebe nemusí priniesť vyššiu kvalitu práce učiteľa. Akými nástrojmi budete podporovať profesijný rozvoj a odborný rast učiteľov?

> „Niektoré administratívne veci vyplývajú z legislatívy, niektoré vyžaduje zriaďovateľ, niečo riaditeľ, niečo naše priamo riadené organizácie. Máme ambíciu radikálne to meniť, aby učiteľ pocítil komfort, že bude vypĺňať len to, čo je skutočne potrebné a nutné, aby sa mohol venovať v dostatočnej miere vyučovaniu.

Myslím si, že prvou vecou, ktorú treba urobiť, je uvoľniť im ruky a priestor na ďalšie vzdelávanie aj tým, že znížime spomínané administratívne zaťaženie.
Druhou vecou je skvalitnenie práce pedagogických fakúlt. Musíme s nimi viesť dialóg, aby ich kvalita prinášala vyššiu kvalitu aj do radov ich absolventov. Na druhej strane sa my musíme snažiť, aby bol celý systém flexibilnejší. Aby sme nielen považovali pedagogické fakulty za „rodisko" budúcich pedagógov, ale umožnili aj ďalším odborníkom, ktorí vyštudovali iné vysoké školy, ale majú vzťah k učeniu a mohli by sa stať dobrými učiteľmi, čo najjednoduchšie získať pedagogické minimum.
Zásadným problémom je problém kontinuálneho vzdelávania, ktoré musíme nastaviť tak, aby sa doňho „zmestila" aj didaktika, nové obsahové veci, aby nešlo len o „výrobu" kreditov, ale o skutočný prísun nových, zaujímavých a potrebných informácií učiteľom.

Osobne ste prešli systémom súkromného školstva vo Veľkej Británii. Ako vnímate úlohu a postavenie súkromných škôl a ich financovanie u nás?
Vychodil som súkromnú strednú školu, ktorá nedostávala od štátu „ani penny". Chod školy bol hradený zo školného a súkromných zdrojov. Slovensko má v medzinárodnom porovnaní naozaj špecifický systém v tom, že súkromné školy dostávajú ten istý normatív ako verejné školy. Myslím si, že na Slovensku by sa mala o tejto otázke rozvinúť celospoločenská diskusia. Musíme si však uvedomiť, že to u nás už niekoľko rokov funguje takto a bolo by neférové, ak by sme dramaticky z roka na rok tieto finančné zdroje skresali. Ak rodič dá svoje dieťa do súkromnej školy, ráta na niekoľko rokov dopredu s tým, že je tam určitá stabilita financovania. V tejto chvíli nebudeme pri príprave balíka novej legislatívy túto tému otvárať.

Mnohí riaditelia škôl sa sťažujú na problém, ktorý majú s operačným systémom používaným v počítačoch. Aká je situácia v tejto oblasti?
Riaditelia si nevedia rady so starým systémom, ktorý dnes firma Microsoft už celosvetovo nepodporuje, a tým pádom nemajú bezpečnostné záruky jeho používania. V tejto súvislosti robíme dve veci. Na jednej strane školy podrobne informujeme o tom, ktoré počítače majú zmluvu s firmou Microsoft, ktorá im zabezpečí upgrade operačného systému, a na druhej strane ich upovedomujeme, že v prípade, že si zakúpili počítač sami, majú nárok na akademickú zľavu od Microsoftu až do výšky deväťdesiat percent. Mnohí riaditelia o tom nevedia, pričom stačí Microsoftu len povedať, že si chcú túto zľavu uplatniť.

Čo si želáte na svojom novom pracovnom mieste, aké je vaše želanie pre školstvo a učiteľov?
Predovšetkým si želám, aby sme na konci každého nášho snaženia videli najmä žiaka. To, čo nám zabezpečí aj materiálne lepšiu budúcnosť, aj život v civilizovanejšej spoločnosti, je na pleciach ďalšej generácie. My si ju musíme vychovať, aby bola vzdelaná, aby mala svoje odborné kompetencie, aby bola školstvom dobre formovaná. Pretože nemôže nám ísť len o to, aby mala vedomosti, ale aj dobrú výchovu. Aby z mladých boli príjemní a dobrí ľudia a časť z nich aby sa vyprofilovala do elity národa – aby z nich boli prírodovedci, technici, spisovatelia, umelci rôzneho zamerania, ktorými sa budeme môcť chváliť sami pred sebou aj pred zvyškom sveta.

Za rozhovor ďakuje Ľubomír PAJTINKA
Foto archív MŠVVaŠ SR

Kultúrnu rozmanitosť spoznávali projektoví partneri aj cez prírodné krásy ostrova Tenerife.

Ľahšie je rozbiť atóm než predsudky

SŠ TVRDOŠÍN

„Predsudky sú ako pokrivené sklá, zanesené prachom nenávisti, nevedomosti, strachu z odlišnosti. To, čo v nich vidíme, nie je skutočnosť."

Mgr. Ivan Rác, PhD.

Nikdy v histórii nebol svet taký otvorený ako v súčasnosti. Dokázať porozumieť a spolupracovať s ľuďmi, ktorí majú inú farbu pleti, nenarodili sa na Slovensku či vyznávajú iné náboženské alebo svetonázorové hodnoty, bude rovnako dôležité ako vedieť používať počítač či rozumieť, ako funguje ekonomika alebo prírodné zákonitosti.

Už v minulosti bola Spojená škola Tvrdošín niekoľkokrát prijatá do multilaterárneho medzinárodného programu Comenius. Po ročnej prestávke sa v auguste 2012 našej škole opäť podarilo získať grant na projekt, ktorého názov znel *Od predsudkov k hlbšiemu nahliadaniu – vzájomné spoznávanie kultúr doma aj v zahraničí*. Projekt bol nedávno po dvoch rokoch ukončený a radi by sme sa pozreli na to, ako sa toto vzájomné spoznávanie uskutočňovalo v hlavách a skutkoch žiakov, ale aj na to, ako si mladí ľudia dokázali zachovať a oceniť aj vlastnú históriu a kultúru.

Búrať predsudky...

Koordinátorom projektu bola nemecká škola v meste Landstuhl a partnermi školy z talianskeho Neapola, zo španielskeho ostrova Tenerife, nórskeho mesta Bremnes, tureckého Istanbulu a naša Spojená škola Tvrdošín.

Pojem multikulturálnosť je na Slovensku zatiaľ, bohužiaľ, pojmom nie veľmi známym. Vyučovací predmet s názvom multikulturálna výchova nám zatiaľ v školách chýba. Žiaci sa o nej aspoň okrajovo dozvedajú od učiteľov dejepisu, zemepisu alebo z médií. Jednou z možností, ako nahradiť deficit kultúrnej tolerancie u mladých Slovákov, sú práve medzinárodné projekty. Cestovanie a spoznávanie nových kultúr, uzatváranie nových priateľstiev pomáha žiakom získavať kozmopolitný pohľad na svet a potláčať predsudky.

Hlavnou aktivitou každého zo šiestich medzinárodných projektových stretnutí bola prezentácia predsudkov jednotlivých zúčastnených krajín voči hostiteľskej krajine. Často bolo zaujímavé, miestami až humorné vypočuť si skreslené a neobjektívne predstavy žiakov o konkrétnej krajine. Niekedy zas v prezentáciách chýbala kultúrna tolerancia a empatia a niektoré názory sa hostiteľom nepáčili alebo ich dokonca urazili. Sami sme pozorovali, že príslušníci „majoritných" kultúr sú pri kratších pobytoch v zahraničí náchylní podceňovať ľudí z odlišných kultúr, považovať ich za zaostalejších či menej inteligentných. Pritom často len sami nedokážu porozumieť inej kultúre a nie sú vnímaví k chápaniu iného kultúrneho kontextu. Keďže žiaci boli ubytovaní priamo v rodinách, nevyhli sa poznaniu každodenného života novej kultúry. Komunikačným jazykom bola angličtina. Až tu mnohí z nich spoznali, že ovládať cudzí jazyk neznamená vedieť hovoriť, ale vedieť sa dohovoriť.

... cez spoznanie niečoho nového

Priznajme si, kto by nevyužil možnosť nazrieť do niektorej triedy v ktorejkoľvek európskej krajine a vidieť žiakov pri vyučovaní? Nemecko nás zaujalo kvalitným technickým vybavením učební, záujmom žiakov o vyučovanie. Ocenili sme ich samostatnosť a bezprostrednosť, ale i disciplínu a rešpekt voči vyučujúcemu. Ďalšie stretnutie očarilo bezprostrednosťou Španielov a nádherou ostrova Tenerife. V spomienkach na Nórsko dominuje nádherná príroda, more, majáky, plavba rybárskou loďou. Neapol nás núti pamätať na otvorené srdcia Talianov, návštevu Pompejí a chuť pravej neapolskej pizze. Kto raz navštívil Istanbul, nikdy naň nezabudne. Možno časom zabudneme na mená mešít, ulíc alebo ľudí, ale nikdy nezabudneme na tú zvláštnu magickú atmosféru, ktorú bolo cítiť vo vzduchu na každom kroku.

Žiaci na základe svojich poznatkov, skúseností a zážitkov z dní prežitých v hostiteľskej krajine mali možnosť na konci každého stretnutia prehodnotiť svoje postoje a predsudky. Pri každom stretnutí došlo k výraznej pozitívnej zmene vo vzťahu k novej krajine a jej obyvateľom. Mladí ľudia spoznali nové kultúry, učili sa chápať, tolerovať a zároveň hľadať to, čo máme spoločné. Najvýraznejší posun žiaci cítili po návšteve Turecka. Predsudky sa zmenili na snahu pomôcť krajine dostať sa z konca zástupu do Európskej únie. Nedávno sme tam stáli aj my. Čím sú mladí ľudia otvorenejší kultúrnej rozmanitosti, tým častejšie vnímajú kultúrne odlišné národy pozitívne. Kultúrna tolerancia a empatia sú dôležitými prvkami, ktoré presahujú rámec školy a vyučovania cudzích jazykov. Sú všetci Nemci roboti bez emócií, sú Španieli leniví, sú Nóri ironickí a namyslení a patrí vôbec Turecko do Európskej únie? Predsudky sú ako klince – čím viac sa do nich búcha, tým viac vydržia. Ako učitelia máme v rukách vzácnu moc – vypestovať v našich žiakoch zdravé podhubie kultúrnej tolerancie a empatie bez ohľadu na to, ktorý predmet vyučujeme.

Sme vďační programu Comenius za šancu objavovať odlišné kultúry a možnosť nájsť si priateľov z rôznych krajín. Počas dvoch rokov partnerstva sme sa priučili multikulturalizmu a pochopili, že aj ľudia rôzneho pôvodu, národnosti a kultúr môžu žiť v spoločnom priestore, prejavujúc si navzájom rešpekt a toleranciu. Nezáleží na tom, odkiaľ človek pochádza, ale aký je. Cítili sme sa ako Európania, ktorí vedia komunikovať s ľuďmi z iných krajín bez akýchkoľvek predsudkov.

(sštv)

Foto archív školy

Regionálna vedecká študentská konferencia

GYMNÁZIUM DETVA

Dňa 17. septembra sa v priestoroch našej školy uskutočnil zaujímavý prednáškový deň určený pre všetkých žiakov. S podporou Matice slovenskej v Detve sme v jednotlivých ročníkoch privítali odborníkov, ktorí nás oboznámili so zaujímavými témami. Ekologickou problematikou sa zaoberali prváci v príspevku *Biosférická rezervácia Poľana a človek* za pomoci odborného výkladu riaditeľky Správy Chránenej krajinnej oblasti Poľana Ing. Vladimíry Fabriciusovej, PhD. S historickou problematikou *Detva od Slovenského národného povstania po oslobodenie* sa oboznámili druháci. Tretiaci získali prednáškou *Obyvateľstvo v okrese Detva* informácie o meniacej sa štruktúre a prognózach vývoja obyvateľstva Podpoľania. Štvrtáci zas boli informovaní *O boji ľudí proti ťažbe zlata* v lokalite Biely vrch, keďže táto ťažba by znamenala vážny zásah do fauny a flóry Podpoľania.

A ako zaujal prednáškový deň tých, ktorým bol určený?

„Najviac ma prekvapilo, že niektorí ľudia znečisťujú, znehodnocujú, vyrubujú lesy a nevážia si prírodné bohatstvo, ktoré im ponúka Chránená krajinná oblasť Poľana. Mali by sa na to pozrieť očami zvierat, ktoré tam žijú," povedala prváčka Martina Fekiačová.

„Mám pocit, že takéto prednášky by mohli byť aj častejšie, lebo toto je cesta k učeniu sa," konštatoval prvák Gabriel Suja.

„Po zhliadnutí dokumentárneho filmu o Poľane, ktorého rozprávačom bol Marek Ťapák, sme získané informácie dopísali do pracovných listov... Odchádzali sme s pocitom, že sme sa znovu niečo nové dozvedeli," zhrnul prácu prvákov Ivan Vidiečan.

A prednáška očami druhákov? „Aj nás druhákov potešila prednáška o aktuálnej téme – Slovenskom národnom povstaní. Aby nám bola téma bližšia, prednášajúci Bc. Jozef Pavlov – absolvent nášho gymnázia – sa zameral na naše blízke okolie, Podpoľanie. Na začiatku nám položil otázku, čo sa nám vybaví ako prvé, keď sa povie Slovenský štát. Napadli nám mnohé odpovede od Jozefa Tisa cez Banskú Bystricu až po bývalého prezidenta Ivana Gašparoviča. Prezentácia obsahovala viaceré dátumy a udalosti, ktoré sa odohrali v našom okolí, mapovala postup oslobodzovania v našom regióne. Riešili sme rozdiely medzi jednotlivými armádami a ich taktiky. Vypočuli sme si aj viaceré konkrétne historky, ktoré nás priblížili k osudom bežných ľudí tých čias. Táto prednáška, myslíme si, dala mnohým nový pohľad na našu minulosť, jej udalosti a skutky našich predkov a tiež sme si znovu pripomenuli, že tento rok sme oslavovali už sedemdesiate výročie Povstania," zhodnotili druháčky Katka a Patrícia.

A ako boli spokojní tretiaci? „Získali sme prehľad o obyvateľstve v našom regióne v rôznych ukazovateľoch. Naše rodiny majú menej detí, z niekdajších päťdetných rodín sú len dvojdetné, mladí ľudia si zakladajú rodiny neskôr, rodičia malých detí sa snažia byť menej ekonomicky závislí od svojich rodičov, mladí sa neskôr osamostatňujú, populácia Podpoľania sa počtom znižuje a starne, rodí sa stále menej detí," zrekapitulovali tretiačky.

A ešte jeden z postrehov študentov štvrtého ročníka. „Téma plánovanej ťažby zlata na Podpoľaní nebola pre nás, obyvateľov Detvy, pred prednáškou ničím novým, lebo sa o nej hovorilo všade. Lenže dnes nám prednášateľ Ing. Roman Vrťo povedal o tomto probléme aj niečo viac. Ak si niekto nebodaj myslí, že prednáška bola nezáživná a plná faktov, je na veľkom omyle. Samozrejme, číslam o obsahu zlata, teda zlatého prachu, priemere jamy a rôznym iným údajom sme sa nevyhli, ale myslím si, že ani takí laici v oblasti geológie, ako sme my štvrtáci, nemali s pochopením problém. Pán Vrťo nám vysvetlil, čo všetko by plánovaná ťažba zahŕňala, ako aj to, prečo boli niektorí poslanci mesta Detvy od začiatku proti nej. Taktiež nám priblížil, ako prebiehali rokovania s dotyčnou firmou, a protesty občanov proti ťažbe. Celá prednáška mala zaujímavú formu, dozvedeli sme sa aj veľa nových informácií. Ak chcel niekto vedieť aj niečo viac, v závere bolo miesto na naše otázky. Celkovo sme boli s prednáškou veľmi spokojní. Síce medzi študentmi odznelo, že prednáška sa mohla konať o niečo skôr, lebo tieto informácie nateraz už nie sú také aktuálne, ale ja si myslím, že lepšie neskoro ako nikdy. Som veľmi rada, že škola podporuje takéto akcie, čím nám sprostredkúva potrebné a aktuálne informácie o dianí v našom meste," povedala štvrtáčka Mária Peťková.

Všetci gymnazisti z Detvy sa zhodli, že sme školou, v ktorej sa realizujú podnetné výchovno-vzdelávacie akcie. Prínosom týchto aktivít je poskytnutie základných informácií, ktoré sú dôležité pri vytváraní názorových a hodnotových postojov stredoškolákov. Týmto spôsobom získavajú žiaci prehľad o dianí v meste Detve a jeho okolí.

Mgr. Ľudmila HADVIGOVÁ

Prečo je dôležité...

(dokončenie zo strany 9)

mohol predvídať roku 1980, že nastane taký prudký rozvoj počítačov, elektronickej komunikácie, internetu, sociálnych sietí? Vďaka technickému rozvoju sa svet stáva pre bežný život stále zložitejší, náročnejší, abstraktnejší. Dnes napríklad málokedy vidíme priame spojenie medzi tým, čo robíme, a výsledkom nášho snaženia.

S mnohými technickými vynálezmi treba zaobchádzať veľmi opatrne. Napríklad s autami, horľavinami, chemikáliami, čistiacimi prostriedkami, toxickými látkami v rôznych tovaroch... Vyžadujú si mimoriadne bezpečnostné opatrenia. Svet a ľudia však často nie sú na to pripravení. Spomeňme katastrofu v atómovej elektrárni v Černobyle, letecké nešťastia na celom svete, otravy kyanidom v Rumunsku, stroskotania veľkých trajektov a výletných lodí s desiatkami obetí... Príčinou býva zvyčajne nedokonalé myslenie ľudí, s malou pripravenosťou, zodpovednosťou i predvídavosťou. Ak sa prihodí nešťastie, zvyčajne býva vinníkov viac na rôznych organizačných úrovniach.

Dnes na mnohých miestach aj ľudia pracujúci manuálne musia často premýšľať o rôznych aspektoch svojej práce. Musia myslieť napríklad na možnosť recyklácie odpadov, spôsob naloženia s toxickým odpadom a podobne. Často aj drobnosti v práci niektorých zamestnancov môžu spôsobiť veľké materiálne škody, ba i nešťastie. Všetko je dnes abstraktnejšie a zložitejšie. A v týchto súvislostiach je zložitejšia aj práca školy a učiteľa. Ale aj významnejšia ako kedykoľvek predtým v dejinách.

Mgr. Zuzana BALÁŽOVÁ

Pilotný projekt duálneho vzdelávania

SOŠOaS BRATISLAVA

Zvýšiť atraktivitu stredného odborného vzdelávania, pripraviť študentov na pracovný trh a garantovať absolventom pracovné miesto. To všetko je súčasťou pilotného projektu duálneho vzdelávania, ktorý realizuje bratislavská župa na Strednej odbornej škole obchodu a služieb Samuela Jurkoviča na Sklenárovej ul. v Bratislave v spolupráci so spoločnosťou Lidl Slovenská republika.

Do prvého ročníka pilotného projektu sa prihlásilo 12 študentov. Obchodný reťazec bude participovať na praktickom vyučovaní žiakov študijných odborov obchodný pracovník a pracovník marketingu. Praktická výučba sa uskutoční priamo v predajniach. Okrem toho sa bude budúci zamestnávateľ podieľať aj na teoretickej príprave žiakov vo forme odborných prednášok. „Dlhodobo sa ukazuje, že je lepšie, keď odborné školy majú partnerov priamo v praxi a študenti praxujú tam, kde budú aj pracovať. Tu majú okrem praxe garantovanú aj zmluvu na neurčitý čas, čiže je to pre nich absolútna garancia toho, že to, čo sa naučia, aj použijú v živote," povedal župan Pavol Frešo. Zároveň doplnil, že kraj sa dlhodobo snaží vyprovokovať spoluprácu s veľkými zamestnávateľmi či živnostníkmi, ktorí by sa ujali duálneho vzdelávania, teda kompletne od prvého až po posledný ročník by zabezpečovali odbornú prax pre študentov a najmä garantovali pracovné miesto. Ako tiež dodal, v západnej Európe je takéto spojenie škôl s podnikateľským prostredím bežné.

Dnešní prváci zo Sklenárovej majú teda isté, že po maturite budú zamestnaní v odbore, na ktorý sa budú pripravovať najbližšie štyri roky. O ich pracovnom zaradení rozhodne priemer známok. Rovnako im dobrý priemer môže pomôcť aj k získaniu prospechového štipendia. „Rozhodujúcim kritériom pri výbere zamestnancov je z nášho pohľadu kvalita uchádzača, a nie dĺžka jeho doterajšej praxe, sme teda otvorení aj zamestnávaniu čerstvých absolventov," povedal Vladimír Tomko, konateľ budúceho zamestnávateľa študentov.

(bsk)

Podpora novej generácie mladých slovenských vinárov

SOŠVO MODRA

Výrobca sektu Hubert J. E. v Seredi na základe memoranda o spolupráci so Strednou odbornou školou vinársko-ovocinárskou v Modre poskytuje od tohto školského roka „bublinkové štipendium" štyrom vybraným študentom. Cieľom spolupráce je motivovať a podporiť vzdelávanie novej generácie mladých vinárov. Okrem štipendia spoločnosť umožní získať mladým aj prvé pracovné skúsenosti. „Chceme poskytnúť vybraným študentom prax priamo vo vinárskej výrobe, aby získali praktické skúsenosti a profesionálne návyky. Veríme, že aj týmto spôsobom pomôžeme mladým ľuďom zodpovednejšie sa rozhodovať o svojom profesionálnom smerovaní a najlepším aj ponúknuť prvú prácu v najväčšej vinárskej spoločnosti na Slovensku," uviedol konateľ spoločnosti Hubert J. E. Peter Krúpa.

Riaditeľ modranskej školy Slavomír Zoch dodal, že memorandum o spolupráci nabralo praktické smerovanie už 22. septembra, keď dvaja študenti nastúpili na dvojtýždňovú prevádzkovú prax v Seredi. „Veríme, že konkrétna spolupráca bude pre všetky strany prospešná," konštatoval Zoch.

(vo)

Aktívne letné prázdniny

HA BARDEJOV

Študenti Hotelovej akadémie Jána Andraščíka v Bardejove počas letných prázdnin dostali šancu zdokonaľovať svoje všeobecné a odborné kompetencie, ale aj rozvíjať záujmy a rozširovať svoje poznanie.

V júli a auguste absolvovalo 14 žiakov školy stáž na ostrove Malte. Počas štyroch týždňov mali možnosť zdokonaliť získané a nadobudnúť odborné gastronomické vedomosti, zručnosti a skúsenosti pobytom v krajine, ktorá je nám kultúrne, historicky aj geograficky vzdialená. Praxovali v hotelových zariadeniach v gastronomických a hotelových pozíciách kuchár, čašník, servírka a recepčný. Pobytom v zariadeniach cestovného ruchu v oblasti s dlhodobou tradíciou získali možnosť konfrontovať svoju doterajšiu odbornosť.

SOM UČITEĽ

Úzka hranica medzi úspechom a sklamaním

Ing. Jozef Krídla,
SOŠ technická Humenné

Ing. Jozef Krídla zo Strednej odbornej školy (SOŠ) technickej v Humennom v uplynulom školskom roku preberal spolu s úspešnými študentmi školy viaceré ocenenia na celoštátnych súťažiach v technickej tvorivosti (Enersol SK, PlayEnergy...) a sprevádzal ich aj na medzinárodné zápolenia v rámci stredoeurópskeho priestoru. Čo pre neho znamená učiteľstvo, prečo sa stal učiteľom?

Som učiteľom presne dvadsať rokov. Presnejšie povedané – učím na strednej škole, lebo učiteľom sa necítim byť. Pred dvadsiatimi rokmi som mal predstavy, ako a čo dokážem a aký budem skvelý učiteľ. V Humennom vznikla elektrotechnická priemyslovka a mne ponúkli učiť odborné predmety – výpočtovú techniku, číslicovú elektroniku... Začiatky boli prekvapivo pozitívne – dobrí žiaci, ktorí sa chceli naučiť o počítačoch čím viac, veľa vlastného elánu a aj pomerne pozitívna klíma v škole, ktorá dokázala pritiahnuť dostatok žiakov. Naša prvá maturitná trieda sa už asi nikdy nezopakuje – tridsať skvelých individualít (okrem jedného všetci skončili vysokú školu a piati či šiesti dokonca doktorandské štúdium), a ja som pri nich tiež o niečo omladol.

Chcel niekedy zameniť učiteľské povolanie za iné?

Určite áno, len frekvencia tohto chcenia sa menila. Pred pätnástimi rokmi to bolo tak raz, dvakrát za mesiac, teraz je to už asi každý deň.

Prečo zostal pri učiteľovaní?

Cítim sa byť mladší, občas dokonca až na úrovni svojich študentov. Dokážem sa vcítiť do ich myslenia a pocitov. Niekedy mám dojem, že som ešte ani nedospel. A potom aj pre tie chvíle, keď sa darí – naučiť žiakov niečo nové, o čom nemali ani potuchy, alebo zrealizovať prevratné zapojenie. A niekedy stačí aj záujem žiakov, snaha naučiť sa a urobiť aj voľačo navyše.

Mal svoj učiteľský vzor?

Učiteľský vzor som nemal, ale na druhej strane ani záporné spomienky na svoje žiacke časy. Akurát si spomínam, že keď som za svojich študentských čias mal pocit krivdy, hovoril som si, že toto by som ja nikdy neurobil. Ale z pozície učiteľa som zistil, aké ťažké je byť objektívny, aké úzke sú hranice medzi úspechom a sklamaním. A najmä to, že žiacky pohľad na vec je úplne iný ako pohľad učiteľský.

Ak by mohol do učiteľského stavu, profesie, povolania vrátiť niečo z čias, keď sa mu aj u nás lepšie darilo, čo by to bolo a prečo?

Myslím si, že na stredné školy by sa mala vrátiť súťaživosť medzi školami, a to vo všetkých oblastiach. Pomáha to. Žiaci sa môžu porovnať s ostatnými a často zistia, že nie sú až takí dobrí, ako si mysleli. Treba to podporovať, a nie obmedzovať, ako sa deje v súčasnosti. Neviem, kto to presadil, ale určite je to krok späť. Každá súťaž organizovaná ministerstvom alebo Štátnym inštitútom odborného vzdelávania má v propozíciách: cestovné a stravné hradí vysielajúca organizácia. To vedie k neúčasti. Nie sú peniaze. Ja mám až strach ísť za nadriadeným a žiadať o cestovné na súťaž. Sedem rokov som viedol stolnotenisový krúžok a so žiakmi sme hrali regionálnu súťaž. A celých sedem rokov som to financoval zo svojho – cestovné, loptičky, štartovné a ostatné výdavky. Dvakrát sme postúpili v súťaži stredných škôl na krajské kolo – to isté. A to ešte ležíme na úplnom okraji Slovenska a cestovať odtiaľ je ďaleko skoro všade. A to isté aj na Stredoškolskej odbornej činnosti – žiaci idú vlakom, a to musia so sebou niesť aj svoje výrobky. Neraz sa nám stane, že po strastiplnej ceste sú na samotnej súťaži nefunkčné. V časoch minulých to bolo lepšie. Ako potom chceme zvyšovať úroveň školstva, ak sa žiaci jednej školy nemajú ako porovnať s ostatnými školami?

Ak by mal kompetencie navrhnúť niečo do školskej legislatívy alebo interných školských predpisov a nariadení, čo by to bolo?

Myslím si, že naše školstvo je preexperimentované. Každú chvíľu sa ide iným smerom, skúša sa raz to a potom zas niečo iné. Je to zlé pre žiakov, ale aj pre učiteľov. Kreditný systém, vzdelávacie programy, pridávanie cudzích jazykov, takzvaná demokratizácia školstva a podobné – musím to tak nazvať – experimenty podľa mňa školstvu nepomohli, skôr naopak.

Každý žiak tiež pozná svoje práva, ale už menej svoje povinnosti. A najmä – chýba mi celospoločenské docenenie a uznanie vzdelania, vedomostí, schopností. Stačí mať „správnych" rodičov či z pohľadu vedenia školy poznať tých „správnych" ľudí, alebo mať za sebou tú „správnu" politickú stranu... Potom to tak aj vyzerá. Učiteľ nemôže hodnotiť objektívne a prísne, lebo by sa rodičia sťažovali a riaditeľ je tlačený k múru. Financovanie podľa počtu žiakov prinieslo fenomén – každý žiak je dobrý, lebo predstavuje peniaze. To by som tiež zmenil, pretože kvalita vzdelávania je dnes nepodstatná.

Ing. Jozef Krídla s víťazmi tvorivej kategórie (vľavo) a tretími z hlavnej kategórie (vpravo) na celoštátnej súťaži Enersol SK 2014 v Senici – úspešnými reprezentantmi jeho SOŠ technickej z Humenného.

Vie si predstaviť, ako by sa dalo v školstve (alebo v školách) fungovať aj objektívnejšie a efektívnejšie? Vraj sám hľadá spôsoby, ako sa niečo urobiť dá, a nie naopak...

Po novembri 1989 sme chceli apolitické školy a teraz, predovšetkým pred voľbami, idú politici diskutovať do škôl. Prečo? Takže by to malo prísť zhora a nielen slovami, že „vzdelanie je potrebné, dôležité, nevyhnutné". Ak sa chceme posunúť do vyspelej Európy, potrebujeme múdrych, myslia-cich, tvorivých mladých ľudí.

Na stredných školách je ďalším problémom vysoká absencia žiakov na vyučovaní. Ja som sa pokúsil absenciu riešiť zmenou hodnotenia. Nedávam známky, ale body, bodujem všetko pozitívne, a podľa počtu bodov dávam výslednú známku. A zrazu som prestal mať problém s dochádzkou. Ak žiak nepríde na písomku – nedostane žiaden bod, a ak napíše písomku zle – má tiež nula bodov. Tým vlastne nemá dôvod na písomku neprísť, ba naopak, chce ju písať. Aj tento spôsob má však odporcov – aj u nás v škole.

Čo ho momentálne najviac trápi pri učiteľskom povolaní?

Najviac ma ubíja nezáujem žiakov. O vedomosti, o školu, o získanie zručností a schopností. Treba skúšať všetky spôsoby, možnosti zaujať, zmeniť prístup k žiakom aj metódy. Vyskúšali sme aj projektové vyučovanie, ale... V skupinách na cvičeniach je veľký počet žiakov, v škole nie je dostatočné materiálne vybavenie, nadriadení chcú priebežné známky – a mnoho ďalších menších či väčších problémov. Zručnosti sa musia učiť pomaly, treba si s každým jedným žiakom sadnúť, ukázať mu to, dať čas na zdokonalenie. Lenže skúste to, ak máte v skupine pätnásť žiakov. A ešte použiť diferencovaný prístup – ako teória je to jednoduché, len v praxi, teda na skutočnej vyučovacej hodine, to vyzerá ináč.

Čo robí z učiteľa dobrého učiteľa?

Dobrý učiteľ? Podľa mňa musí byť najmä ľudský, každý žiak si to zaslúži. Mal by byť všestranný – vidieť viac, nielen svoj predmet. Nemal by byť náladový – to určite, a najťažšie je neprenášať do školy osobné problémy. Je to veľmi ťažké – ale v škole by mal byť učiteľom. Mal by motivovať – a vedieť oceniť aj malý pokrok či úspech. Nie každý môže vyhrať, ale môže sa o to aspoň pokúsiť. Mal by byť spravodlivý – a to je neuveriteľne ťažké. Pociťujem to v škole často aj ja – niekedy sa nedá byť spravodlivý ku všetkým, ale tiež by sme sa o to mali aspoň snažiť. A vtedy by sme si mali pripomenúť Konfuciov výrok: „Nerob druhým to, čo nechceš, aby robili tebe."

Pridanou hodnotou stáže pre každého účastníka bolo zdokonalenie komunikačných schopností v anglickom jazyku, ktorý študenti študovali v jazykovej škole Malta University Language School. Tam absolvovali 20 hodín jazykovej prípravy, počas ktorých komunikovali v skupinách so študentmi z Talianska, Argentíny, Kórey na rôzne gastronomické témy. V anglickej komunikácii sa mladí hotelieri zdokonaľovali aj v každodennom živote – pri cestovaní do práce, pri riešení bežných životných situácií, ale i v domácom prostredí, keďže boli ubytovaní v rodinách, a, samozrejme, na pracovisku so zákazníkmi alebo spolupracovníkmi a s manažmentom hotela.

Študenti využili i možnosť spoznávať krajinu a vo voľnom čase navštívili zaujímavé miesta Malty. Hlavné mesto Valletta ich očarilo svojou históriou a čulým turistickým ruchom. Vychutnali si aj atmosféru známych pláží – najviac im v mysliach utkvela pláž Ramla s oranžovým pieskom na priľahlom ostrove Gozo, jedna z najkrajších na svete, ako aj nezabudnuteľnú plavbu trajektom či let lietadlom.

Riaditeľ spoločnosti, ktorá skupinu stážistov z bardejovskej hotelovej akadémie na Malte prijala, písomne vyslovil veľkú spokojnosť s každým účastníkom a hrdosť, že mohol byť hostiteľom takej fantastickej skupiny.

Študenti Hotelovej akadémie Jána Andraščíka v Bardejove teda nezaháľali ani cez prázdniny, naopak, aktívne strávili leto a duševne i odborne podrástli. Plynulo prechádzajú z jedného školského roka do druhého. V novom školskom roku študujú noví žiaci v piatich triedach prvého ročníka, škola tiež pokračuje v realizácii viacerých projektov.

Mgr. Ľubica MICHALÍKOVÁ
Foto PaedDr. Miroslava HASAROVÁ

Čo je alebo by mohlo byť jeho životným krédom, respektíve zmysluplnou zásadou, ktorej uplatnenie v živote mu pomáha prekonávať aj ťažké chvíle a problémové situácie?

Bože, daj mi pokoru, aby som prijal to, čo zmeniť nemôžem, daj mi silu, aby som zmenil to, čo zmeniť môžem, a daj mi múdrosť, aby som vedel rozlíšiť jedno od druhého. Táto múdrosť, výrok mne neznámeho Reinholda Niebuhra, to by mohlo byť mojím životným krédom.

Ing. Jozef Krídla vyjadril svoje pocity z pedagogického pôsobenia. Naznačil, v čom podľa neho školstvo má stále čo riešiť, aby sme vedno boli spokojnejší. Popri odborných predmetoch v škole viedol i stolnotenisový krúžok. Takže si vie predstaviť, aké ľahké je „odpinknúť" loptičku do autu. A chápe, že ak dáme do autu aktuálny problém, nenájdeme trvalé riešenie... Prečo sa podľa neho človek ani po dvoch desaťročiach v odbornom školstve nevzdáva profesie, v ktorej zmysluplnosť verí?

Dôvodov je dosť. Po úspechu na celoštátnej súťaži Enersol SK vo využívaní alternatívnych zdrojov energie a postupe na medzinárodný Enersol CZ v Otrokoviciach prevzali študenti našej školy napríklad i cenu v súťaži PlayEnergy – na ktorú, mimochodom, sponzor zabezpečil dopravu mikrobusom. Takže bolo o problém menej pri úvahách, či ísť, alebo nie. Naši tretiaci po poslednom úspechu starších kolegov na celoslovenskej súťaži začali pracovať už na téme pre tohtoročný Enersol. I šanca nevzdávať sa nádejí, že zo semiačka snahy, úsilia a trpezlivosti vzklíči aj nové ovocie úspešných študentov, je pre mňa dôležitým hybným prvkom učiteľskej profesie.

Milan SOUKUP
Foto autor

Kolárstvo a kolesárstvo

REMESLÁ

Kolári, inak nazývaní aj kolesári, vyrábali predovšetkým kolesá na dopravné prostriedky – vozy, koče, kočiare, ale aj iné súčiastky na ne, napríklad osi, kostry. Ďalej zhotovovali pletené košatiny do vozov a kočov, zadné časti voza s brzdou i kolesá na pluhy či fúriky.

Kolári spočiatku nezakladali samostatné cechy. Zvyčajne sa združovali do cechov s inými, príbuznými remeselníkmi, najčastejšie kováčmi, ktorí vyrábali kovanie na kolesá a vozy.

Stredoveké doklady

Najstarším takýmto cechom bol spoločný cech kolesárov, tokárov, stolárov a maliarov v Košiciach, ktorý vznikol roku 1459. V Prešove sa kolári a tokári združili do cechu roku 1548, vo Štvrtku na Ostrove si kolári, kováči, tesári a zámočníci založili cech roku 1598. V 17. storočí sú písomne doložené cechy kolárov v Bratislave (oficiálne roku 1603, no cech mal omnoho starší pôvod), v Šamoríne roku 1610, v Skalici (spoločne s kováčmi) roku 1620, v Levoči roku 1625, v Modre i Trnave zhodne roku 1629.

Kolári sa v Bratislave spomínajú už v najstarších daňových súpisoch. V súpise z roku 1379, ktorý však zachytáva iba predmestské ulice, figuruje šesť kolárov, roku 1434 zaplatili daň štyria a vo fiškálnom roku 1452/1453 opäť šiesti kolári.

Cechový štatút kolárov pochádza iba zo 17. storočia, no existencia tohto cechu je omnoho staršia. Jeho pôvodný štatút však zničil požiar, čo sa spomína v úvodnej časti zachovaného a publikovaného štatútu. V knihách cechu uložených v Archíve mesta Bratislavy sa zápisy začínajú rokom 1585. Kráľovský štatút dostal kolársky cech roku 1763.

Nákladné hostiny

Štatút bratislavského cechu kolárov vydaný 16. septembra 1634 je písaný po nemecky, má 13 všeobecných a 6 tovarišských článkov (*Handwerksartikul für die Wagnergesellen*). V štatúte sa ustanovuje,

Zvolávacia tabuľka bratislavských kolárov z roku 1801 s hlavnými atribútmi remesla – tešlou a kolesom, ktoré nesú dva levy.

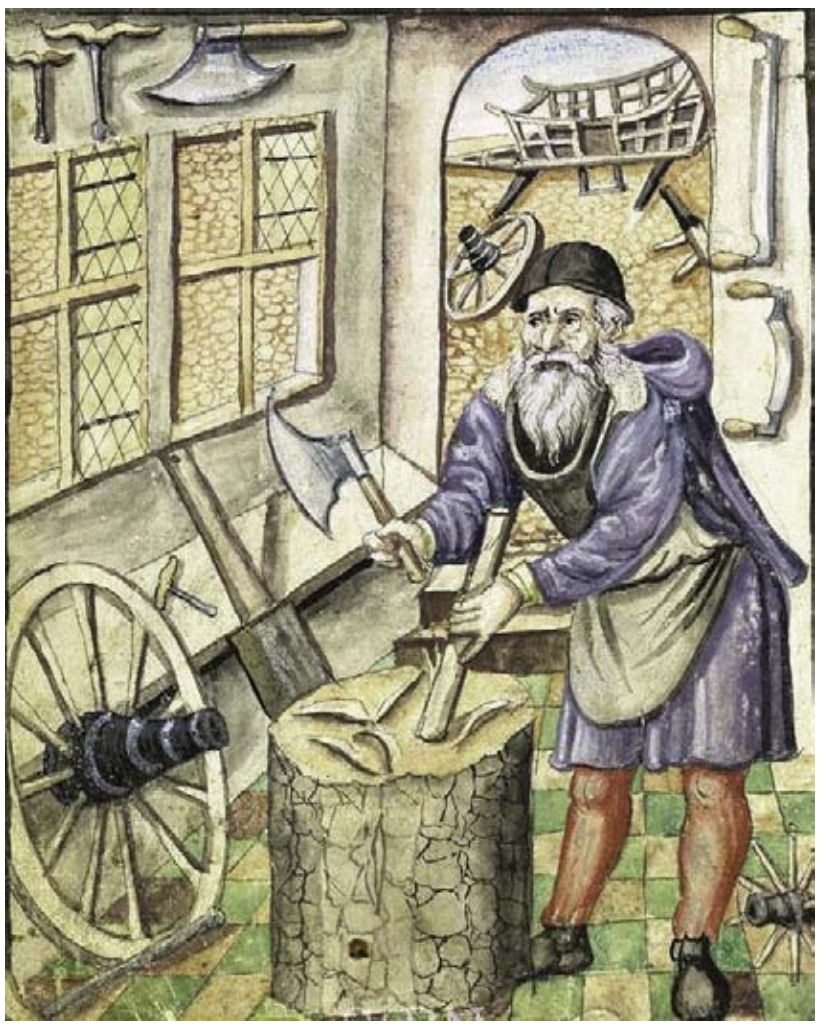

Kolesársky majster zobrazený roku 1583 v Norimberskom ilustrovanom kódexe.

že majster prijatý do cechu musí usporiadať hostinu pre všetkých majstrov, a to olovrant v hodnote 7 toliarov, do roka obed za 18 toliarov, z čoho boli 4 toliare vyhradené na pohostenie tovarišov. Pokiaľ to novoprijatý majster neurobil, nesmel zamestnávať žiadneho tovariša. Keď sa cech mal zísť na schôdzu, najmladší majster bol povinný navštíviť a pozvať všetkých ostatných členov. Kvalitu práce jednotlivých členov mali raz za mesiac preverovať dvaja určení majstri.

Na význam kolárov a ich cechu v Bratislave poukazuje lapidárne aj Kolárska ulica, ktorá sa pod nemeckým názvom Wagner Gasse objavuje roku 1786. Počet majstrov v cechu bol trvalo relatívne stabilný. Roku 1767 kolárske remeslo v Bratislave reprezentovalo 10 majstrov, roku 1822 evidovali v meste 10 majstrov a v Podhradí dvoch.

Roku 1828 bolo nezvyčajne veľa kolárov v Pukanci, až 24, čo naznačuje, že vyrábali pre širší trh. V Bratislave bolo vtedy 10 kolárov, v Trnave a Šamoríne po 8, v Nových Zámkoch a Bardejove po 7, v Komárne, Novej Bani a Spišskej Novej Vsi po 6, v Modre, Nitre, Banskej Bystrici, Prešove a Košiciach po 5.

Najčastejšie používaným symbolom kolárov bolo vozové koleso so špicami, ktoré občas dopĺňalo kolárske náčinie, a to najmä tešla, čiže široká tesárska sekera, v menšej miere jednoduchá sekera a rôzne druhy vrtákov.

doc. PhDr. Vladimír SEGEŠ, PhD.
Foto archív autora

Mladí prešovskí informatici dobývali Portugalsko.

Mesiac strávený v Portugalsku

SPŠE PREŠOV

V čase od 7. júna do 6. júla 2014 sa 16 študentov našej Strednej priemyselnej školy elektrotechnickej (SPŠE) Prešov zúčastnilo zahraničnej stáže v rámci programu celoživotného vzdelávania Leonardo da Vinci. Projekt s názvom *Potvrdenie schopností študentov informačných a sieťových technológií pri práci v zahraničí* bol realizovaný v portugalskom meste Braga.

Vybraní študenti boli rozdelení do desiatich firiem v rôznych častiach mesta, v ktorých odpracovali 18 pracovných dní po 6 hodín denne. Počas práce vo firmách rozvinuli svoje odborné vedomosti a zručnosti v oblasti informačných technológií. Zamerali sa najmä na vývoj a tvorbu webových stránok, aktualizáciu aplikačného softvéru pre dizajnérsku firmu, prácu s hardvérom, inštalovanie softvéru, servis počítačov, technické poradenstvo, používanie on-line nástrojov, e-commerce, aplikačných softvérov, vytváranie a spracovanie databáz, programovanie v MySQL, v C a C++ a v neposlednom rade sa venovali aj vytváraniu videosekvencií. Študenti tak nadobudli pracovné návyky a jazykové zručnosti, ktoré boli pri práci v zahraničí nevyhnutné. Výsledné kladné hodnotenia zástupcami firiem sú dôkazom, že naši študenti sú schopní pracovať v inojazyčnom prostredí, adaptovať sa na pracovné postupy a nové prostredie.

Mesačný pobyt v Portugalsku nebol však len o práci a učení. Študenti mali jedinečnú možnosť spoznať kultúru a krásy Bragy a severného Portugalska. Navštívili krásne historické mesto Porto, „rodisko" Portugalska Guimarães, národný park Peneda-Gerês, plný nádherných miest a vodopádov, prímorské mesto Viana do Castelo a pláže pri Atlantickom oceáne.

Študenti, ktorí stáž absolvovali, sa vrátili plní nových zážitkov, postrehov a skúseností. Mesiac v Portugalsku bol pre nich dobrou skúsenosťou a prínosom. Využili svoje teoretické poznatky a praktické zručnosti získané štúdiom v praxi, overili si svoje schopnosti v reálnom pracovnom prostredí, zlepšili svoje jazykové schopnosti a charakterové vlastnosti, posilnilo sa ich odborné a jazykové sebavedomie, rozšíril sa ich kultúrny obzor a zvýšila aj ich validita na trhu práce. Aspoň na chvíľu boli súčasťou pracovného kolobehu, riešili každodenné pracovné úlohy a problémy, ktoré bravúrne zvládali. Študenti veľmi ocenili najmä pozitívny prístup svojich mladých portugalských kolegov či kolegýň, ich kreativitu a zmysel pre estetiku. Spoznali tak mentalitu Portugalcov, ktorí im mnohokrát ukázali svoju „bláznivú stránku".

Ako hovorí jeden z účastníkov stáže: „Chcem sa vrátiť. Portugalsko sa pre mňa stalo mimoriadne zaujímavou krajinou. Dostal som prácu snov. Vytváral som webové sídla a grafické koncepty so skvelým kolektívom kolegov a kolegýň. Sedenie za počítačom som vo večerných hodinách kompenzoval hodinami tanca, kde som spoznal množstvo zaujímavých ľudí, ktorí mi ešte viac dovolili preniknúť do ich kultúry a zvyklostí. Pozvanie na ďalšiu návštevu som od nich už dostal, a tak si sporím na letenku. Tudobem! Teda: Všetko dobré!"

Mgr. Bibiana ROGUĽOVÁ, Ing. Mária ŠANDREJOVÁ, Mgr. Jana PAVLIŠÁKOVÁ
Foto archív školy

Symfonický orchester svetového zvuku

SLOVENSKÁ FILHARMÓNIA

Tento rok si pripomíname výročia založenia viacerých národných kultúrnych inštitúcií. Na prvý september pripadá vznik Slovenskej filharmónie (SF). Svoju činnosť začala roku 1949 pod vedením dvoch medzinárodne uznávaných osobností hudobného života – moravského dirigenta Václava Talicha (1883 – 1961) a Ľudovíta Rajtera (1906 – 2000). Prvý pôsobil v národnom symfonickom orchestri tri roky, slovenský dirigent, skladateľ a vysokoškolský pedagóg až do roku 1976.

Po nich sa na umeleckom profilovaní orchestra podieľali šéfdirigenti Tibor Frešo, Ladislav Slovák, Libor Pešek, Vladimir Verbickij, Bystrík Režucha a Aldo Ceccato. V rokoch 1991 – 2001 bol šéfdirigentom a hudobným riaditeľom SF Ondrej Lenárd, v sezóne 2003/2004 pôsobil ako umelecký riaditeľ inštitúcie Jiří Bělohlávek, po ňom sa šéfdirigentom stal Vladimír Válek, od septembra 2007 ho vystriedal Peter Feranec, jeho roku 2009 francúzsky dirigent Emmanuel Villaume. V Slovenskej filharmónii pôsobí zároveň od roku 2007 ako stály hosťujúci dirigent Leoš Svárovský a od sezóny 2011/2012 aj Rastislav Štúr.

Slovenská filharmónia je najvýznamnejším symfonickým orchestrom Slovenskej republiky a vypracovala sa na úroveň významných európskych orchestrálnych telies. Na domácej pôde je trvalým účastníkom Bratislavských hudobných slávností, pravidelne hosťuje na hudobných festivaloch Pražská jar, Wiener Festwochen, Brucknerfest Linz, Carinthischer Sommer, Berliner Festtage, Festival de Strasbourg, Warszawska jesień, Athens Festival, Maggio Musicale Fiorentino či Sagra Musicale Umbra. Absolvovala mnohé zahraničné zájazdy takmer do všetkých európskych krajín, do Japonska, Kórejskej republiky, USA, v posledných rokoch aj koncertné turné v Ománe.

Historická budova bratislavskej Reduty je po rekonštrukcii veľmi dôstojným stánkom klasickej hudby.

Vďaka SF metropola Slovenska potvrdzuje, že je centrom hudobného života, pričom nadväzuje na bohatú hudobnú históriu siahajúcu do 18. storočia a reprezentovanú takými významnými skladateľskými osobnosťami, akými boli Johann Nepomuk Hummel, Franz Schmidt či Béla Bartók. Sympatické je aj pôsobenie SF so zreteľom na deti a mládež. V každej sezóne usporadúva pre najmladšiu generáciu viacero tematicky koncipovaných cyklov orchestrálnych, vokálno-symfonických a komorných koncertov.

Slovenská filharmónia začínala pred 65 rokmi svoje účinkovanie pod taktovkou dirigenta Václava Talicha.

Reprezentačná Reduta

Sídlom SF sa stala začiatkom 50. rokov minulého storočia budova Reduty, ktorú z pôvodnej sýpky prestavali v rokoch 1913 – 1919 v neobarokovom štýle s prvkami rokoka a secesie. Patrí k najvýznamnejším historickým stavbám architektonického jadra starej Bratislavy, orchester účinkuje v koncertnej sieni so sedemsto diváckymi miestami. Organizačný celok SF dotvára Slovenský komorný orchester (SKO) a Slovenský filharmonický zbor (SFZ).

Slovenský filharmonický zbor

Toto teleso je reprezentantom slovenského profesionálneho zborového umenia a jeho dejiny siahajú ešte pred vznik SF. Začínal roku 1946 ako Miešaný zbor bratislavského rozhlasu. Viedol ho zakladateľ dirigent Ladislav Slovák, od roku 1955 sa ho na viac ako dve desaťročia ujal Jan Maria Dobrodinský. Roku 1957 bol SFZ zaradený do zväzku telies Slovenskej filharmónie už pod terajším názvom. O dvadsať rokov neskôr funkciu zbormajstra prevzal Valentin Iljin, po ňom Lubomír Mátl, Štefan Klimo, Pavel Baxa, Pavol Procházka a Marián Vach. V tradícii zvyšovania interpretačnej úrovne zboru pokračovali Jan Rozehnal a Blanka Juhaňáková (ktorá zastávala post hlavnej zbormajsterky SFZ od januára 2005). Od minulej sezóny je zbormajstrom nášho filharmonického zboru Jozef Chabroň.

Za polstoročie intenzívnej umeleckej aktivity SFZ vyrástol na teleso mimoriadnych kvalít a dnes sa radí k najlepším európskym ansámblom svojho druhu. Jedinečný technický arzenál, kultivovanosť prejavu, ideálna zvuková rovnováha hlasových skupín, ale aj interpretačná pohotovosť, spoľahlivosť a príkladná umelecká disciplína sa premietajú do suverénnych výkonov plných tvorivého napätia a výrazovej sily, ktoré pri vzájomnej spolupráci ocenili mnohí renomovaní dirigenti.

Okrem pravidelnej činnosti na domácej pôde zbor každoročne absolvuje množstvo zahraničných zájazdov, ktorých cieľom sa stali bezmála všetky európske krajiny, ale aj Maroko, Turecko a Japonsko. Spolupracoval s takými prestížnymi orchestrami, ako sú napr. Berlínski a Viedenskí filharmonici, Viedenskí symfonici, Izraelská filharmónia, Orchestre de Paris. Svojimi výkonmi prispel k lesku významných medzinárodných festivalových podujatí (Viedeň, Salzburg, Praha, Perugia, Edinburgh, Berlín, Atény, Madrid, Paríž, Mníchov, Štrasburg).

Bohatá diskografia SFZ obsahuje nahrávky pre slovenské i zahraničné televízne a rozhlasové stanice, ako aj renomované nahrávacie spoločnosti, z ktorých možno spomenúť Opus, Supraphon, Deutsche Grammophon, Hungaroton, Sony, Marco Polo, Naxos, Nuova Era či Decca.

Slovenský komorný orchester

Toto teleso vzniklo na pôde Slovenskej filharmónie roku 1960. Pri jeho zrode stál vynikajúci huslista sliezskeho pôvodu Bohdan Warchal (1930 – 2000). Od svojho založenia patril k najpopulárnejším súborom klasickej hudby na Slovensku a sformoval sa na popredného predstaviteľa slovenského interpretačného umenia v zahraničí. SKO sa zúčastnil významných európskych hudobných festivalov, koncertoval na prestížnych pódiách v Severnej a Južnej Amerike, Austrálii i Ázii. Zakladateľ Bohdan Warchal viedol orchester celých 40 rokov. Jeho nástupcom sa stal roku 2001 Ewald Danel. SKO sa významnou mierou podieľa na uvádzaní slovenskej hudobnej tvorby. Pri príležitosti 1 150. výročia príchodu sv. Cyrila a Metoda na naše územie spoločne s SFZ uviedol v Nitre, Terchovej, Banskej Štiavnici, Bratislave, Žiline, Topoľčanoch a vo francúzskom Štrasburgu a Paríži dielo *Cirillo-metodiada* súčasného slovenského skladateľa Egona Kráka.

Foto archív SF

Výchova filmom

INŠPIRÁCIA

Práve pred tromi rokmi bolo v priestoroch bývalého – v ponímaní „starých čias" spred roku 1989 – Filmového klubu na Špitálskej ul. v Bratislave otvorené archívne kino Slovenského filmového ústavu (SFÚ). Nesie meno po priekopníkoch filmu bratoch Lumierovcoch. Zaujímavá paralela. Filmový klub bol kedysi svetlým umeleckým miestom, kde sa prezentovali aktuálne lahôdky svetového filmu, ktoré v tých časoch nebolo možné vidieť nikde inde v našej vlasti, miestom, kde sa stretávala slovenská filmová verejnosť. A dnes, čuduj sa svete, plní toto miesto rovnakú funkciu. A navyše, v súčasnom informačnom balaste sa snaží aj o premyslenú filmovú osvetu. Dôvod na text, drobná inšpirácia na výučbu.

Veľmi populárnym sa v kine počas dvoch rokov fungovania stal Filmový kabinet – stretnutia záujemcov o filmovú históriu, počas ktorých špičkoví slovenskí filmoví vedci každý druhý štvrtok približujú z rôznych zorných uhlov film a filmový priemysel v prednáške doplnenej o premietnutie diskutovaného diela.

Z celovečerného filmu My z deviatej A *režiséra Štefana Uhera, ktorý bol premietnutý v septembri v rámci témy* Škola, základ života.

Po počiatočnom hľadaní koncepcie sa aj v tretej sále kina, venovanej archívnym filmom, vyprofilovali dramaturgicky vycibrené pásma, zostavené z dobových dokumentov, ktorých vznikalo kedysi nespočetne. Napríklad v júni – pri príležitosti Medzinárodného dňa detí – pracovníci SFÚ pripravili pásmo nazvané *Neposlušné deti*, približujúce očami vtedajších filmových velikánov príbehy detí s problémovým správaním. Alebo augustové pripomenutie 70. výročia Slovenského národného povstania dlhometrážnymi i krátkometrážnymi filmami s povstaleckou tematikou. Či nedávny septembrový zážitok – pásmo *Škola, základ života*. Režiséri Uher, Solan, Hanák či Zachar a ich aktuálny pohľad na školskú problematiku – portrét stupavskej učiteľky prváčikov, ktorá začínala svoj 52. rok za katedrou, školské osudy nevidiacich detí, napätie maturitných dní, atď. Zaujímavé aj dnes – v tom je film silným médiom, zachytí atmosféru doby hádam najsilnejšie zo všetkých umení.

Alebo ďalšie cykly v ponuke kina. Pravidelne v spolupráci so Slovenskou národnou galériou uvádzané filmy k problematike aktuálnej výstavy. V septembri to bol cyklus *Od Tatier k Dunaju* – a v rámci neho pásma *Od mesta k mestu*, *Umelec a krajina*, *Tajomné miesta: Jaskyne a tiesňavy*. A ďalšími tromi pásmami pokračuje aj v mesiaci októbri. Nadväzuje na obsah a tematické členenie výstavy *Dve krajiny. Obraz Slovenska: 19. storočie × súčasnosť* a filmovým médiom rozširuje pohľad na vizuálne stvárnenie našej krajiny.

Premieta sa vo večerných hodinách, ale po dohode by určite bolo možné využiť programovú ponuku kina aj v doobedňajšom čase, na rozšírenie obzorov a vkusu študentov.

(tm), foto SFÚ – fotoarchív

KALENDÁRIUM

Jozef Kostka
(✻ 29. január 1912 Stupava – † 30. september 1996 Bratislava) – zakladateľ slovenského moderného sochárstva. Vyučil sa v džbankárskej dielni svojho strýka Ferdiša Kostku. Študoval na Vysokej škole umeleckého priemyslu v Prahe a na École des beaux-arts v Paríži. Od roku 1940 viedol odbor modelovania na Slovenskej vysokej škole technickej a roku 1949 zakladal Vysokú školu výtvarných umení (VŠVU) v Bratislave. V tom čase aktívne pôsobil aj pri zrode Slovenskej národnej galérie. Spolu s Rudolfom Pribišom bol na VŠVU z prvých profesorov. Do vynúteného odchodu zo školy roku 1972 pripravil niekoľko desiatok významných slovenských sochárov. Jeho komorné plastiky boli ocenené aj v zahraničí a patria do zlatého fondu národného sochárstva. Vytvoril viaceré významné pamätníky vyjadrujúce poctu a pietu obetiam druhej svetovej vojny, je tiež autorom plastiky *Slovenská jar* – pomníka Ľudovíta Štúra na cintoríne v Modre.

Vojtech Bárdoš
(✻ 30. september 1914 Trenčín – † 4. jún 1982 Bratislava) – lekár, virológ. Objavil prvé dva vírusy prenášané komármi v Európe. Bol prednostom hygienicko-epidemiologického odboru Povereníctva zdravotníctva, pracoval vo Výskumnom ústave epidemiológie a mikrobiológie v Bratislave a vo virologickom pracovisku Československej akadémie vied vo Valticiach.

Martin Palkovič
(✻ 4. október 1606 Chtelnica – † 15. september 1662 Košice) – pedagóg. Pôsobil medzi prvými učiteľmi na univerzite v Trnave založenej Petrom Pázmaňom. Zakrátko sa stal profesorom filozofie, logiky i teológie, zaoberal sa prírodnými vedami, najmä fyzikou. Zastával funkciu dekana teologickej fakulty, bol šesťkrát rektorom univerzity, pričom dlhšie zastával aj funkciu prefekta univerzitnej tlačiarne i riaditeľa kolégia a zaslúžil sa o výstavbu univerzitných budov. Ako riadny profesor dochádzal prednášať na univerzitu vo Viedni. Posledné roky bol rektorom univerzity v Košiciach.

Ján Šalamún Petian
(✻ 30. júl 1799 Ábelová – † 5. október 1855 Budapešť) – zoológ. Bol členom-korešpondentom Uhorskej akadémie vied, členom vedeckej spoločnosti vo Viedni, v Altenburgu, Görlitzi, Mainzi. Zaujímal sa o prírodné vedy, najmä zoológiu, bol zakladateľom vedeckej faunistiky a ornitológie v Uhorsku, správcom zoologického oddelenia Národného múzea v Budapešti. Prvý v Uhorsku propagoval ochranu prírody. Publikoval výsledky ornitologických výskumov z Turčianskej kotliny a okolia Banskej Bystrice. Jeho menom sú pomenované viaceré živočíchy.

Milan Michal Harminc
(✻ 7. október 1869 Kulpín, Srbsko – † 5. júl 1964 Bratislava) – architekt. Patril k prvej generácii slovenských architektov, roku 1908 získal staviteľský diplom za návrh budovy Slovenského národného múzea v Martine. Bol však činný skôr, za 65 rokov projektoval viac ako 300 budov vo viacerých častiach Európy, z nich viac ako polovica stojí na Slovensku. Sú príkladom rozvoja architektúry od klasicizmu po funkcionalizmus. Postavil vyše stovky kostolov, desiatky rodinných domov významným osobnostiam a solventným občanom, hotely (bratislavský Carlton), banky, múzeá, sanatóriá (v Novom Smokovci i Novej Polianke), Dom Slovenskej ligy s pasážou a kinom v Bratislave, nemocnice, administratívne budovy, školy (v Skalici, Hybiach, Kráľovej nad Váhom, Krásnej Hôrke nad Hornádom, Poprade, Radošovciach, Rači, Seliciach, vo Vrábľoch), internát nitrianskej poľnohospodárskej školy, Domov Speváckeho zboru slovenských učiteľov v Trenčianskych Tepliciach.

Ján Andrej Segner
(✻ 9. október 1704 Bratislava – † 5. október 1777 Halle, Nemecko) – fyzik, astronóm, botanik, matematik, vynálezca. Študoval medicínu, filozofiu a matematiku na univerzite v Jene, zaoberal sa astronómiou, princípmi existencie svetla i regulovaním krvného tlaku. Prednášal matematiku a medicínu v Halle, v Göttingene ako jeden z prvých prírodovedcov viedol experimentálne prednášky z chémie. Tam bol zodpovedný aj za stavbu univerzitnej hvezdárne, hvezdáreň zriadil i v Halle. Patril medzi najvýznamnejších prírodovedcov svojej doby, bol členom Pruskej akadémie vied v Berlíne, Kráľovskej spoločnosti v Londýne a Ruskej akadémie vied v Petrohrade. Jeho rodný dom (Segnerova kúria) v Bratislave na Michalskej ul. je chránenou kultúrnou pamiatkou.

Stranu pripravil Dušan MIKOLAJ